

GENOS

"Eräs tapa rakentaa yhteiskuntaa".
Sukututkimuksen vaiheita Suomessa 1900-luvulla ▪
Lammin Vanhankartanon omistajat ▪
Suku 2018 -tapahtuma Tampereella ▪

Puhdas genealogia ja sukututkimuksen uudet tuulet

Sukututkimus on menneisyyden tutkimusta henkilöiden, sukujen ja sosiaalisten verkostojen näkökulmasta. Näin ajattelen.

Tällainen määritelmä on tavallista avarampi. Se myös irtoaa siitä perinteestä, jossa on haluttu korostaa sukututkimuksen erityisluonnetta. Menneinä vuosikymmeninä puhuttiin puhtaasta genealogiasta, kun tarkoitettiin ihmisten asettamista sukulaisuussuhteisiin. Ajateltiin että juuri se erotti sukututkimuksen kaikesta muusta tutkimuksesta, myös historian tutkimuksesta ja henkilöhistoriasta.

Mutta ei sukututkimus ole nyt, eikä se ole koskaan ollutkaan, pelkkää puhdasta genealogiaa. Tekisi mieleni sanoa, että onneksi, sillä paljon sukututkimuksen olemuksesta jäisi silloin pois. Itse asiassa monet sukututkimuksen uudet virtaukset suorastaan haastavat koko puhtaan genealogian ajatusta.

Sukututkimuksen kohde – suku – on perinteisesti määritelty hyvin biologisesta näkökulmasta. On ajateltu, että sukuun kuuluminen edellyttää biologista sukulaisuutta. Paradoksalista on, että tarkkaan ottaen tällainen tutkimus oli pitkään mahdotonta, kun geneettistä suku-

laisuutta ei pystytty isien kohdalta aukottomasti todentamaan. Silti biologinen lähtökohta on ollut useimmille sukututkijoille itsestäänselvyys aivan viime aikoihin asti.

Nykyään tilanne on kääntymässä päinvastaiseksi. Nyt meillä on keinot selvittää ihmisten geneettinen tausta, mutta samalla me olemme ruvenneet ajattelemaan, että ehkä geenit eivät olekaan kaikki kaikessa. Selitys on ilmeinen: meidän aikanamme perherakenteet ja ihmisten väliset verkostot ovat käyneet yhä monimutkaisemmiksi.

Perinteiset esipolvi- tai jälkeläiskaaviot eivät enää tee oikeutta kaikille nykypäivän perheille ja suvuille. Monissa tapauksissa sukututkimusohjelmat tai sukupuupalvelut eivät pysty esittämään niitä sellaisina kuin ne jokapäiväisessä elämässä meille näyttäytyvät.

Ylös- tai alaspäin avautuvan polveutumiskaavion sijaan suku onkin nykyään pikemmin monimutkainen verkosto, jossa biologia näyttelee vain yhtä roolia, ei kaikkia. Ja siksi sukututkimus on nykyään yhä enemmän verkostotutkimusta, joka kohdistuu myös sellaisiin suhteisiin, joiden perusta ei ole biologinen.

GENOS Vuosikerta • Årgång 89
ISSN 0016-6898

Päätoimittaja, vastaava toimittaja •
Chefredaktör, ansvarig redaktör
FT Heikki Vuorimies

Toimitussihteeri • Redaktions-
sekreterare
FM Maria Vasenkari

Toimituskunta • Redaktion
FT Pirta Frigren
FT Pasi Saarimäki

Toimituksen yhteystiedot •
Redaktionens kontaktuppgifter
etunimi.sukunimi@genealogia.fi

Toimitusneuvosto • Redaktionsråd
Cand.mag & art. Carl-Thomas
von Christierson, Tanska
FT, dos. Mervi Kaarninen
FT Ulla Koskinen
FT, dos. Anu Koskivirta
FT Tiina Miettinen (pj.)
FT Veli Pekka Toropainen
Prof. Kustaa H. J. Vilkuna

Julkaisuakataulu • Publiceringstidtabell
Numero 1: helmikuu
Numero 2: toukokuu
Numero 3: syyskuu
Numero 4: joulukuu

Painos • Upplaga 3300

Painopaikka • Tryckeri
Printek Oy, Keuruu

Toinen iso sukututkimusta muuttava trendi on tarinallistuminen. Puhtaaseen genealoggiaan on kyllä liitetty elämäkertatietoja melkein aina, mutta uutta on kerronnan tapa ja laajuus. Nyky-päivän maailmamme on kyllästetty tarinoin. Se myös monella tapaa rakentuu tarinoiden kautta.

Joku kysyi, mistä ne tarinat voi löytää. Useimmiten niitä ei sellaisenaan ole missään, vaan ne täytyy rakentaa, ja siinä vasta punni-taankin tutkijan taidot. Ja toisin kuin ennen aja-teltiin, menneisyydestä ei ole mahdollista kertoa minkään riippumattoman suuren kertojan näkökulmasta, vaan sukututkija itse ja hänen valintansa ovat väistämättä osa tutkimuskoh-detta ja tarinaa.

Kolmas muutos, jota yksikään sukututkija ei pääse pakoon, on henkilöiden tietosuojat. Se ei ole asiana enää kovin uusi, mutta sen kasva-nut painoarvo on. Vaikka suomalaiset sukutut-kijat haluavat ja osaavat käsitellä henkilötietoja asianmukaisesti, taito ei ole itsestäänselvyys. Siihen täytyy kiinnittää jatkuvasti huomiota, ja omaa osaamista täytyy päivittää.

Muuttuva sukututkimus voi tuntua haas-teelta, mutta on se myös valtava mahdollisuus. Siitä mahdollisuudesta meidän tulee ja me halu-amme ottaa kiinni. Samalla on kuitenkin tärkeää muistaa, että sukututkimusta on monenlaista, ja jokaisella tutkimuksella on oikeutuksensa ja arvonsa.

Teppo Ylitalo

Suomen Sukututkimusseuran
hallituksen puheenjohtaja

GENOS 2/2018

Suomen Sukututkimusseuran aikakauskirja
Tidskrift utgiven av Genealogiska Samfundet i Finland
Journal of the Genealogical Society of Finland

TUTKIMUS • FORSKNING

"Eräs tapa rakentaa yhteiskuntaa". Sukututkimuksen vaiheita Suomessa 1900-luvulla	66
Lammin Vanhankartanon omistajat	96

AJANKOHTAISTA • AKTUELLT

Suku 2018 -tapahtuma Tampereella	110
----------------------------------	-----

TIEDONANTOJA • MEDDELANDEN

	115
KIRJA-ARVIOITA • RECENSIONER	123

SEURAN TOIMINNASTA • OM SAMFUNDETS VERKSAMHET

Seurassa tapahtuu • Det händer i Samfundet	127
--	-----

Vuosikertatilaukset • Prenumerationer
seura@genealogia.fi

Osoitteenmuutokset ja ilmoitukset jakeluhäiriöistä
▪ Adressändringar och meddelande om utdelnings-
störningar
seura@genealogia.fi

Tilaushinnat • Prenumerationspriser
52 euroa kotimaassa, 67 euroa ulkomailla

Irtonumerotilaukset • Lösnummerbeställningar
tiedekirja@tsv.fi, irtonumeron hinta 12 euroa

Kansikuva • Omslagsbild

Useille sukututkijoille tutut Kansallisarkiston tutkijasaleihin johtavat portaat, joskin niiden rinnalle on tullut jo aikaa sitten arkisto.fi-portaali. Kuva: Heikki Vuorimies.

Trapporna upp till Riksarkivets forskarsalar är bekanta för många släktforskare, även om de redan för länge sedan har fått sällskap av portalen arkisto.fi. Foto: Heikki Vuorimies.

"Eräs tapa rakentaa yhteiskuntaa"

Sukututkimuksen vaiheita Suomessa 1900-luvulla

Kari-Matti Piilahti

Sukututkimuksen historiaa Suomessa käsittelevässä artikkelissani (Genos 2/2017) kuvasin merkittävää virstanpylvästä: Suomen Sukututkimusseuran perustamista itsenäisyyden kynnyksellä vuosina 1916–1917 sekä Seuran kehitystä 1900-luvulla. Tässä artikkelissa tarkastelen suomalaisen sukututkimuksen ja henkilöhistorian vaiheita yhteiskunnallisten ja sosiaalisten muutosten näkökulmasta.

Sukututkimus keisarin ajalla

1800-luvulla, etenkin sen jälkimmäisellä puoliskolla, Suomen suuriruhtinaskunta kehittyi nopeasti sekä taloudellisesti että henkisesti. Opillinen sivistys lisääntyi laajentuneen koululaitoksen myötä. Erityisesti 1880-luvulta lähtien päätään alkoi nostaa maan virallisten kielten suomen ja ruotsin välinen kielinationalismi. Sivistyneistö alkoi suomenkielistyä ja vastakoh-taisuudet kieliryhmien välillä kasvoivat.¹

Aateliston sukututkimusta lisäsi Suomen Ritarihuoneen muodostaminen vuonna 1818, jolloin tärkeänä pidettiin sisäänkirjoitettavien ja aatelissäätyn korotettujen uusien sukujen taustan selvitystä. Aatelistoon keskittynyt sukujen kartoitus sai vähitellen rinnalleen rälssittömien sivistyneistö- ja virkamiessukujen tutkimuk-sen. Ensimmäinen sukumonografia ilmestyi jo vuonna 1823 omaa sukuansa käsitelleen Ilma-joen kirkkoherran Erik Johan Frosteruksen toi-mesta. Lähes parisataa vuotta käsikirjoituksena kulkenut *Genealogia Sursilliana* julkaistiin painettuna vuonna 1850. Sen koostajaa, Lapväärtin kirkkoherraa Elias Robert Alceniuista on usein kutsuttu suomalaisen sukututkimuksen perustajaksi.² Aatelittomien sukujen tutkimuk-sen liikkeelle panevana voimana oli vuonna 1870 perustettu Suomen Muinaismuistoyhdis-tys ja sen pitkäaikainen puheenjohtaja Johan Reinhold Aspelin. Suomalaisuutta korostaneen Aspelinin sukututkimuskiinnostuksen taustalla näkyivät selvästi kansalliset, kielipoliittiset ja

säätyjen väliset pyrkimykset, sillä hän perään-kuulutti erityisesti aatelittomien sukujen tutki-musta. Aspelinin toive täyttyi Axel Bergholmin toimittaman ja alkuaan vihkosina ilmestyneen aatelittomia säätyläissukuja sisältäneen kaksi-osaisen *Sukukirjan* valmistuttua vuonna 1901.³

Sukututkimuksen ja biografisen tutkimuk-sen lisääntyminen oli seurausta suomalais-kansallisten piirteiden korostamisesta, jolle oli tilausta erityisesti 1800- ja 1900-lukujen tait-teessa alkaneen Suomen suuriruhtinaskunnan hallinnollisten ja lainsäädännöllisten venäläis-tämispyrkimysten eli niin sanottujen sortokau-sien aikana. Suomalaisen ja suomenkielisten sukujen tutkimuksen korostaminen voidaan nähdä myös osana kansallisen heräämisen myötä polttopisteeseen nousseen suomen kielen aseman vahvistamista.

Sukututkimukseen alettiin vähitellen kiin-nittää huomiota myös 1890-luvulta lähtien perustetuissa kotiseutuyhdistyksissä. Esimer-kiksi Etelä-Pohjanmaan suomalainen kotiseutu-yhdistys päätti vuonna 1909 painattaa ja levittää kehotus- ja ohjekirjelmää erityisesti talonpoi-kaissukujen tutkimuksen edistämiseksi.⁴ Pai-kallisiin sukuihin alettiin kiinnittää huomi-ota myös yliopistojen osakunnissa. Erityisesti niiden kesäretkillä syvennyttiin muiltakin osin paikallisiin kulttuuripiirteisiin. Vuonna 1916 julkaistuun *Kotiseutuoppaaseen* laadittiin suku-tutkimuksesta oma osionsa. Keskipohjalainen ylioppilas ja innokas sukutietojen kerääjä O. W.

Seura päätti 1928 "kunnioittaakseen maamme tieteellisen sukututkimuksen perustajan muistoa" lyöttää mitalin Elias Robert Alceniukselta. Sen suunnitteli mitalitaiteilija Gunnar Finne. Mitalit lyötiin Berliinissä vuoden 1929 aikana, 20 kpl hopeisena ja 200 kpl pronssisena. Seuran jäsenillä oli mahdollisuus lunastaa haluamansa mitali 75 markan kappalehintaan (noin 24 euroa). Kuva: Heikki Vuorimies.

Kankaanranta oli jo muutamaa vuotta aikaisemmin kirjoittanut *Kotiseutu*-lehteen talonpoikaisesta sukututkimuksesta.⁵

Leimallista tutkimuksessa oli sukutaustan kunnioittaminen. Sukulaisiin liittyvät kaskut ja tarinat eivät saaneet olla ilkeitä. Tutkimuksessa on jälkeen päin nähtävissä myös selvää suvun menneisyyden kultaamista, mikä oli olennainen toimintamalli erityisesti yhteiskunnan yläkerrosten suvuista kirjoitettaessa. Aatelistolle tämä oli ollut tyypillistä jo vanhastaan; senhän tarvitsi osoittaa taustansa 1700-luvulla privilegoidensa takia samoin kuin kirjoittautuessaan Ritarihuoneeseen. Kulusta on havaittavissa erityisesti Oskar Wasastjernan koostamassa ja vuosina 1878–1883 julkaistussa kolmiosaisessa *Ättartaflor öfver den på Finlands Riddarhus introducerade adeln* -teoksessa, jonka useat aatelisukujen alkujuuret on myöhemmin todettu virheellisiksi.⁶

Mielikuvien romuttuminen saattoi kirpaista kovasti. Näin kävi esimerkiksi säveltäjä Jean Sibeliukselle, jonka isänpuoleinen suku paljastui alkuaan artjärviseksi talonpoikaissuvuksi sini-verisyyden sijaan. Suivaantunut säveltäjä mestari nimitteli päiväkirjassaan tutkimuksen julkaisi-

ELIAS ROBERT ALCENIUS - ESIMERKKI

Elias Robert Alcenius (1796–1875) polveutui sekä isänsä että äitinsä puolelta pohjalaisista pappissuvuista. Pappina hän itsekin teki pääasiallisen elämäntyönsä, pisimpään Kalajoen kappalaisena ja Lapväärtin kirkkoherrana.

Alcenius otti tehtäväkseen 1660-luvulta periytyvän Sursill-sukukronikan täydentämisen ja julkaisemisen. Jälkimuisto keltaisilla kieseillään pappilasta pappilaan kulkeneesta, sukutietoja kaivaneesta sukututkijasta on suorastaan legendaarinen.

Genealogia Sursilliana valmistui rahoitusvaikeuksien vuoksi vasta 1850. Se sisältää Sursill-suvun jälkeläisiä 14. polveen asti. Yli 8 400 henkilön sukuluettelo oli ilmestyessään ja vielä paljon sen jälkeenkin ainutlaatuinen saavutus.

Genealogia Sursilliana miellettiin demokraattiseksi ja sukutaustoja kultaamattomaksi suomalaisen sukututkimuksen perusteksekseksi. Alcenius itse korotettiin Suomen sukututkimuksen perustajaksi. Nykyvalossa molempiin käsitelmiin voi suhtautua kriittisesti: niin Alcenius kuin hänen sukukirjansakin olivat oman aikansa tuotoksia omine tarkoituksiperineen.

Kunniapaikan vaatimattomaksi ja herkkäluonteiseksi kuvattu Alcenius joka tapauksessa ansaitsee Suomen sukututkimuksen historiassa. Hän teki sen, mitä moni yritti jo aiemmin, mutta ei onnistunut.

Suomen Sukututkimusseura piti vuosikymmenien ajan vuosikokouksensa Alceniuksen kuolinpäivänä 10. huhtikuuta.

TEPPO YLITALO

A. Wilsman: "Piirteitä Elias Robert Alceniuksen elämästä". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 3–4, 1919–1920: 91–106; Georg Luther: "Alcenius, Elias Robert". *Kansallisbiografia*-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: SKS, 1997– (luettu 19.12.2017); Teppo Ylitalo: "Ketkä kelpaavat historiaan? Suku- ja henkilöhistoria ja muistamisen politiikka pitkällä 1800-luvulla". *Genos* 87(4), 2016: 194–220.

jaa, porilaista lehtori Eeli Granit-Ilmoniemeä ”raa’aksi ja moukkamaiseksi saappaaksi”.⁷

Nuori kansakunta ja sukututkimus

Suomen Sukututkimusseuran perustaminen

Suku- ja henkilöhistorian tutkimuksen nousulle oli selvä poliittinen tilaus 1900-luvun alussa. Suuremman valtakunnan kyljessä irrottautumaan pyrkivä nuori kansakunta haki oikeutusta olemassaolonsa etsimällä ja vahvistamalla omia kulttuurisia ja historiallisia juuriaan. Sukututkimus oli olennaista sekä henkilökohtaisen että kansakunnan identiteetin kannalta. Sukututkimuksen nousussa voi nähdä piirteitä myös vastareaktiosta 1900-luvun alussa organisoituneen työväenliikkeen nousulle, jota vieroksuttiin etenkin ylemmissä sosiaaliryhmissä.⁸ Sukututkimus oli siis tässä vaiheessa ennen kaikkea porvarillinen ja talonpoikainen projekti.

Lisääntynyt kiinnostus sukututkimukseen kannusti myös siihen liittyvän yhdistyksen perustamiseen. Esikuvana toimivat useat ulkomaiset sukututkimukselliset ja henkilöhistorialliset seurat. Edellä mainitun Eeli Granit-Ilmoniemen aloitteesta kesäkuussa 1916 senaatille toimitettiin anomus Suomen Sukututkimusseuran perustamiseksi. Senaatti hyväksyi säännöt joulukuussa 1916, ja Seuran ensimmäinen jäsenkokous pidettiin 30.1.1917. Tavoitteeksi ja tarkoitukseksi kirjattiin niin historiallisen ja biologisen sukututkimuksen kuin henkilöhistorian tutkimuksen edistäminen sekä aihepiiriin liittyvän kirjallisuuden julkaiseminen.⁹

Seuran myötä Suomeen saatiin sukututkimukseen ja henkilöhistoriaan keskittynyt tieteellinen yhteisö ja toimija. Seura kuului heti alusta lähtien Tieteellisten seurain valtuuskuntaan, ja sillä oli henkilösuhteita myös muihin historiatutkimuksen alan järjestöihin, muun muassa vuonna 1875 perustettuun Suomen Historialliseen Seuraan ja 1889 perustettuun Suomen Kirkkohistorialliseen Seuraan. Kirkkohistoriallisen Seuran varapuheenjohtajat E. G. Palmén (1908–1919) ja Kustavi Grotenfelt (1920–1927) olivat Suomen Sukututkimusseuran perustajajäseniä ja jälkimmäinen Seuran ensimmäinen esimies. Sukututkimustietous laajeni myös Seuran asiamiesverkoston välityksellä.¹⁰

Tärkeä kanava sukututkimustietouden lisäämiseksi olivat Seuran ulkopuoliset julkaisut, kuten *Kotiseutu-lehti*, *Historiallinen Aikakauskirja*, *Kansanvalistusseuran kalenteri* ja *Pikku jättiläinen*.¹¹ Esimerkiksi Atle Wilskmanin idea historiakirjojen kopiointityöstä julkaistiin ensin mainituksa vuonna 1917.¹²

Arkistolaitoksen kehittyminen kohensi sukututkimuksen käytännön edellytyksiä. Tutkimusmahdollisuudet paranivat Seuran organisoiman ja vuonna 1923 aloitetun historiakirjojen kopiointihankkeen myötä. Puhtaaksikirjoitetut sidokset olivat 1920-luvun lopulta lähtien tutkijoiden käytettävissä Valtionarkistossa. Sotien välisenä aikana perustettuihin maakunta-arkistoihin kerättiin puolestaan kunkin arkistopiirin paikallista aineistoa, joka saatiin näin paremmin paikallisten tutkijoiden käyttöön.¹³

Eugeniikka ja sukututkimus

1800-luvun loppua sävytti kansallisen kulttuurin, alkuperän ja identiteetin etsintä sekä näiden erityispiirteiden korostaminen. Tästä johtuen yleisinä väittelyn aiheina tieteellisessä keskustelussa olivat etenkin 1910-luvulta toisen maailmansodan alkuun eugeniikka eli rodunjalostusoppi, rotupiirteet ja rotuhygienia. Eugenistisessä ajattelussa katsottiin, että epäsuotuisiksi määriteltäviä fyysisiä ja psyykkisiä ominaisuuksia, kuten kehitysvammaisuutta, heikkolahjaisuutta, alkoholismia ja psyykkisiä sairauksia tuli ennaltaehkäistä muun muassa sterilioimalla tai asettamalla avioliittorajoituksia henkilöille, joilla oli edellä mainittuja piirteitä. Eugenistisiä näkemyksiä ja teorioita voitiin käyttää propagandana kansanryhmiä vastaan. Esimerkiksi degeneraatioteoria nähtiin ruotsalaisuuden aseman rapautumisen perusteena.¹⁴

Rotukysymys nousi esille suomalaisessa historian tutkimuksessa jo 1900-luvun alussa, ja siitä kirjoitti muun muassa professori Jalmari Jaakkola.¹⁵ Yhdysvalloissa ja Euroopassa tieteenalaksi 1900-luvun alussa kehittynyt eugeniikka rantautui Suomeen 1910-luvulle tultaessa. Se sai jalansijaa erityisesti Helsingin yliopiston perinnöllisyystieteen laitoksella.¹⁶ Etenkin 1910- ja 1920-luvulla rotuhygienia oli usein käsitelty aihe sukututkimusta käsittele-

vissä artikkeleissa, esitelmissä ja lehtikirjoituksissa. Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* nostettiin marraskuussa 1911 esille sukututkimuksen ja perinnöllisyystutkimuksen väliset yhteydet. Lehdessä kirjoitettiin, että sukututkimusta oli hyödynnetty melisairauksien periytyvyyden selvittämisessä.¹⁷

Rotuhygieniasta kiinnostuneista mainittakoon periytymisestä ja ihmissuvun jalostamisesta Helsingin työväenopistossa luennoinut filosofian maisteri Kalle Väänänen, alkoholismien periytyvyyttä selvittellyt hygienian professori Taavetti Laitinen ja perinnöllisyystieteen professori Harry Federley.¹⁸

Seuran sihteerin Eeli Granit-Ilmoniemen aloitteesta Seuran sääntöihin kirjattiin biologisen sukututkimuksen edistäminen. Sääntöjen mukaan Seura voi muodostaa biologisen osaston, joka käsittelee sukututkimusta pitäen silmällä muun muassa perinnöllisyysuhteita ja rotuominaisuuksia. Granit-Ilmoniemi esitti myös, että lääninvankilat luovuttaisivat rikollisia koskevan tarpeettomaksi muuttuneen aineiston Seuralle. Lisäksi Granit-Ilmoniemi esitelmöi Seuran kokouksessa ”rotubiologisesta laitoksesta” ja Suomen sivistysseurain ”sekarotuisuudesta”.¹⁹

Marraskuussa 1927 Seuran kuukausikokouksessa esitelmöinyt professori Harry Federley näki länsimaiden nykyisillä oloilla, muun muassa tylsämielisten voimakkaalla lisääntymisellä kielteisiä seurauksia. Eugenistisia kannanottoja esitti Seuran toimijoista myös melisairauksien periytyvyyteen perehtynyt lääketieteen lisensiaatti Gunnar Johnsson.²⁰

Henki eugeniikan suhteen näyttää muuttuneen 1940-luvun alussa – ilmeisesti sodan seurauksena – yksilöitä ja erilaisuutta ymmärtävämpään suuntaan. Kun Lapinlahden sairaalan ylilääkäri, professori Harald August Fabritius ehdotti vuonna 1941 Seuran kuukausikokouksessa Suomen kansasta tehtäväksi kortiston, joka olisi apuna erityisesti psykopatiaa vastaan, Seura epäsi hankkeen.²¹

Julkaisuutoiminta ja kirjallisuus

Maailmansotien välisenä aikana sukututkijoita ja henkilöhistorioitsijoita kiinnostavaa kirjalli-

suutta julkaistiin yhä enemmän. *Historiallisessa Aikakauskirjassa* alettiin julkaista sukuartikkeleita 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulta alkaen.²² Kirkkohistorian piirissä kiinnitettiin huomiota kirkollisiin arkistoihin, ja vuonna 1916 Kirkkohistoriallinen Seura julkaisi Arne Cederbergin toimittaman oppaan kirkonarkistojen käyttäjille.²³ Suomen Sukututkimusseuran perustaminen vauhditti tieteenalan julkaisuutoimintaa selvästi. Jo perustamisvuonna aloitettuun *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* -sarjaan koottiin genealogiaan ja henkilöhistoriaan liittyviä artikkeleita.

Vuotuisten niteiden kasvettua yli 500-sivuisiksi alettiin toden teolla harkita aikakauskirjan perustamista. Aikakauskirjan puutetta paikaksi aluksi *Genealogica*, joka ilmestyi viiden numeron verran vuosina 1918–1921. Julkaisun toimittajana ja julkaisijana oli sukututkimuksen monitoimimies Eeli Granit-Ilmoniemi. Moninaisten vaiheiden jälkeen Seuran oma aikakauskirja *Genos* alkoi ilmestyä vuonna 1930 enimmäkseen neljästi vuodessa. Lisäksi 1920-luvun alkupuolella käynnistetyssä *Suomen Sukututkimusseuran Julkaisuja* -sarjassa ilmestyi alkuvuosikymmeninä etupäässä erilaisia lähdejulkaisuja, muun muassa koulumatrikkeleita.²⁴

Seuran ohella aihepiirin kirjallisuutta julkaisi Svenska litteratursällskapet i Finland. Sen sarjoissa *Släktbok* (1912–1933), *Släktbok Ny följd I* (1941–1955) ja II (ilmestynyt vuodesta 1958) julkaistiin taulumuotoisia sukuselvityksiä lähinnä virkamiehistöön ja papistoon luettavista suvuista. Aessori Folke Landgrén kokosi lisäksi vuonna 1920 julkaistuu *Finländsk släktkalenderiin* 68 suomenruotsalaista sukua. Sen jonnekinlaisena jatkona voi pitää P. Er. Gaddin koostamaa *Släktkalenderia* (osat 1–3, 1949–1960) ja Landgrénin *Släktkalenderin* neljättä osaa (1963). Talonpoikaisista suvuista alkoi ilmestyä yksittäisiä tutkimuksia 1920-luvulta lähtien. Yksi ensimmäisistä oli Aina Lähteenojan vuonna 1925 julkaistu tutkimus ”Satakuntalaisen Lähteenojan rälssitilan vaiheista”.²⁵

Tärkeä henkilöhistoriallinen perusteos on vuosina 1927–1934 ilmestynyt *Kansallinen elämäkerrasto*. Tämän Kaarlo Blomstedtin laatiman viisiosaisen sarjan kansien väliin koottiin

Museovirasto

Adolf Jalmari Finne (1874–1938) oli kangasalalaisen kirjakauppiaan poika. Hänestä kasvoi laaja-alainen kulttuurimies, jonka ensimmäisenä intohimona oli teatteri, elämäntyönä kirjoittaminen ja perintönä Suomen asutuksen yleisluettelo.

Parhaiten Jalmari Finnen nimi muistetaan Kiljusen herrasväestä kertovista lastenkirjoista, mutta hänen kirjallinen tuotantonsa oli kaikkineen hyvin runsas. Sitä on kuvattu kirjavaksi sekä aiheiltaan että laadultaan.

Kirjailijantyönsä rinnalla Finne kiinnostui historiasta ja erityisesti Suomen asutuksesta. Hän alkoi kartoittaa ensin Kangasalan, sitten Hämeen ja lopulta koko Suomen väestöhistoriaa. Pyrkimykseksi tuli koota verotuslähteistä tiedot taloista ja niiden asukkaista Ruotsin vallan aikana.

Vuonna 1919 Finne palkkasi työhön apulaisen omin varoin. Sittemmin työ siirtyi valtion rahoitukselle ja Valtionarkiston valvontaan, mutta jatkui Finnen ohjauksessa hänen kuolemaansa asti. Kokoamistyön keskeytyessä 1970-luvulla Suomen asutuksen yleisluettelo käsitti noin 180 000 aukeamallista väestöhistoriaa.

Kotimaakunta Häme säilyi lähinnä Finnen sydäntä. Hän testamenttasi omaisuutensa Hämettä ja hämäläistä henkilöhistoriaa käsittelevän tutkimuksen tukemiseen. Pitkään Suomen Sukututkimusseuran varaesimiehenäkin toiminut huumorintajuinen taiteilijasielu kuoli Helsingissä 63-vuotiaana 1938.

TEPPO YLITALO

H.D.: ”Jalmari Finne”. *Genos* 9(1), 1938: 16–18; Viljo Rasila: ”Finne, Jalmari”. *Suomen kansallisbiografia* 2. Helsinki: SKS, 2003; Viljo Rasila: ”Finne, Jalmari”. *Biografiskt lexikon för Finland 2. Ryska tiden*. Helsingfors: SLS, 2009 (elektronisk utgåva, SLS) 2014.

maamme vaikuttajia vuosisatojen varrelta.²⁶ Ennen toista maailmansotaa julkaistiin matrikkeleita ja henkilöhistorioita monista eri ammattiryhmistä. Usein kyseessä olivat akateemiset ammattiryhmät, mutta sijansa saivat myös osuustoimintamiehet, kulta- ja hopeaseppämestarit, tullimiehet ja kuopiolaiset ravintoloitsijat. Ajantasaisia ja lähihistorian henkilötietoja tarjosivat lisäksi koulumatrikelit ja aateliskalenterit.²⁷

Tilahistoriasta kiinnostuneiden tarpeisiin tulivat useat kartanoita ja suurtiloja käsittelevät teokset sekä yli 25 pellohehtaarin tilat lääneittäin esittelevä *Suomen maatilat*.²⁸

Suomen asutuksen yleisluettelo

Menestyksensä huipulla 1910-luvulla ollut sukututkimuksesta ja historiasta haltioitunut kirjailija Jalmari Finne (1874–1938) keksi koota tutkijoiden työn helpottamiseksi tietoja Suomen asutuksesta talouksittain Ruotsin ajan vanhimista maakirjoista (noin vuodesta 1540 lähtien) aikakauden loppuun (1809). Tavoitteeksi hän asetti koko Suomen kattavan luettelon laatimisen kymmenen vuoden kuluessa. Luettelo koottiin pitäjittäin kaikista henkikirjoihin merkityistä talouksista 20 vuoden jaksoissa. Paperiarkit sidottiin aikajaksojen mukaisiksi kirjaisidoksiksi. Hanke sai nimen *Suomen asutuksen yleisluettelo* (SAY).

Hanke lähti verkkaisesti liikkeelle, sillä alkuvuosina Finne rahoitti Valtionarkistossa työskennelleen aputyövoiman kustannukset omasta kukkarostaan. Vaikka Finne kirjoitti aiheesta muun muassa *Historiallisessa Aikakauskirjassa*, vasta vuonna 1928 samassa lehdessä julkaistu professori U. L. Lehtosen artikkeli avasi ulkopuoliset rahahanat. Varainhankintaa edisti myös Finnen tuttavuus ministeri Kyösti Kallioon. Eduskunta jyvittikin 150 000 markan määrärahan Suomen asutuksen yleisluettelon tekoon joulukuussa 1928.²⁹

Hanke saatiin vauhtiin vuotuisen rahoituksen varmistuttua. Aikataulu oli kuitenkin resurssieihin suhteutettuna aivan liian optimistinen. Kun luettelointityö jouduttiin keskeyttämään resurssipulan takia vuonna 1976, se sisälsi vasta läntiset maakunnat, ja nekin joiltakin osin puutteellisin.³⁰

SAY oli aluksi tutkijoiden käytettävissä kirjasidoksina Valtionarkistossa. Sitten siitä tehtiin myös mikrofilmikopiot, jotka mahdollistivat luettelon käytön maakunta-arkistoissa ja paikallisissa kirjastoissa. Luettelo digitointiin 2000-luvun alussa arkistolaitoksen ja Jalmari Finnen Säätiön yhteistyönä ja on siitä lähtien ollut kaikkien ulottuvilla digitaalisena verkkoversiona.³¹

Jalmari Finne tuli käynnistäneeksi projektin, jonka vertaista ei laajuudessaan liene toista maailmassa. Virheellisyyksistään huolimatta luettelosta on hyötyä sukututkimuksen ohella asutus-, väestö-, sosiaali- ja paikallishistorian sekä esimerkiksi nimistöntutkimuksessa. Jalmari Finnen myötävaikutuksella ehdittiin koota myös muita sukututkimusta edistäviä kokonaisuuksia, kuten lähinnä läntisiä alueita käsittävä perukirjakokoelma Ruotsin ajalta. Se taltioitiin Valtionarkistoon tutkijoiden käyttöön osana Jalmari Finnen kokoelmaa.³²

SAY-hanke lisäsi tietämystä tilojen ja torppien historiasta. Se myös innoitti jakamaan tunnustuksia tiloille, jotka olivat olleet samalla suvulla usean sukupolven ajan. Aloitteentekijäksi on usein mainittu Jalmari Finne, mutta tosiasiaa idea oli lähtöisin Ruotsin talousseuroilta, joiden piirissä alettiin vuonna 1929 jakaa vastaavia kunniakirjoja vähintään 150 vuotta saman suvun hallussa olleille tiloille. Talvella 1930 Itä-Karjalan maanviljelysseura esitti Maatalouskeskusten Liitolle vastaavien tunnustusten myöntämistä suomalaisille tiloille. Tuolloin hanke ei keskusliittoa vielä innostanut. Vasta Satakunnan Maanviljelysseuran ehdotus keskusliiton valtuuskunnan kokoukselle tammikuussa 1931 tuotti tulosta: ensimmäiset sukutilakunniakirjat jaettiin Raumalla 31.7.1931 Satakunnan Maanviljelysseuran maatalousnäytelyn avajaisissa. Toisin kuin Ruotsissa Suomessa myöntämisen alarajaksi sovittiin vähintään 200 vuotta.³³

Jalmari Finnen aloitteesta Suomessa ryhdyttiin jakamaan myös sukutilaviirejä. Ensimmäiset viirit jakoi Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistys vuonna 1936. Vuodesta 1939 lähtien viirien jakamisesta vastasi Talonpoikauskulttuurisäätiö, joskin tehtävä osoittautui

säätiölle ongelmalliseksi. Asia korjaantui vasta 1950 tehtävän siirryttyä Maatalouskeskusten Liitolle. Kaikkiaan maanhallintaan liittyviä kunnianosoituksia oli jaettu vuoteen 2000 mennessä yli 15 000 kappaletta: sukutilakunniakirjoja 7 595, sukutilaviirejä 4 848 ja pienoissukutilaviirejä 3 009. Muille elämänaloille siirtyneille vanhojen sukutilojen jäsenille oli vuodesta 1972 lähtien mahdollista myöntää myös pienoissukutilaviiri.³⁴

Jälleenrakennuksen aika

Sotien jälkeen suomalainen yhteiskunta keskitti voimavaroja siirtoväen asuttamiseen ja maan jaloilleen nostamiseen. Sukututkimuskentällä esiin nousi huoli muistitiedon vähäisyydestä ja nykyihmisen juurettomuuden tunteesta muuttuvassa yhteiskunnassa. Lääkkeeksi nähtiin oman taustan ja menneiden polvien työn tunteminen. Kymmenen vuotta sota-ajan jälkeen *Länsi-Savon* pääkirjoituksessa tilitettiin: "...yhä useammat ihmiset tietävät vain vähän omasta suvustaan, esivanhemmistaan ja heidän työstään. Suupuheen kautta säilyy tieto ainoastaan pari polvea taaksepäin, isoisän isän nimikin on useimmille tuntematon".³⁵

Sodanjälkeisiä vuosikymmeniä leimasi tutkimuksellinen anemia; suvantokausi näkyi monellakin rintamalla. Seuran jäsenmäärä laski koko 1950-luvun saavuttaen aallonpohjan 1960-luvun alussa, jolloin jäseniä oli enää reilut 700 – puolet 1930-luvun huippuvuosista. Tästä huolimatta edellytykset sukututkimuksen tekemiseen ja tietotaidon kasvattamiseen kohenivat 1950- ja 1960-luvulla. Historiakirjojen kopiointityö saatiin päätökseen lähes kokonaan vuonna 1948. Ensimmäiset sukututkimusoppaat ja -kurssit näkivät päivänvalon ensimmäisenä sodanjälkeisenä vuosikymmenenä. Lisäksi mikrofilmikuvaus toi kirkonarkistojen materiaalin paremmin tutkijoiden käyttöön 1950-luvun puolivälistä alkaen. Ensimmäinen sodanjälkeinen sukututkimusaiheinen näyttely järjestettiin vuonna 1957 Seuran 40-vuotistaipaleen kunniaksi.³⁶

Myös aatelisten tutkiminen koki uuden nousun pitkälti ritarihuonegenealogi Tor Carpelanin ansiosta. Hänen toimittamansa *Ättartavlor för de på Finlands Riddarhus inskrivna*

ätterna -sarja ilmestyi neliosaisena vuosina 1942–1965. Sarja sisältää Suomen Ritarihuoneeseen sisäänkirjoitetut aatelissuvut. Merkittävän lisän aatelistutkimukseen toi professori Eric Anthoni vuonna 1970 huolellisella ja lähdekriittisellä julkaisullaan *Finlands medeltida frälse och 1500-talsadeln*.³⁷

Vaikka sukututkimuksen edellytykset parainivat, kiinnostuksen hupeneminen oli ymmärrettävää. Sodanjälkeisen yhteiskunnan rakentaminen vei aikaa ja resursseja. Sukututkimukseen saatettiin suhtautua turhuutena, jonka sijasta oli parempi keskittyä tärkeämpiin töihin.

Tyypillistä 1940- ja 1950-lukujen sukututkimukselle oli suomenkielisen ei-aatelisten sivistyneistön tutkimus. Talonpoikainen tutkimuskin alkoi saada enemmän huomiota. Kiinnostusta sukujen menneisyyteen osoittaa sekin, että samoilla vuosikymmenillä jaettiin yhä enenevässä määrin sukutilakunniakirjoja ja -viirejä.³⁸ Suomen asutuksen yleisluettelon laatimisen jatkamista pidettiin tärkeänä.³⁹

Talonpoikaissukuja käsittelevän tutkimuksen verkkaista voimistumista edesauttoi se, että sosiaalinen nousu alkoi vähitellen kiinnostaa historioitsijoita ja sukututkijoita. Tutkija Kaarlo Wirilander totesi vuonna 1959:

Kuitenkaan emme oikeastaan tiedä – tieteen ankaruutta edellytettäessä – vielä juurmitään noista väestön runko-osiin kuuluneista ja kuuluvista suvuista.... Emme tiedä, vallitseeko näissä jälkimmäisissä todellakin se agraarinen rehevyys, mikä niin yleisesti katsotaan ”terveen talonpoikaisen suvun” sukuominaisuuksiin kuuluvaksi täytyy yhä vain vartoa sen sukututkimuksen tuloksia, joka tulevaisuudessa toivon mukaan yhä enenevässä määrin on kohdistuva laajoihin kansankerroksiin, talonpoikais- ja työläis-sukuihin ja -sukuryhmiin.⁴⁰

Arkistolaitoksen kasvava rooli sukututkimuksessa

Helsinkiin perustettiin vuonna 1816 senaatin ja ylempien toimituskuntien aineistojen säilyttämistä varten sittemmin Valtionarkistona tunnettu Senaatin arkisto. Se alkoi jo vuosisadan lopulla kiinnittää huomiota sukututkimukseen. Valtionarkistonhoitaja Reinhold Hausen teki vuonna 1889 senaatille ehdotuksen kirkonarkistojen säilytysolosuhteiden ja käytettävyyden kohentamisesta.

Sukututkimus alkoi saada arkistolaitoksessa enemmän huomiota itsenäistymisen jälkei-

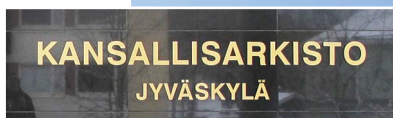
Valtionarkisto. Postikortti 1920-luvulta. Yksityisarkisto.

sinä vuosina. Valtionarkisto tarjosi vuonna 1923 tilat Suomen Sukututkimusseuran organisoimalle kirkonarkistojen historiakirjojen kopiointityölle. Siellä kopiot nähtiin kokonaisuutena, jota muun muassa lääketieteen-, nimistön- sekä yhteiskunta- ja tilastotieteen tutkijat voisivat hyödyntää.⁴¹

Tutkimusmahdollisuuksia paransivat myös alueellisiin tarpeisiin perustetut maakunta-arkistot. Ennen toista maailmansotaa niitä ehdittiin perustaa Hämeenlinnaan (1927), Ouluun ja Turkuun (1932), Viipuriin (1934) ja Vaasaan (1936). Vuonna 1938 maakunta-arkistoissa vierailikin jo yli 5 000 kävijää. Sodan jälkeen Viipurin arkistosta tuli Savo-Karjalan maakunta-arkisto, joka vuonna 1953 sijoitettiin Mikkeliin. Myös Jyväskylä (1967) ja Joensuu (1974) saivat omat arkistonsa.⁴²

Sukututkimuksellisen aineiston saatavuutta edisti oleellisesti sen mikrofilmaus. MAP-kirkon⁴³ sukututkimusseura The Genealogical Society of the Church of the Latter-Day Saints solmi vuonna 1948 sopimuksen Valtionarkiston kanssa Suomen arkistoissa säilytettävän sukututkimuksellisesti keskeisen arkistoaineiston mikrofilmikuvauksesta. Kuvauksen teki ruotsalainen Rekolid-yhtiö. Vuoteen 1955 kestäneessä kuvausruepamassa mikrofilmattiin seurakuntien vanhimmat kirkonkirjat vuoden 1860 tienoille asti, arkistolaitoksessa säilytetyt henkikirjat, tuomiokirjat, perukirjat ja joitain muita henkilötietoja sisältäviä asiakirjasarjoja, esimerkiksi sotilasasiakirjoja. Valtionarkistolle lahjoitettiin filmeistä tallennekappaleet, ja tutkijat saivat filmit käyttöönsä sitä mukaa kun niistä saatiin tehtyä käyttökopiot. Kopioita voitiin lainata maakunta-arkistoihin, mikä paransi sukututkimuksen mahdollisuuksia. Vuodesta 1961 lähtien Valtionarkisto kuvasi itse keskeisiä aineistokokonaisuuksia, muun muassa senaatin ja valtiosihteerin viraston asiakirjoja, seurakuntien väkilukutauluja sekä läänintilejä. Vuoteen 1982 mennessä mikrofilmikuvien määrä oli kasvanut 14 miljoonaan.⁴⁴

Mikrofilmausta jatkettiin 1980–1990-luvun vaihteessa kuvaamalla mikrokorteille useimpien seurakuntien keskeisimmät lähdesarjat,

Kansallisarkiston Jyväskylän toimipaikan vuonna 2000 käyttöön otettu uudisrakennus, josta tutkijat vielä pitkään käyttänevät sen alkuperäistä nimitystä Jyväskylän maakunta-arkisto.

kuten historiakirjat, rippi- ja lastenkirjat sekä muuttaneiden luettelot pääasiallisesti noin vuodesta 1860 aina 1900-luvun alkuvuosiin saakka. Kuvaus tehtiin Mikkelin maakunta-arkistossa. 1980-luvulla tutkijasalikäyttöön saatiin myös MAP-kirkon kokoama International Genealogical Index eli niin sanottu IGI-kortisto. Siihen koottiin Suomesta etupäässä kastetut ja vihityt.⁴⁵

Valtionarkistoon kertyi ajan kuluessa useita sukututkimuskokoelmia, joista muutamia tutkijat käyttivät vilkkaasti. Niistä mainittakoon hovioikeudenneuvos Johan Petter Winterin (1788–1872) noin 80 vihkoa käsittävä laaja sukututkimustietojen keräelmä, Kaj Dunckerin lähinnä suomalaista upseeristoa ja aliupseeristoa käsittelevä kokoelma sekä Arvi Ilmoniemen keräämä sukututkimuskokoelma.⁴⁶

1600-luvun Ruotsin ajan tuomiokirjat sisältävän kortiston (TUOKKO) laatiminen aloitettiin 1950- ja 1960-lukujen taitteessa. Kortisto sisältää erilaisia nimikortistoja, jotka helpottavat tuomiokirjojen käyttöä.⁴⁷

Paikallishistorian kenttä laajenee

Sukututkimuksella ja paikallishistorialla on ollut läheinen yhteys. Paikallishistoriallinen tutkimus nousi vuosisadan kuluessa mittoihin, jollaista ei juuri muualta tunneta. Pitäjänker-tomuksia oli julkaistu jo 1800-luvulla, mutta 1900-luvun alun kaupunkihistoriat näyttivät tietä sosiaalishistoriallisesti suuntautuneelle paikallistutkimukselle. Näistä tutkimuksista mainittakoon esimerkiksi Väinö Wallinin (Voionmaa) *Tampereen historia* vuodelta 1903. Jotkut kaupunkihistoriat, kuten J. W. Ruuthin *Wiipurin kaupungin historia* (1908) ja *Porin kaupungin historia* (1899) sisälsivät selvityksiä myös kaupunkien merkittävimmistä porvarisvuista.⁴⁸

Vuonna 1933 historiatieteelliset järjestöt perustivat Paikallishistoriallisen toimiston edistämään alueellista tutkimusta.⁴⁹ 1930-luvulla alkoi ilmestyä myös niin sanottuja moderneja, kokonaisvaltaisen kehityskaaren rakentavia ja tieteellisesti korkeatasoisia pitäjänhistorioita, kuten Eino Jutikkalan *Sääksmäen historia* (1934) ja Aimo Halilan *litin historia* (1939).

Länsisuomalaisissa pitäjissä paikallishistorioiden laadintaa edisti merkittävästi SAY, joka auttoi alueiden asutus- ja väestöhistorian rakentamisessa. Asutusluettelon perusteella pitäjänhistorioihin oli mahdollista laatia isäntä- ja talonhaltijaluetteloita ja nämä tiedot taas tukivat erityisesti talonpoikaisten sukujen tutkijoita.

Ensimmäinen koko pitäjän alueen käsittävä talonhaltijaluettelo julkaistiin vuonna 1929 Tarmo Hirsjärven kirjoittamassa *Humpilan historiassa*. Jalmari Finne julkaisi vuosina 1929–1931 *Maaseudun Tulevaisuudessa* talonselvityksiä noin 50 talosta lähinnä Tyrväältä, Kiikasta ja Kangasalta. Finne oli jo muutamia vuosia aikaisemmin koonnut Nurmijärven talonhaltijat vuoden 1540 vanhimmasta maa-kirjasta 1900-luvun alkuun. Kirjallisen asun se sai vuonna 1958 ilmestyneessä pitäjänhistorian ensimmäisessä osassa. Tätä ennen tilakohtaisia haltijoita oli listattu kartanoista ja yksittäisistä talonpoikaistaloista, muun muassa Suomen vanhimman kotiseutuyhdistyksen Lohjan kotiseutututkimuksen ystävät ry:n innoittamana Lohjalla 1900-luvun alussa. Näitä ei kuitenkaan koskaan painettu.⁵⁰

Vuosituhanneen vaihteeseen mennessä lähes jokaisesta kunnasta oli laadittu jonkintasoinen historiateos. Dosentti Eljas Orrman korostaa paikallishistorian merkitystä erityisesti suvun kohtalon ymmärtämisen kannalta. Orrmanin mukaan paikallishistorian kautta tulevat esille muun muassa suvun asema ja koetut muutokset sosiaalisessa hierarkiassa.⁵¹

Sukututkimus nousuun: 1970-luvun loppu

Suomen poliittinen ilmapiiri radikalisoitui 1960-luvun jälkipuolella, jolloin alettiin arvostaa talonpoikais- ja työväenluokkiin sekä suuriin massoihin liittyvää kollektiivista tutkimusta. Ilmapiirin muutos edesauttoi sukututkimusta kiinnittämällä huomiota yhä enemmän tavallisen kansan ja alempien yhteiskuntaryhmien tutkimukseen. Toisaalta varsinkin historian-tutkimuksessa ja yhteiskuntatieteissä kollektiivisuus oli aallonharjalla työntäen yksilö- ja sukukohtaisen lähestymistavan taka-alalle. Kaupungistumisen kokeneet sodanjälkeiset sukupolvet alkoivat kiinnostua taustastaan. Kiinnostusta sukututkimukseen ja henkilöhistoriaan kasvatti myös lisääntynyt vapaa-aika. Tärkeää oli alan järjestötoiminnan kasvun ohella myös lisääntynyt julkaisutoiminta ja sukututkimuksen vähittäinen murtautuminen tiedotusvälineisiin.

Talonpoikainen tutkimus nousee

Ilmapiiri talonpoikaistutkimusta kohtaan oli pitkään vähättelevä. Tuottelias sukututkija Olavi Wanne totesi vuonna 1943:

... laajalle levinneen käsityksen mukaan talonpoikaissukujen tutkiminen ei ole ”oikeata” sukututkimusta eivätkä sen tulokset julkisuuteen pääsyä ansaitsevia. Kotimainen ja nimenomaan suomenkielinen sivistyneistömme on kuitenkin niin valtavalla enemmistöltään maamme talonpoikaisesta rahvaasta polveutuvaa, että sukututkimuksella, joka vieroksuu talonpoikaissukuihin perehtymistä, ei ole sitä pohjaa, joka tekee sen kansalliseksi tieteeksi sanan syvämmässä merkityksessä.⁵²

Paikallisia sukuartikkeleita oli julkaistu sanomalehdissä jo itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä,⁵³ varsinaisia sukuselvityksiä lähinnä yksittäisinä sukukirjoina tai artikkeleina *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirjassa*.⁵⁴

Talonpoikainen sukututkimus lisääntyi merkittävästi vasta toisen maailmansodan jälkeen. Esimerkiksi vuosina 1948–1949 ilmestyneistä genealogisiksi luokiteltavista julkaisuista jo reilu puolet käsitteli talonpoikaisia sukuja.⁵⁵ Talonpoikaisen sukututkimuksen kasvuun innoittivat myös ensimmäiset talonpoikaistaitaiset presidenttimme Kyösti Kallio, Risto Ryti ja J. K. Paasikivi. Toisen maailmansodan jälkeen matrikkeleissa alkoi näkyä poliittisen ilmapiirin muutos, sillä ne käsittelivät yhä useammin työväenluokkaa ja työväenliikettä.⁵⁶ Tutkimuksen aiempi painottuminen ylempiin sosiaaliryhmiin on ymmärrettävää, sillä keskeisimmät ja tuoteliimmat sukututkijat sekä Seuran aktiivitoimijat edustivat lähes aina säätyläistöä. Valtasuuntaukseksi talonpoikainen tutkimus kohosi vasta 1970-luvulla.

Anneli Mäkelä (myöh. Mäkelä-Alitalo) totesi vuonna 1986, että sukututkijaa kiinnosti rahvas siinä kuin säätyläisetkin. Mäkelän mukaan sukututkimuksen lisääntyminen kertoi yhteiskunnan muutoksesta.⁵⁷ Talonpoikais-sukuja koskevan tutkimuksen esiinmarssia joudutti paikallishistoriallisen tutkimuksen ja julkaisujen lisääntyminen. Pitäjänhistorioista alkoi löytyä yhä useammin talonhaltijaluetteloita.

Vuosituhanen loppua kohti edettäessä sukututkimukseen astui sosiaalisen samanvertaisuuden lisäksi myös naishistoriasta vaikuteita inspiroinut tasa-arvoistuminen. Perinteinen mieskantainen sukututkimuksen malli alkoi rapautua 1980-luvulta lähtien. Matrilineaarinen tutkimus ja esiäidit kiinnostivat yhä enemmän. Ensimmäinen äitilinjaan keskittynyt sukukirja, Aini Sarsan *Äidit ja tyttäret*, ilmestyi vuonna 1992.⁵⁸

Myös kasvava kiinnostus mertentakaiten sukulaisten jäljittämiseen monipuolisti sukututkimusta. Edellytykset tähän kohentuivat, kun Siirtolaisuusinstituutti perustettiin Turkuun vuonna 1974.

Sukututkimus ja kieli-kysymys

Ruotsin kielen asema virallisena hallintokielenä aiheutti aikanaan sen, että niin sukututkimuksen keskeinen lähdeaineisto kuin aihepiiriin liittyvät julkaisut olivat 1800-luvun loppuun asti lähes yksinomaan ruotsiksi.

1900-luvulle tultaessa työnjako selkiintyi. Seura julkaisi sukuselvitys-sarjoja suomeksi (*Uusi Sukukirja*) ja Svenska litteratursällskapet i Finland vastaavasti ruotsiksi (*Släktbok*). Toisaalta kaksikielisessä Seurassa pyrittiin kielten väliseen tasa-arvoon. Tässä ei aina onnistuttu. Alkuvaiheessa Seuran julkaisujen runsasta ruotsinkielisyyttä kritisoitiin, joskin tämä epätasapaino johtui pitkälti julkaisuihin tarjotusta aineistosta.⁵⁹

Kritiikki saattoi kohdistua myös suomen kielen käyttöön. Esimerkiksi vuonna 1927 H. J. Boströmin kokoaman sisällissodan muistojulkaisun *Sankarien muisto* ilmestyttyä *Suomen Sukututkimusseuran Julkaisuja* -sarjassa ruotsinkielisessä sanomalehdistössä kritisoitiin sitä, että teos julkaistiin vain suomeksi.⁶⁰

Kasvava julkaisutoiminta

Sukututkimuksen vilkastumisen kannalta keskeistä oli *Genealogia Sursillianan* laajennetun version julkaiseminen vuonna 1971. Sursillianan näköispainoksen ilmestyminen maaliskuussa 1960 oli jo ylittänyt uutiskynnyksen, ja julkaisemista pidettiin merkittävänä kulttuuri-tapahtumana.⁶¹ Ajatus yli satavuotiaan teoksen ajantasaistamisesta oli elänyt pitkään. Koneen Säätiön rahoituksella ja vuorineuvos Heikki Herlinin myötävaikutuksella uudistustyö voitiin aloittaa 1960-luvun alussa. Toimitustyöhön valittiin filosofian maisteri Eero Kojonen. Projektin käynnistämisestä kirjoitettiin myös lehdistössä, jossa pyydettiin apua tietojen täydentämiseksi.⁶² Teoksen esikuvallinen merkitys on suuri, olihan se aikansa laajin sukujulkaisu.

1970-luvulla sukukirjojen määrä alkoi kasvaa sukututkimuksen yleistymisen myötä. Vuosi-

Yksi Suomen Sukututkimusseuran keskeisistä tavoitteista on tukea sukututkijoita julkaisemalla heille tarkoitettuja oppaita. Heikki Soininvaara toimitti suomenkielisen laitoksen vuonna 1947 ilmestyneestä Alf Brennerin teoksesta *Släktforskning* heti 1950-luvulla. Uudempia oppaita ovat Matti J. Kankaanpään, Tuula Kiisken ja Elisabeth Uschanovin laatima *Sukututkimus askel askeleelta*, jossa käsitellään laajasti myös sukututkimuksen erityisalueita, kuten ortodoksisukuja ja siirtolaisuutta. Seuran vuodesta 2011 julkaisemat Suomen Sukututkimusseuran Oppaita -sarjan teokset keskittyvät tutkimuksen erityisalueisiin.

tuhannen lopussa ilmestyi vuosittain arviolta reilut sata sukukirjaksi luokiteltavaa teosta.⁶³

Ritarihuone alkoi yhdessä Suomen Aate-lisliiton kanssa julkaista vuonna 1966 *Gentes Finlandiae* -sarjaa, johon koottiin Vuosikirjan tavoin laajempia suku- ja henkilöhistoriallisia artikkeleita. Seuran Vuosikirja- ja Julkaisuja-sarjat ilmestyivät edelleen, mutta ensin mainittu ei enää vuosittain 1950-luvun alusta lähtien.⁶⁴

Sukukirjojen tason nostamiseksi perustettiin vuonna 1991 Vuoden Sukukirja -kilpailu, jonka järjestivät Suomen Sukututkimusseura, Sukuseurojen Keskusliitto ja Sukutietotekniikka ry. Ensimmäiseksi Vuoden Sukukirjaksi valittiin Ingeborg Dyhr Sylvinin ja Eva HERNODIN teos *Gamble Leutnanten och hans släkt. 400 år med släkten Dyhr-Hernod*.⁶⁵

Sukututkimuksen menetelmäoppaita saatiin odottaa pitkään. Tosin A. R. Cederbergin kirjoittama opas kirkonarkistojen käyttäjille oli ilmestynyt vuonna 1916. Sukututkimuksen käsikirjaa suunniteltiin jo 1920-luvun lopulla, mutta varsinainen sukututkimusopas valmistui vasta vuonna 1947, jolloin julkaistiin Alf Brennerin *Släktforskning*. Sen suomenkielinen käännös ilmestyi vuonna 1956.⁶⁶

Oppaita saatiin lisää 1970-luvulta alkaen, kun julkaistiin Seppo Sampion *Sukututkimuksen opas* (1975), Aarno Tertin *Kodin sukukirja* (1980) ja Sirkka Karskelan *Sukututkijan tietokirja* (1983).⁶⁷

Sukuyhteisöjen Tuki ryhtyi julkaisemaan 1970-luvun lopulla *Sukuviesti*-nimistä jäsenlehteä. Myös useat paikalliset sukututkimusyhdistykset ja sukuseurat painattivat omia, kerran tai useammin vuodessa ilmestyviä jäsenjulkaisujaan. Vanhin paikallisyhdistys Jakobstads släkt- och bygdeforskare oli alkanut julkaista omaa jäsenlehteään *Släkt och bygd* jo vuonna 1957. Joillakin paikallisyhdistyksillä, kuten Oulun Sukututkimusseuralla, oli oma vuosikirja tai julkaisusarja, jossa tilaa saivat seurojen jäsenten oma tuotanto, esimerkiksi esipolvitaulukokoelmat ja lähdejulkaisut.⁶⁸

Sukututkijoiden tiedonhakuja helpottivat sukututkimukseen keskittyneet bibliografiat, esimerkiksi vuonna 1943 julkaistu Gunnar Sivénin koostama *Suomalainen Sukuhakemisto* ja Leif Metherin toimittama *Sukuhakemisto – Släktregister* vuodelta 1992. Sukututkijoiden välisten yhteyksien solmimisessa auttoivat Seuran ja paikallisyhdistysten julkaisemat sukututkijaluettelot. Tiedot muista alan harrastajista löytyivät vuodesta 1996 lähtien sukututkijaluettelosta Seuran verkkosivustolla.⁶⁹

Sukututkimus tiedotusvälineissä

Kuten edellä mainittiin, sukututkimusaiheisia artikkeleita julkaistiin alueellisessa tai maakunnallisessa lehdissä jo 1900-luvun alkupuolelta lähtien. 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä Seuran toimintaan liittyvät

sukututkimuskentän uutiset sai lukea *Helsingin Sanomista*. Myös sukututkimusaiheisia ja niitä sivuavia pakinoita julkaistiin eri lehdissä.⁷⁰

Helsingin Sanomien pääkirjoitussivulle sukututkimus pääsi vasta kesäkuussa 1977, jolloin Seuran sihteeri Risto Kautto kirjoitti aiheesta ”Sukupuuista tieteen hedelmiä”.⁷¹

Sukututkimuksen nostetta tai ainakin tietoisuutta siitä lieenee lisännyt Aarno Tertin *Helsingin Sanomissa* vuosina 1977–1981 julkaistu sarja ”Paljastavat juuret”. Siinä kirjoittaja käsitteli usein huumorilla höystettynä sukututkimusta eri näkökulmista etenkin erilaisia sukupiirejä ja sukuverkostoja kuvaamalla.⁷² Sukututkimuksen ottivat aiheekseen myös naistenlehdet.⁷³

Radio otti sukututkimuksen ohjelmistoonsa viimeistään 1960-luvulta lähtien. Marraskuussa 1963 kuultiin toimittaja Heikki T. Niemisen koostama ohjelma sukupolvien vaihtumisesta. Elokuussa 1968 lähetettiin Yleisradion rinnakkaisohjelmassa professori Toivo T. Rinteen esitelmä sukututkimuksesta.⁷⁴

Televisiossa sukututkimus sai näkyvyyttä vasta lähempänä vuosituhannen loppua. Suvun historiaalla ja sukututkimuksella oli tärkeä osa TV1:ssä vuonna 1988 esitetyssä dosentti Anneli Mäkelä-Alitalon käsikirjoittamassa dokumentissa *Rahan historia*. Sukututkimus oli keskeinen elementti myös MTV3:lla vuonna 1998 esitetyssä eri sukuja käsitelleessä *Sukujuhla*-viihdesarjassa.⁷⁵ Keväällä 1978 televisiossa esitetty Alex Haleyn kirjaan perustunut sarja *Juuret* innoitti suuren yleisön sukututkimukseen pariin.⁷⁶

Ritarihuoneen sukututkimustoiminta ja aatelis-tutkimus

Ritarihuoneen sukututkimustoiminta on yhtä vanhaa kuin Ritarihuone itse. Ritarihuoneen johto tarkisti jo alusta lähtien Ritarihuoneen jäsenyyttä hakeneiden sukujen aatelisuuden ja seurasi Ritarihuoneeseen hyväksytyjen sukujen kehitystä. Vuodesta 1878 lähtien Ritarihuoneella on ollut oma genealogi, joista ensimmäinen oli professori Johan Reinhold Aspelin. Genealogin tehtävänä on hoitaa sukutauluja, kirjastoa ja arkiston historiallista osaa. Ritarihuone on julkaissut vuodesta 1858 alkaen määrävuosin

TOR CARPELAN – KERÄILIJÄ

Tor Harald Carpelan (1867–1960) syntyi aatelisperheeseen Mathildedalin ruukissa Uskellassa. Yli 30 vuoden mittaisen virkатыönsä hän teki Helsingin yliopiston sihteerinä.

Paljon virkатыötään paremmin Carpelan tuli tunnetuksi sukututkijana. Jo opiskeluvuosina valmistui selvitys Turun kauppiassuvuista, jossa hän käytti uudella tavalla tuomiokirjoja sukututkimuksen lähteenä.

Carpelan kirjoitti ja toimitti huomattavan määrän suku- ja henkilöhistoriallista tutkimusta. Toimittamaansa *Finsk biografisk handbok* -elämäkertakokoelmaan (1895–1903) hän kirjoitti tai uudisti itse 368 henkilöartikkelia. Helsingin yliopiston opettaja- ja virkamiesmatrikkeliä (1920–1925) on ylistetty käyttökelpoisuudeltaan ajattomaksi.

Vuonna 1923 vapaaherra Carpelan valittiin Ritarihuoneen genealogiksi, jonka tehtäviin kuului muun muassa aateliskalenterin toimitaminen. Ikämiehenä työstetystä Ättartavlor-aatelismatrikkelista tuli hänen pääteoksensa. Siitä ehti ilmestyä kaksi osaa (1954, 1958); kolmannen osan saattoi Carpelanin kuoltua valmiiksi Arne Ekman.

Carpelan oli suomalaisen sukututkimuksen tieteellisten periaatteiden keskeinen määrittäjä. Häntä on kuvattu velvollisuudentuntoiseksi ja tarkan kriittiseksi puurtajaksi, pikemmin keräilijäksi kuin synteetikijäksi. Hän oli myös vakaumuksellinen ruotsinkielisen kulttuurin ja kansansivistystyön puolustaja.

Carpelan kuoli Helsingissä 92-vuotiaana 1960.

TEPPO YLITALO

Veli-Matti Autio: ”Carpelan, Tor”. *Suomen kansallisbiografia* 2. Helsinki: SKS, 2003; Gunnar Sarva: ”Tor Carpelan 75 år”. *Genos* 13(4), 1942: 81–84; Osmo Durchman: ”Tor Carpelan 80 år”. *Genos* 18(4), 1947: 87; ”Tor Carpelan †”. *Genos* 31(1), 1960: 1–2; Sven-Erik Åström: ”Minnestal över Tor Carpelan”. *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 37, 1965: 7–12.

JULLY RAMSAY - URANUURTAJA

Museovirasto

Julia Maria eli Jully Ekström (1865–1919) syntyi viipurilaiseen kulttuurikotiin. Hän solmi 18-vuotiaana avioliiton vakuutus- ja pankkimies August Ramsayn kanssa, josta sittemmin tuli senaattori ja todellinen valtioneuvos.

Kun perheen lapset kasvoivat, säätyläisrouvalla

alkoi jäädä aikaa myös omille harrastuksille. Kiinnostus sukhistoriaan laajeni vähitellen perusteelliseksi tutkimustyöksi. Ensimmäinen artikkeli syntyi aviomiehen suvusta 1899.

Ramsayn tutkimukselliseksi elämäntyöksi tuli 1909–1916 ilmestynyt neliosainen *Frälsesläkter i Finland intill stora ofreden*. Siinä hän esitteli satoja vanhoja rälssisukuja, joista osa oli jo täysin unohdettu. Sarjasta tuli suomalaisen aatelin varhais historian perusteos, ja se sai myös kansainvälistä arvostusta.

Ramsayn ansioiksi nähtiin ennen muuta laaja arkistotutkimus paitsi Suomessa myös ulkomailla sekä tarkka ja kriittinen tutkimusote. Naistutkijana Ramsay oli uranuurtaja: hän oli Suomen Historiallisen Seuran jäsen ja Suomen Sukututkimusseura kutsui hänet kolmanneksi kunniajäsenekseen jo perustamisvuonnaan 1917.

Laajojen tutkimustensa lisäksi Ramsayltä riitti aikaa moniin järjestö- ja hyväntekeväisyystehtäviin. Pitkäaikainen sairaus esti uudet tutkimukset muun muassa balttilaisista rälssisuvuista. Harvinaisen teräväksi ja lämpimäksi persoonaksi luonnehdittu Ramsay kuoli Helsingissä vain 53-vuotiaana 1919.

TEPPO YLITALO

Gurli Linder: "Jully Ramsay in memoriam". *Hufvudstadsbladet* 5.4.1919; K. Grotenfelt: "Jully Ramsay". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 3–4, 1919–1920: 3–5; Veli-Matti Autio: "Ramsay, Jully". *Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*. Studia Biographica 4. Helsinki: SKS, 1997–; Veli-Matti Autio: "Ramsay, Jully". *Biografiskt lexikon för Finland* 2. *Ryska tiden*, 2009 (elektronisk utgåva, SLS, 2014).

aateliskalenteria, joka sisältää Ritarihuoneeseen kirjatut suvut ja sukujen taustatietojen lisäksi sukujen elossa olevat jäsenet. Sen toimittaminen siirtyi ritarihuonegenealogin tehtäväksi vuonna 1900.⁷⁷

Myös muu Ritarihuoneen julkaisutoiminta oli merkittävää. Järjestyksessään toinen ritarihuonegenealogi Oskar Wasastjerna julkaisi jo ennen tehtävään ryhtymistään kolmiosaisen *Ättartaflor öfver den på Finlands Riddarhus introducerade adeln* (1879–1883), joka kuitenkin ei varhaisempien polvien osalta aina kestänyt kriittistä tarkastelua. Wasastjernan teosta selvästi luotettavampi oli Ritarihuoneen sukututkimustuotannon ulkopuolella vuosina 1909–1916 julkaistu Jully Ramsayn *Frälsesläkter i Finland intill stora ofreden*.

Vastaavasti jo edellä mainittu Carpelanin neliosainen *Ättartavlor* (1942–1965), joka käsittelee Suomen Ritarihuoneeseen sisäänkirjoitettuja sukuja, syntyi tarpeesta täydentää 1920- ja 1930-luvuilla ilmestynyttä Gustav Elgenstiernan yhdeksänosaista julkaisua *Den svenska adelns ättartavlor*, joka ei sisältänyt autonomian aikana Suomessa aatelissäätyyn korotettuja sukuja.⁷⁸

Vuonna 1966 Ritarihuoneen ja Suomen Aatelisliiton toimesta alettiin julkaista *Gentes Finlandiae* -sarjaa. Siinä nostettiin esiin muun muassa Suomessa vaikuttaneita Ritarihuoneeseen introdusoidut sukuja, esimerkiksi vuodesta 1981 genealogina toimineen Erich von Ungern-Stenbergin aikana erityisesti balttilaisia sukuja.⁷⁹ Ritarihuoneen pitkäaikaisen genealogisen toiminnan seurauksena aateli on kattavimmin tutkittu yhteiskuntaryhmä Suomessa.

Ritarihuonegenealogin tehtävät ovat pysyneet pääosin samoina: joka kolmas vuosi ilmestyvän aatelismatrikkelin toimittaminen, asiakasneuvonta sekä sukutietojen, kirjaston ja arkiston ylläpito. Voidaankin todeta, että sukututkimus on ollut ja on yhä edelleen oleellinen osa Ritarihuoneen toimintaa.⁸⁰

Alueellinen sukututkimuskenttä järjestäytyy

Suomen Sukututkimusseura oli itsenäisyyden ajan alkuvuosikymmenet ainoa kansallinen sukututkimuskentän yhdistystoimija. Heinäkuussa 1944 Kuopiossa perustettiin Yleinen

Sukuseura ry, jonka taustavoimana oli Seurassakin aktiivisena toiminut Eeli Granit-Ilmoniemi. Yhdistyksen tehtävänä oli herättää kiinnostus historialliseen ja biologiseen sukututkimukseen.

Yleiseen Sukuseuraan kuului sen perustamisvuoden lopussa 76 jäsentä, jotka asuivat valtaosin Kuopion seudulla. Yhdistyksen voi nähdä vastavoimana Suomen Sukututkimusseuralle, jonka aktiivisista toimijoista yksikään ei liittynyt Yleiseen Sukuseuraan. Se ei ehtinyt kuitenkaan kehittyä valtakunnalliseksi toimijaksi, vaan sen toiminta hiipui nopeasti perustajansa kuoltua toukokuussa 1945.

Yhdistys ryhtyi jo perustamisvuonnaan 1944 julkaisemaan Granit-Ilmoniemen toimitamaa *Sukututkija*-lehteä. *Sukututkija* sisälsi lyhyiden sukuartikkelien lisäksi muun muassa eugenistissävytteisiä kirjoituksia biologisesta sukututkimuksesta. Lehden taival jäi lopulta vain muutaman numeron mittaiseksi ja se päättyi jo saman vuoden lopulla.⁸¹

Sukututkimusharrastuksen kasvun myötä tarve paikalliselle toiminnalle kasvoi. Monille maakuntien asukkaille Seuran pääkaupunkiseudulle keskittynyt toiminta tuntui kaukaiselta. Jo heinäkuussa 1936 Iisalmessa perustettiin Pohjoisimman Savon suku- ja kotiseutuyhdistys, jonka toiminta tosin näyttää jääneen vähäiseksi.⁸² Ensimmäisissä paikallisyhdistyksissä, etenkin ruotsinkielisillä alueilla, sukututkimukseen yhdistyivät usein myös paikallishistoria ja kotiseututoiminta. Alkukimmoke paikallisyhdistysten perustamiselle tuli toisen maailmansodan jälkeen Suomen Sukututkimusseuralta. Suomen ensimmäisen paikallisen sukututkimusyhdistyksen, pietarsaarelaisen Jakobstads släkt- och bygdeforskare rf:n perustamiselle vuonna 1952 loi pohjaa paikallisten sukututkimusharrastajien ja Seuran edustajien yhteinen kokous joitain vuosia aikaisemmin.⁸³ Seuraavat paikallisyhdistykset järjestäytyivät Vaasassa vuonna 1963 (Vasa Släktforskare rf) ja Porissa vuonna 1964 (Satakunnan sukututkimusseura ry). Seuraavalla vuosikymmenellä tahti kiihtyi: vuonna 1979 paikallisia sukututkimusyhdistyksiä oli jo 17, kymmenen vuotta myöhemmin 31 ja 2000-luvun alussa peräti kuutisenkymmentä.⁸⁴

Seuran kunniajäsenen Tor Carpelanin täyttäessä 85 vuotta joulukuussa 1952 pyysi Seura häneltä lupaa lyöttää hänen kunniakseen mitali, mihin Carpelan myös suostui. Taiteilijaksi valittiin Gerda Qvist ja mitalia lyötiin sekä hopeisena että pronssisena.

Kuva: Heikki Vuorimies.

Aluksi yhdistyksiä perustettiin pääasiassa ruotsinkieliselle rannikkoseudulle ja isompiin kaupunkeihin, mutta vuosituhannen vaihteen mennessä niitä oli myös maaseudulla ja eri puolilla Suomea. Jotkut yhdistyksistä saivat innoituksensa kansalais- tai työväenopiston sukututkimuskursseilta.⁸⁵ Yhteen teemaan, aihepiiriin tai aihealueeseen keskittyneitä valtakunnallisia yhdistyksiä olivat vuonna 1993 perustettu Ortodoksisukujen tutkijapiiri ja huhtikuussa 1995 alkunsa saanut Suomen Valtonit ry.⁸⁶

Paikallisyhdistykset muodostuivat alusta lähtien tärkeiksi kohtauspaikoiksi erityisesti seutukunnan omien sukujen tutkijoille. Toimintamuodot vaihtelivat toimintamahdollisuuksien ja vapaaehtoistyöstä innostuneiden määrästä riippuen. Tyypillisiä toimintamuotoja olivat kokous- ja esitelmätilaisuudet sekä sukututkimuskurssien ja neuvonnan järjestäminen. Suurimmat yhdistykset muun muassa Vantaalla, Lahdessa ja Tampereella alkoivat järjestää vuosittaisia sukututkimustapahtumia. Paikallisyhdistysten toimijat ovat tavanneet toisiaan valtakunnallisella tasolla sukututkimusyhdistysten neuvottelutilaisuuksissa, joista ensimmäinen pidettiin Helsingissä huhtikuussa 1979.⁸⁷

Vanhimmat, ehkä jo 1800-luvun lopulta kokoontuneet sukupiirit alkoivat järjestäytyä omiksi sukuyhdistyksiksi 1920-luvulta lähtien. Ensimmäiseksi järjestäytyivät säätyläissuvut ja itäsuomalaiset talonpoikaissuvut. Vanhin rekisteröity sukuseura on vuonna 1924 perustettu von Troilien sukuyhdistys Släktföreningen von Troil. Sukuseuratoiminta vilkastui juuri ennen toista maailmansotaa; 1930-luvulla rekisteröitiin useita sukuseuroja, kuten Väänästen ja Mustosten sukuseurat.⁸⁸

Suomen Sukututkimusseura pyrki ohjaamaan ja neuvomaan sukuyhdistyksen perustamisessa alusta lähtien ja se toimi myös seurojen yhdyselimenä.⁸⁹ Seura julkaisi vuonna 1930 kaksikieliset ohjeet sukuyhdistysten sääntöjen laatimiseksi sekä varsinaiset mallisäännöt 1950-luvun alussa.⁹⁰ Sukuseurojen uutisia julkaistiin *Genoksessa* varsin runsaasti etenkin 1950-luvulla.⁹¹ Seura järjesti lisäksi sukuyhdistysten ja sukuseurojen yhteiskokouksia. Esimerkiksi huhtikuussa 1957 Helsingin Säätytalossa järjestetty tilaisuus keräsi yli 250 osallistujaa ainakin 68 sukuseurasta.⁹²

Seuran vapaaehtoisresurssien ollessa rajalliset se luopui sukuseurojen ohjaamisesta 1980-luvun alussa.⁹³ Sukuseurat olivat saaneet oman yhteisjärjestönsä jo keväällä 1979 perustetusta Sukuyhteisöjen Tuki ry:stä. Aloitteentekijänä tukiyhdistyksen perustamisessa oli kuopiolainen kauppias Toivo Pietikäinen, ja yhdistyksen varsinainen perustaja oli kenttäjohtaja Ilmari F. Vartiainen. Yhtenä perusteena pidettiin sitä, ettei Seuran koettu tarjoavan tarpeeksi tukea harrastajasukututkijalle. Sukuyhteisöjen Tuen tiedotuskanavaksi muodostui alkuaan Vartiaisen sukuseuran tiedotuslehti *Sukuviesti*.⁹⁴ Seuraavan vuosikymmenen alkupuolella yhdistyksen toiminta laajeni nopeasti, kun siihen liittyi monta suomenkielistä sukuseuraa. *Sukuviesti* alkoi ilmestyä kymmenen kertaa vuodessa. Yhteys valtakunnallisten seurojen välillä oli kiinteä, sillä Sukuyhteisöjen Tuen kokouksiin osallistui myös Seuran edustaja. Vuonna 1991 yhdistyksen nimi muuttui Sukuseurojen Keskusliitto ry:ksi.⁹⁵

Tammikuussa 1939 sukututkimuskentälle astui uusi toimija, Den niosvansade chatten, joka

kokoontui kuukausittain Svenska Klubbenilla Helsingissä. Yhdeksänhenkisen ryhmän tarkoituksena oli edistää erityisesti ruotsinkielistä sukututkimusta Suomessa. Tärkeä tavoite oli myös saada jatkoa SLS:n *Släktbok*-sarjalle, jonka toimitukseen ryhmän jäsenet aktiivisesti osallistuivat. Edelleenkin toimivan klubin kiinnostuksen kohteena oli erityisesti julkaisu-toiminta, ja monet sen jäsenistä ovat olleet *Genoksen* ja Vuosikirjan päätoimittajia tai toimituskunnan jäseniä. Useat heistä toimivat myös Seuran hallituksen jäseninä. Erityisesti Georg Lutherin päätoimittajakautena (1970–1984) chattenilaisten osuus *Genoksen* artikkeleiden kirjoittajina oli huomattava. Klubilla oli myös oma julkaisusarjansa, jonka tuotokset jaettiin etupäässä sen jäsenille.⁹⁶

Valtakunnallisia ja kansainvälisiä sukututkimustapahtumia

Ensimmäiset valtakunnalliset Sukututkimuspäivät pidettiin vuonna 1978 filosofian maisteri Gustaf Aminoffin aloitteesta. Päivien järjestelyistä vastasi Taisto Suontaustan johtama Kansainvälinen Opintokeskus.⁹⁷ 1980-luvun loppupuolelta lähtien tämän vuosittaisen paikkakunnalta toiselle kiertävän tapahtuman järjestelyistä on vastannut pääsääntöisesti Suomen Sukututkimusseura yhdessä tapahtumapaikkakunnan paikallisen sukututkimusyhdistyksen kanssa. Sen lisäksi Seura järjesti sukututkimusnäyttelyitä vuosina 1937 ja 1957.⁹⁸

Ensimmäisen vastaavan ruotsinkielisen tapahtuman organisoivat Helsingfors Släktforskare ja se pidettiin Järvenpäässä lokakuussa 1982.⁹⁹ Myös paikallisyhdistykset ryhtyivät pitämään omia sukututkimuspäiviään 1980-luvulta alkaen.¹⁰⁰

Suomen 75-vuotista itsenäisyyttä juhlistettiin Sukumessuilla heinä–elokuussa 1992. Turun Messukeskuksessa pidetyt messut olivat osa ”Juuret Suomessa” -tapahtumaa ja ne keräsivät yli 4000 kävijää. Järjestelyissä olivat mukana useat sukututkimuskentän toimijat: arkistolaitos, Kirkkohallitus, Siirtolaisuusinstituutti, Sukuseurojen Keskusliitto, Sukutietotekniikka ry ja Suomen Sukututkimusseura. Vastaavat messut järjestettiin Turussa toukokuussa 1995.¹⁰¹

Kansainväliset genealogiset suhteet alkoivat vilkastua 1980-luvun lopulla. Suomi sai kun-
nian isännöidä ensimmäisen kerran kansain-
välistä alan tapahtumaa syyskesällä 1984, jolloin
Helsingissä järjestettiin genealogian ja heraldi-
kan kongressi. Sen yhteydessä Valtionarkistoon
koottiin kesäkuusta syyskuuhun avoinna ollut
sukututkimusta ja nykyajan heraldiikkaa käsitel-
lyt näyttely.¹⁰² Seuran edustajia osallistui myös
pohjoismaisiin sukututkijakokouksiin, joita
järjestettiin esimerkiksi Oslolla toukokuussa
1988.¹⁰³ 1990-luvulla yhteisseminaareja pidet-
tiin myös virolaisten ja venäläisten kanssa.¹⁰⁴

Sukututkimusopetus

Opastusta sukututkimukseen ja lähdeaineis-
tojen käyttöön oli aluksi tarjolla Seuran kuu-
kausikokouksissa, joiden luentojen aihepiirit
käsitelivät muun muassa sukututkimuksen
menetelmiä ja lähteitä.¹⁰⁵

Aloite järjestelmällisemmän sukututkimus-
opetuksen järjestämiseksi tuli Seurasta. Sen joh-
tokunta keskusteli tammikuussa 1952 valtion-
arkistonhoitajan kanssa arkistossa pidettävistä
arkistoaineiston käsittelyn ja käytön opastus-
kursseista. Niitä ei kuitenkaan sillä kertaa voitu
toteuttaa. Pian Seuran piirissä alettiin suunnitella
sukutieteellisten opetuskurssien järjestämistä
nuoris- ja kulttuuriseuroissa sekä työväen- ja
kansanopistoissa. Hanke kaatui lopulta opet-
tajiksi lupautuneiden työkiireisiin.¹⁰⁶ Syksyllä
1954 toteutettiin Helsingin kaupungin ruot-
sinkielisessä työväenopistossa Seuran sihteerin
Håkon Holmbergin johdolla ”Farfar och jag”
-luentokerho. Opetuksen ohjenuorana käytettiin
Alf Brennerin sukututkimusopasta.¹⁰⁷

Kurssitoiminta jäi vielä 1950-luvulla satun-
naiseksi. Tilanne alkoi muuttua 1960-luvun
lopulla. Vapaan sivistystyön opinahjot – kan-
salais- ja työväenopistot, kansanopistot ja kesä-
yliopistot – ottivat sukututkimusopetuksen
ohjelmistoonsa. Onneksi, sillä Seuralla ei ollut
siihen resursseja. 1970-luvun alkupuolella
kursseja järjestettiin useilla paikkakunnilla eri
puolilla maata, niin pääkaupunkiseudulla kuin
Kuopiossa, Lahdessa, Tampereella, Raumalla ja
Somerolla.¹⁰⁸ Seura avusti järjestäjiä sopivien
opettajien löytämisessä. Vuonna 1976 Seura sai

Suomen Kulttuurirahastolta apurahan opetus-
materiaalin tuottamiseksi sukututkimuskurs-
seille.¹⁰⁹ Lisäksi Seura toimitti Pentti J. Voipion
johdolla luonnoksen sukututkimuskurssista
opetuksen tueksi.¹¹⁰ Sukututkimusta saattoi
opiskella myös kirjeturssina Kansanvalistusseu-
ran kirjeopistossa.¹¹¹

Sukututkimusopettajien kouluttamiseksi
Seura ryhtyi 1980-luvun alussa järjestämään
opettajakursseja eri paikkakunnilla. Saman vuo-
sikymmenen jälkipuoliskolla käynnistyi yhteis-
työ sukututkimusopettajien kanssa. Sen tavoit-
teena oli muun muassa kokemusten vaihto alan
opettajien ja ohjaajien kesken ja opetuksen yhte-
näistäminen. Vuosina 1988–1989 Kansainväli-
sen Opintokeskuksen järjestämien seminaarien
pohjalta koottiin opetuspaketti sukututkimuk-
sen peruskurssia varten.¹¹² Sukututkimusopet-
tajien koulututusta jatkettiin vuosina 1997–
1998, jolloin Seura suunnitteli yhdessä Åbo
Akademin Fortbildningscentralenin kanssa
koulutustapahtuman Helsingissä ja Turussa.¹¹³

Ammattisukututkimus

Ammattikseen sukututkimusta teki harvalukui-
nen tutkijoiden joukko, ja heistäkin useimmat
sivutoimisena. Granit-Ilmoniemi perusti jo
vuonna 1918 yksityisen Sukututkimus-Toimis-
ton, jossa hän ja hänen poikansa Arvi Ilmo-
niemi vastasivat toimeksiantoihin.¹¹⁴ Heidän
sukututkimuskokoelmansa luovutettiin tutki-
joiden käyttöön Valtionarkistoon vuonna 1976.

Seura perusti oman sukututkimustoimis-
ton vuonna 1938 vastatakseen sille osoitettui-
hin tutkimuspyyntöihin. Sen toiminta hiipui
1990-luvun alussa, ja siitä lähtien Seuraan tul-
leet toimeksiannot on ohjattu yksittäisille tut-
kijoille.¹¹⁵ Vanhin alalla edelleen vaikuttava
toimija on jyväskyläläisen tutkijan Seppo Sam-
pion vuonna 1973 perustama Suomen Suku-
tutkimustoimisto.¹¹⁶

Seuran ja ammattisukututkijoiden välistä
yhteistyötä yritettiin viritellä 1980-luvun alussa
ja uudelleen 1990-luvun alussa, mutta käytän-
nössä se jäi vähäiseksi. Seura tukee kuitenkin
ammattitutkijoiden toimintaa ylläpitämällä
heistä luetteloa Seuran verkkosivustolla.

Siirtokarjalaisten etu- ja kulttuurijärjestöön

Kirjailija ja suomentaja Heikki Impiwaaran ilmoitus sukututkimuksen teosta *Raahan Seutu* -lehdessä 6.9.1919. Historiallinen sanomalehtikirjasto.

Karjalan Liittoon palkattiin vuonna 1983 sukututkijaksi filosofian maisteri Heljä Pulli, joka jatkoi tehtävässä 1990-luvun alkuun aina eläkkeelle siirtymiseensä saakka. Liiton sukututkimustoiminta painottuu lähinnä sukututkimuskurssien järjestämiseen ja tilaustutkimuksiin karjalaisista suvuista.¹¹⁷

Arkistolaitoksen sukututkimuspalvelut keskittyivät lähinnä virkatyönä tehtäviin sukuselvityksiin sukutilakunniakirjoja varten. Poikkeuksen teki Mikkelin maakunta-arkisto eli nykyinen Kansallisarkiston Mikkelin toimipaikka, jonka tehtäviin kuului sukuselvitysten teko luovutetun Karjalan kirkonkirjoista.

Sukututkimus osana tieteen maailmaa

Sukututkimuksella eli genealogialla on vankka tieteellinen tausta. Se on historian aputiede, joka tutkii ihmisten välisiä sukulaisuussuhteita ja sukujen historiaa.¹¹⁸ Suomalaisen sukututkimuksen tieteellisyden lipunkantajana toimii Suomen Sukututkimusseura, joka on perustamastaan lähtien luettu tieteellisiin seuroihin.¹¹⁹

Erityisesti Seuran sihteeri Osmo Durhman nousi tieteellisen genealogian kirjalliseksi airueeksi. Hän kirjoitti aihepiiristä 1920-luvulla muun muassa *Historiallisessa Aikakauskirjassa* ja ulkomaisissa historia-alan julkaisuissa.¹²⁰ Sukututkimuksesta on hyötyä myös juridiikassa, onhan sukulaisuussuhteiden selvittäminen keskeistä perintöjärjestyksen, omaisuudenjaon sekä maanhallinnan kannalta.¹²¹

Seuran julkaisuissa ja kuukausikokousten esitelmissä oli 1920-luvulla usein menetelmiin ja lähteisiin liittyviä aiheita, jotka käsittelivät muun muassa henkikirjoja, henkilöhistoriallista kirjallisuutta, heraldiikkaa ja puumerkkejä.¹²² Jo ensimmäisessä *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirjassa* vuonna 1917 Alexander Luther kiinnitti huomiota esipolvitauluihin ja esiäitien asemaan niissä. Hänen mielestään äidinpuoleisia linjoja tuli tutkia kehityksemme ollessa useassa suhteessa sidoksissa enemmän äitiin kuin isään.¹²³ 1920-luvun jälkeen metodologista keskustelua käytiin enää harvakseltaan. Tällöinkin ruodittiin pääasiassa kirkonarkistoihin ja niiden käyttöön liittyviä kysymyksiä tai esipolvitauluja.¹²⁴ Tosin ajoittain nostettiin esille myös sukututkimuksen asema tieteen kentässä ja metodologiassa.¹²⁵

Sukututkimuksen asema, tieteellisyys ja metodologia nousivat uudelleen pohdinnan kohteiksi 1970-luvun lopussa. Sukuyhteisöjen Tuen perustamisen myötä sen jäsenistön keskuudessa heräsi kysymys, mitä tieteellisesti painottunut seura voi tarjota sukututkimuksen harrastajalle. Esille nostettiin korkeatasoisten sukututkimusten julkaiseminen.¹²⁶ Lähinnä *Genoksen* ja *Sukutiedon* sivuilla käydyn keskustelun teemoina olivat sukututkimuksen asema tieteen maailmassa, sen teoretisointi ja sukututkimustulosten esittäminen. Keskustelijoista mainittakoon sukututkimuksen teoretisoinnista ja käytännön sovelluksista kiinnostunut Matti J. Kankaanpää sekä tutkimustulosten esittämistä esipolvitaulujen muodossa analysoinut Pentti J. Voipio.¹²⁷

Perinnöllisyystieteen kehittyminen nosti 1990-luvulla esille DNA- ja perinnöllisyystutkimuksen, jonka myötä sukututkijat saivat käyttöönsä aivan uudenlaisen tieteellisen tutkimusmenetelmän.¹²⁸

Sukututkimus osana historian tutkimusta

Historiantutkimuksen piirissä suhtautuminen sukututkimukseen vaihteli. Kaikkiaan historian tutkijat käyttivät genealogista näkökulmaa varsin vähän ennen 1990-lukua. Yksi syy tähän lienee ollut se, että sukututkimus on katsottu varsin työlääksi ja aikaa vaativaksi.

Sukututkimuksen arvostus historiatieteessä lienee saavuttanut aallonpohjan 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin yksilöihin keskittyvän henkilö- ja sukhistoriallisen tutkimuksen sijasta korostettiin suurempien sosiaalisten ryhmien tutkimista.¹²⁹ 1990-luvulla sukututkimuksen arvostus historiatieteissä alkoi nousta, kun perhe- ja henkilöhistoriaa sekä diplomaattia, verkostoja ja valtaa koskevan tutkimuksen määrä kasvoi.¹³⁰ Sukututkimuksen arvostuksen kasvuun tiedemaailmassa viittaa se, että professori Ohto Manninen esitteli vuonna 1996 *Historiallisessa Aikakauskirjassa* Pentti J. Voipion koostaman sukukirjan *Kekkoset Suomen asuttajina*.¹³¹

Menetelmänä sukututkimusta ei kuitenkaan hyljeksitty esimerkiksi sosiaalishistorian tutkimuksessa, jossa siitä on hyötyä sosiaali- ja ammattiryhmien kartoituksessa, avioliittotutkimuksessa sekä etnisten vähemmistöjen kuten saamelaisten tutkimuksessa. Sukututkimuksesta on hyötyä myös nimistöntutkimuksessa, sillä niin paikan- kuin henkilönimien etymologiaa ja periytyvyyttä on mahdollista tarkastella sukututkimuksen menetelmin.

Historiatieteiden yliopisto-opetuksessa sukututkimus sai vain pienen roolin ja senkin varsin myöhään. Vuonna 1979 tehdyn tutkimonnuudistuksen myötä Helsingin yliopistossa Suomen sekä Skandinavian historian opintoihin tuli erilliseksi kokonaisuudeksi henkilöhistoria ja genealogia, johon kuuluvia kursseja veti lähinnä professori Yrjö Blomstedt. Lisäksi yleisen historian metodiopintoihin sisältyivät viimeistään 1970-luvun alusta lähtien *Encyclopedia Britannican* artikkelit heraldiikasta ja genealogiasta.¹³² Yliopistollisissa opinnäytteissä sukututkimuksen soveltaminen lähestymistapana jäi yksittäistapauksiksi, ja sitä käytettiin lähinnä avioliittotutkimuksissa.¹³³

Sukututkimukseen läheisesti liittyvä heraldiikka eli vaakunatiede oli usein esillä 1920- ja 1930-luvun julkaisuissa ja Seurassa pidetyissä esitelmissä. Sukuvaakunoiden rekisteröinti niin henkilökohtaisina kuin sukujen tunnuksina lisääntyi runsaasti 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä. Lisääntyneen sukuseuratoiminnan ohella sukuvaakunoiden renessanssiin vaikutti

vuonna 1957 perustettu Suomen Heraldinen Seura, joka antaa lausuntoja ja neuvontaa heraldiikkaan liittyen.

Sukututkimuksen merkitys heraldiikassa on suuri, koska vaakunan symboliikka rinnastuu suvun historiaan ja vaiheisiin keskiaikaisista vaakunakilvistä ja sineteistä lähtien. Innoituksensa heraldiikkaan antoivat myös tutkimuksellisesti lapsipuolen asemaan jääneet puumerkit.¹³⁴ Suomalaisen heraldisen tutkimuksen kansainvälisen arvostuksen mittana voidaan pitää Helsingissä elokuussa 1984 järjestettyä kansainvälistä genealogista ja heraldistieteellistä kongressia.¹³⁵

Sukututkimus lääketieteen tukena

Perinnöllisyystieteellinen sukututkimus uinahti 1920-luvun jälkeen vuosikymmeniksi lukuun ottamatta Eeli Granit-Ilmoniemen *Sukututkijalehdessä* 1944 esittämiä eugenistisia näkemyksiä biologisen ja historiallisen sukututkimuksen puolesta. Hän teki myös ehdotuksen rotubiologisen tutkimuslaitoksen perustamisesta.¹³⁶

Tilanne muuttui 1950-luvun puolivälissä, kun perinnöllisiä sairauksia ja niiden levinneisyyttä alettiin selvittää. Siinä sukututkimus oli yksi keskeinen tutkimusmenetelmä. Lääketieteen tohtori Henrik Forsius syventyi vuodesta 1956 lähtien Ahvenanmaan verenvuototaudin eli von Willebrandin taudin kartoittamiseen sukututkimusapunaan insinööri Arthur Ehnström.¹³⁷ Samoihin aikoihin lääkäri Reijo Norio perehtyi periytyvään munuais sairauteen, synnynnäiseen nefroosiin, joka luokiteltiin kuuluvaksi niin sanottuun suomalaiseen tautiperintöön eli enimmäkseen vain Suomessa esiintyväksi sairaudeksi. Tautien periytyvyyttä kartoitettiin useimmiten jäljittämällä tautia sairastavien ja siihen menehtyneiden isovanhemmat ja heidän asuinseutunsa.¹³⁸ Seuraavalla vuosikymmenellä alettiin tutkia myös silmä sairauksia (choroideremia ja Meretojan tauti).¹³⁹

Sukututkimuksen merkitys tiedemaailmassa alkoi 1900-luvun viimeisellä neljänneksellä korostua juuri lääketieteessä. Vuosituhannen vaihteeseen mennessä oli löydetty noin 35 suomalaista tautiperintöön kuuluvaa sairautta. Toisaalta suhtautuminen perinnöllisiin sairauk-

siin ja ominaisuuksiin oli muuttunut eliminoivasta ymmärtävään – osin mahdollisesti sodan kärsimysten muokkaamana.¹⁴⁰

Uudistuva sukututkimus

Massojen harrastukseksi

Alemmat kansankerrokset huomioinut sukututkimus nousi valta-asemaan vasta 1970-luvulla. Sukututkimusharrastajien määrä lisääntyi seuraavalla vuosikymmenellä, mutta 1990-luvulta lähtien sukututkimusta on jo voinut luonnehtia suurten massojen harrastukseksi. Suomen Sukututkimusseuran jäsenmäärä kasvoi voimakkaasti 1990-luvulla, mihin osaltaan vaikutti vapaa-ajan lisääntyminen. Tutkimukseen innoitti 1980–1990-luvun vaihteesta alkaen mahdollisuus ostaa mikrokorttien lukulaite ja mikrokortteja, jotka oli kuvattu kirkonarkistojen aineistoista, muun muassa mustista kirjoista. Tämä teki mahdolliseksi tutkimuksen teon kotona.¹⁴¹ Myös arkistojen kävijämäärät kasvoivat merkittävästi, koska laman seurauksena moni työttömäksi jäänyt käytti aikaansa sukututkimukseen.¹⁴² Kasvu oli niin nopeaa, että arkistolaitoksen piirissä alkoi herätä epäilyjä tutkijatilojen riittävydestä.¹⁴³

Suomen Sukututkimusseuran esimies Veli-Matti Autio näkikin Seuran 75-vuotisjuhlan tienoilla vuonna 1993 sukututkimuksen tulevaisuuden valoisana: ”Viime aikoina herännyt uuisänmaallisuus, vilkas kotiseututyö kuten myös suurpoliittisten tapahtumien aktivoima karelianismi ja heimoaate tukevat nekin osaltaan sukututkimusta.”¹⁴⁴

Myös sukuseurojen ja paikallisten sukututkimusyhdistysten lisääntynyt toiminta tavoitti yhä useampia suvusta ja sen tutkimisesta kiinnostuneita. Sukututkimus sai myös enemmän näkyvyyttä tiedotusvälineissä televisiota myöten. Moni sai kipinän tutkimukseen internetin luotua kehittyvät mahdollisuudet sukututkimuksen tekoon kotoa käsin. Kuitenkin oltiin vielä kaukana tilanteesta, joka alkoi olla todellisuutta 2010-luvulla: mahdollisuus laajaan tutkimukseen kotisohvalta.

Ortodoksisukujen tutkimus lisääntyi vasta 1990-luvun alkupuolella. Sitä ennen se oli jäänyt vähäiseksi suurelta osin siksi, että orto-

doksiseurakuntien kirkonkirjat olivat venäjäksi aina itsenäisyyden alkuun asti.¹⁴⁵ Puhtaaksi kirjoittaminen alkoi Kitelän seurakunnan kirkonarkiston aineistosta vuonna 1986 ja jatkui muun muassa Pitkärannan, Suojärven ja Annantehtaan seurakuntien kirjoilla. Aiheesta kiinnostuneet perustivat oman yhdistyksensä Ortodoksisukujen Tutkijapiiri ry:n vuonna 1993.¹⁴⁶

Vuosituhaten vaihteen lähestyessä nousi sukututkimuksen laatu yhä enemmän tapetille. Sen pelättiin heikenevän tutkimuksen lisääntymisen ja internetin myötä. Lähdekritiikkiä alettiin painottaa kirjallisuuden ja valmiin aineiston osalta.¹⁴⁷ Keskustelua herättivät myös kirkkoherranvirastojen tarjoamat palvelut ja sukututkimuksen teon mahdollisuudet seurakunnissa. Erityisesti kritisoitiin sitä, että jotkut keskusrekisterit eivät päästäneet sukututkijoita tiloihinsa aineistoja tutkimaan.¹⁴⁸

Sukutietotekniikka ry

Tietotekniikka alkoi murtautua niin arkiseen elämään kuin sukututkimukseenkin 1980-luvulla. Ruotsiin perustettiin vuonna 1980 tietotekniikkaan keskittyvä sukututkimusyhdistys DIS – Datorhjälp i Släktforskningen. Sen antama esimerkki herätti myös Suomessa ajatuksen ATK:n hyödyntämisestä tutkimuksessa ja vastaavan organisaation perustamisesta. Joi-tain suomalaisia ehti kuitenkin liittyä DIS:iin ennen suomalaisen seuran perustamista.¹⁴⁹

Alkuvuodesta 1984 Helsingissä järjestettiin keskustelutilaisuus, jossa Leif Methers esitteli ruotsalaista DISGEN-ohjelmistoa ABC-80-mikrotietokoneelle. Keskustelun innoittamana tietokoneiden käytöstä kiinnostuneet sukututkijat perustivat oman yhdistyksen toukokuussa 1984. Yhdistys nimettiin Sukutietotekniikka ry:ksi. Sen toimintasuunnitelmaan kuului muun muassa ohjelmien tekeminen aluksi Commodore-64- ja VIC-20-tietokoneille, myöhemmin myös muille merkeille.¹⁵⁰ Jo saman vuoden marraskuussa Methers ja Aarno Pelli esittelivät tietokoneen käyttöä sukututkimuksessa.¹⁵¹ Sukutietotekniikka ry ryhtyi jo varsin pian julkaisemaan yhdistyksen nimen mukaista lehteä *Sukutietotekniikka*, jossa oli aihepiiriin liitty-

viä kirjoituksia. Lehden nimi muuttui vuonna 1990 *Sukutiedoksi*. Seuraavana vuonna yhdistys aloitti kiinteämmän yhteistyön Seuran kanssa, ja *Sukutiedosta* tuli Seuran toinen jäsenlehti, mikä kohensi Seuran tiedotusta huomattavasti.¹⁵²

Kiinnostus tietokonepohjaiseen sukututkimukseen kasvoi räjähdysmäisesti 1990-luvun alkupuolella, ja vuonna 1996 Sukutietotekniikka ohitti Seuran jäsenmäärässä.

Sukutietotekniikka ry:n voimakkaan kasvun seurauksena Suomeen muodostui Seuran rinnalle toinen vahva sukututkimuskentän toimija. Tämä johti pian ajatukseen Seuran ja Sukutietotekniikan yhdistymisestä. Molempien yhdistysten hallitukset päättivätkin vuonna 1998 esittää järjestöjen yhdistymistä yhteistyön selventämiseksi ja tehostamiseksi. Katsottiin, että yksinkertaisempi organisaatio parantaisi yhteyksiä kentän ja järjestötason välillä. Sukutietotekniikka lopetti toimintansa vuoden 1999 alussa, ja sen jäsenet saattoivat jatkaa Suomen Sukututkimusseurassa.¹⁵³

Sukutietotekniikka ry:n piirissä kehitettiin ensimmäinen suomenkielinen sukututkimusohjelma Sukuohjelmisto. Sen suomenkielinen versio 3.3 valmistui 1986 ja sitä alettiin toimittaa tilaajille saman vuoden marraskuun aikana. Uuden vuosituhannen alkaessa ohjelmistosta oli saatavilla neljäs versio, Sukuohjelmisto 2000.¹⁵⁴

Sukuohjelmiston rinnalle 1990-luvulla kehitettiin muitakin kotimaisia ja Suomeen soveltuvia sukututkimusohjelmia: Juuret, Genus sekä Sukujutut. Niiden lisäksi tutkijoiden käytössä oli muun muassa Brother's Keeper -ohjelma.¹⁵⁵

Internet ja sukututkimus

Maailmanlaajuinen tietoverkko internet muutti sukututkimuksen luonnetta enemmän kuin mikään muu tekninen uudistus. Suomen Sukututkimusseuran verkkosivusto avattiin vuonna 1993. HisKi- eli Historiakirja-tietokanta julkistettiin Seuran verkkosivustolla vuonna 1996. Sen pohjana oli Sukutietotekniikka ry:n Kastettu-projekti. Tästä Heikki Kortesojan ideasta vuonna 1989 alkaneen hankkeen tavoitteena oli koota kirkonarkistojen historiikirjatiedot omaksi tietokannaksi. Kastettu-projektia oli edeltänyt alkuaan 1980-luvun puolivälissä Jyvä-

SUKUTARINAKILPAILUN SATOA KIRJAKSI

Suomen Sukututkimusseuran 100-vuotisjuhla-vuoden kunniaksi 2017 järjestetyn Sukutarinakilpailun satoa on nyt julkaistu Seuran uuden *Suomen Sukututkimusseuran sukutarinoita* -sarjan ensimmäisessä numerossa.

Antologian lähes 40 tarinassa kerrotaan tavallisista ihmisistä oman aikansa tapahtumien pyörteissä.

Suurin osa tarinoista ajoittuu 1800–1900-luvuille ja niiden moniin käännekohtiin. Monen tarinan ajallinen mitta on päähenkilön elämän pituinen, mutta joukossa on myös usean sukupolven vaiheiden kuvauksia ja tuokiokuvia yhdestä iltapäivästä.

Sukutarinat 2017 -antologian kirjoittajat antavat omilla persoonallisilla tavoillaan äänen menneiden polvien ihmisille. Sanoittamalla heidän elämänsä kirjoittajat osoittavat, Seuran juhluvuoden teemaa todentaen, että jokaisella on tarina.

• • • • •

Sukutarinat 2017, toim. Maria Vasenkari & P. T. Kuusiluoma. Suomen Sukututkimusseuran sukutarinoita 1. Helsinki: Suomen Sukututkimusseura, 2018. 279 sivua.

Sukutarinat 2017 -teoksen hinta on 10 euroa ja sitä myy

Tiedekirja • (Snellmaninkatu 13, Helsinki), www.tiedekirja.fi, tiedekirja@tsv.fi

kylän yliopiston tietojenkäsittelyopin laitoksen harjoitustyönä toteutettu ja apulaisprofessori Seppo Sipun aloitteesta kehitetty järjestelmä historiakirjatietojen viemiseksi sähköiseen tietokantaan.¹⁵⁶ Tietokannan nimi vakiintui vuonna 1992 HisKiksi. Se oli ensimmäinen sukututkijoita laajemmassa mitassa hyödyttänyt verkkopohjainen tietokanta. Sillä tehtiin jo vuonna 1997 yli miljoona hakua.¹⁵⁷

HisKin ohella kehitettiin toista puhtaaskirjoitettua kirkonkirja-aineistoa sisältävää kokonaisuutta eli Karjala-tietokantaa. Vuonna 1989 perustetun Karjala-tietokantasäätiön tavoitteena oli luovutetun Karjalan evankelisluterilaisten seurakuntien tallentaminen 1700-luvulta vuoteen 1949 saakka sähköiseksi tietokannaksi.¹⁵⁸ Vuonna 1993 avattu tietokanta oli aluksi ainoastaan tutkijoiden käytettävissä Mikkelin maakunta-arkistossa, mutta vuodesta 2008 lähtien se on ollut kaikkien ulottuvilla.¹⁵⁹

Arkistolaitos avasi ensimmäisenä Euroopassa omat tietokantansa yleisölle elokuussa 1997. Tietokannan avulla pystyi hakemaan arkistolaitoksessa säilytettäviä aineistoja ja niiden sijaintipaikkaa.¹⁶⁰

Tutkimus alkoi tietyissä rajoissa olla mahdollista vuorokauden ajasta ja arkistojen aukioloajoista riippumatta. Moni hankki ensimmäisen tietokoneensa ja nettiyhteytensä juuri sukututkimuksen tarpeisiin. Tietoverkkojen myötä lähdekriittisyyden merkitys korostui, sillä niin keskustelupalstoilla, sukututkimus-

sivustoilla kuin tietokannoissa saattoi esiintyä harhakäsityksiä ja virheellistä tietoa.

Internetin tulo mahdollisti myös maailmanlaajuisen kommunikaatioverkostojen luomisen ja tiedonvälityksen. Tiedonhaku helpottui sukututkimuskentän toimijoiden, kuten seurojen, yhdistysten ja arkistojen avatessa verkkosivustojaan internettiin. Erityisen tärkeiksi nousivat maantieteellisistä rajoista vapaat keskustelupalstat, joista hyötyivät varsinkin siirtolaisuudesta kiinnostuneet. Palstojen kautta löydettiin yhä useammin kadotettuja yhteyksiä mertentakaisiin sukulaisiin. Esimerkiksi Pohjois-Amerikkaan liittyvää aineistoa oli jo aiemmin ollut tutkittavissa MAP-kirkon sukututkimuskeskuksissa. Monille sukututkijoille MAP-kirkon Family Search nousi tärkeäksi sivustoksi. Tämä muun muassa aiemmin mainitun IGI-kortiston sisältävä sivusto avattiin käyttöön heinäkuussa 1999.¹⁶¹

Sukututkimus ja laki

Sukututkimuksen voimakas kasvu 1970-luvun lopulta lähtien nosti esille kysymykset yksityisyydensuojasta.¹⁶² Sen turvaamiseksi perustettiin vuonna 1987 tietosuojavaltuutetun virka. Vuonna 1988 voimaan tullut henkilörekisterilaki sisälsi myös ohjeita ja säännöksiä yksityisyydestä, henkilötietojen keruusta ja niiden julkaisemisesta. Lain katsottiin koskevan myös sukututkijoita, ja se rajoitti varsinkin arkaluonteisten tietojen keräämistä ja tallettamista rekisteriin. Lain katsottiin soveltuvan vain elossa olevia koskeviin henkilötietoihin, joten se ei rajoittanut kuolleiden henkilöiden henkilötietojen keräämistä, tallettamista tai käyttöä.¹⁶³

Keskustelu nousi uudelleen esille henkilörekisterilain muutoksen tultua voimaan vuonna 1994. Lakiin lisättiin sukututkimusta ja henkilömatrikkeleiden laatimista koskevia säännöksiä. Koska säännökset koskettivat edelleen elossa olevia henkilöitä, tiedot kehoitettiin keräämään suoraan kyseisiltä henkilöiltä ja antamaan ne myös heille tarkistettaviksi. Samoin huomautettiin, että henkilöillä on mahdollisuus kieltää tietojensa julkaisu. Tietojen kiello-oikeuden katsottiin vaikeuttavan ammattisukututkijoiden työtä.¹⁶⁴

Henkilörekisterilain korvasi vuonna 1999

MITEN HENKILÖTIETOLAKIA SOVELLETAAN SUKUTUTKIMUKSEEN?

Kysymykseen vastaa Suomen Sukututkimusseuran helmikuussa 2014 julkaisema 16-sivuinen vihkonen Hyvä henkilötietojen käsittely sukututkimuksessa.

Vihkonen on Suomen Sukututkimusseuran ohjeita ja suosituksia -sarjan numero 1.

Hinta: 7 euroa + lähetyskulut 3 euroa

Myynti: Suomen Sukututkimusseura

voimaan tullut henkilötietolaki, joka selkeytti ammattimaisen sukututkimuksen asemaa suhteessa lainsäädäntöön. Myös jokainen sukurekisteriin kirjattu oli oikeutettu tarkistamaan tietonsa. Toisaalta rekisteriin kuuluvalla ei ollut oikeutta kieltää rekisterinpitäjää käsittelemästä häntä koskevia tietoja. Lainsäädäntö kuitenkin jätti sukututkijat epävarmoiksi siitä, miten kerätä, tallentaa ja julkaista varsinkin elävien henkilöiden tietoja tai miten arkaluonteiseksi määritellyt tiedot, kuten uskonto tai poliittinen vakaumus, voitiin rekisteröidä tai julkaista. Keskustelu kävi kiivaana, ja selkeyttävää ohjeistoa saatiin odottaa vuoteen 2008 saakka. Tuolloin julkaistiin Seuran, Sukuseurojen Keskusliiton, Suomen Sukuhistoriallisen Yhdistyksen ja Karijalaisten Sukujen Liiton yhteistyönä *Sukututkimuksen käytännönsäannot*.¹⁶⁵

Sukututkimuksen teossa ja tietojen julkistamisesta puhuttaessa on hyvä muistaa Osmo Durchmanin ajatus: sukututkijan on pyrittävä totuuteen, mutta oltava myös hienotunteinen.

Sukututkimus yhteiskunnallis-sosiaalisena ilmiönä

Sukututkimuksella ja henkilöhistorialla oli pitkälle 1900-luvun jälkipuolelle asti vahvasti kansallinen leima. Sen avulla pyrittiin vahvistamaan

kansallista ja kulttuurista identiteettiä ja hakemaan oikeutusta nuoren valtion olemassaololle.

Sukututkimus koki sosiaalisen mullistuksen 1900-luvun jälkipuolella. Sodan jättämät kokemukset inhimillistivät tutkijoiden asenteita menneitä polvia kohtaan. Sukutaustan kultaus alkoi vähitellen karista ja suhtautuminen omaan sukuun ja sen vaiheisiin muuttui realistisemmaksi. Sukututkimuksessa pitäydyttiin kuitenkin perinteisissä arvoissa: kodissa, uskonnossa, isänmaassa ja suvussa sekä niiden aseman vahvistamisessa.

Sukututkijoiden rivit kokivat 1970-luvun alusta lähtien sosiaalisen monimuotoistumisen: vankasti oppineisto- ja virkamiestaustaisien ”sukuentusiastien” lisäksi vanhat asiakirjat houkuttelivat tutkijoita uusista yhteiskuntaryhmistä. Suuri vaikutus kirjavoitumiseen oli sukututkimuskurssien yleistymisen ja parantuneet tutkimusmahdollisuudet. Sukututkimus muuttui koko kansan harrastukseksi. Urbanisoinnin ja muuttoliikkeen kautta yhä kasvavalle joukolla oli syntynyt tarve selvittää ”kuka minä olen”. Suomen Sukututkimusseurassakin alettiin nähdä ”kadunmiehen” genealogiset tarpeet.¹⁶⁶

Vuosisadan viimeisellä neljänneksellä sukututkimuskenttä laajeni ja monipuolistui. Yhdistystoiminta lisääntyi ja paikallistui ja siirto-

‘One way to build a society’: stages in the development of genealogy in Finland in the twentieth century • The growth of genealogy and biographical research stemmed from an emphasis on the characteristics of Finnish citizens, which was subscribed to particularly at the turn of the nineteenth and twentieth centuries during the periods of persecution when Russian influence increased. Genealogy gradually began to arouse attention among local societies founded from the 1890s on. The growth of genealogy was strongly affected by the founding of the Genealogical Society of Finland in 1917. Genealogy had a strongly nationalistic flavour up until the late twentieth century. It was used above all to emphasise a national identity and culture, and to seek justification for the existence of the young republic. Genealogy experienced a social revolution in the last decades of the twentieth century. Attitudes to one’s own family line and its different stages became more realistic. Traditional values, however, were held on to in genealogy. The ranks of genealogists changed from the 1970s onwards to become socially more heterogeneous, as the old documents began to arouse the interest of people from all social groups. The wider genealogical literature, the spread of genealogy courses and the increased microfilming of source materials all served to magnify the interest in research. In the last quarter of the century the work of local societies increased. The arrival of computers as part of everyday life, and the recession of the early 1990s, also lowered the average age of genealogists. The investigation of the life paths of ordinary people, as well as of the leading lights of a family line, took centre-stage in research. The internet offered even better opportunities to form contacts abroad. The valuing of genealogy in the academic world also began to increase once it had been linked in as part of research for example into medicine or history. DNA and gene research gradually rose to become one route to increase knowledge of the formation of family lines. The number of publications in the field grew, influenced by the keen activities of genealogical societies.

laisuustutkimus astui kuvaan. Tietokoneiden tulo osaksi arkea samoin kuin 1990-luvun alun lamakausi laskivat sukututkijoiden keski-ikä. Tutkimuksen keskiöön nousi yleisesti suvun merkkihenkilöiden sijasta tavallisen ihmisen elinkaaren selvittäminen. Vuosisadan lopussa internet tarjosi yhä paremmat mahdollisuudet kontaktien solmimiseen niin kotimaassa kuin ulkomaille. Myös perinnöllisyys- ja DNA-tutkimuksesta tuli vähitellen uusi väylä lisätä tietämystä sukulinjojen muotoutumisesta. Sukututkimuksen arvostus tiedemaailmassakin alkoi kasvaa voimakkaan sosiaali-, perhe- ja henkilöhistoriaan suuntautuneen kiinnostuksen myötä. Toisaalta sukututkijat alkoivat tiedostaa sukututkimukseen liittyvän tietosuojaan. ■

Tämä artikkeli on vertaisarvioitu ja sen kirjoittamiseen on saatu Jalmari Finnen Säätiön tukea.

Fil. tri **Kari-Matti Piilahti** on sukututkimuksen opettaja ja Suomen Sukuhistoriallisen Yhdistyksen toiminnanjohtaja.

Viitteet

- Artikkelin otsikko on lainaus sanomalehti *Länsi-Savon* pääkirjoituksesta, *Länsi-Savo* 8.8.1956: 3. Suku- ja henkilöhistorian vaiheita 1700-luvun lopulta Suomen Sukututkimusseuran perustamisvuoteen 1917 saakka on käsitelty myös Teppo Ylitalo. Ks. Ylitalo 2016: 194–220.
- Esim. *Helsingin Sanomat* 10.4.1925: 9.
- Morgonbladet* 21.12.1874: 1; Blomstedt 1967: 11; Bergholm 1901.
- Esim. *Vaasa* 13.2.1909: 2.
- Wilskman 1915: 123–128; Wilskman 1916: 37–53; Kankaanranta 1910: 101–109.
- Wasastjerna 1879, 1880, 1883.
- Tawaststjerna 1997: 270–271.
- Vrt. professori Matti Klingen esitelmä Sukututkimus Suomessa 350 vuotta -seminaarissa Helsingissä 10.9.2010.
- Esim. Suomen Sukututkimusseuran säännöt 1921: § 1.
- Seurasta ja sen vaiheista lähemmin ks. Piilahti 2017: 66–91.
- Granit-Ilmoniemi 1924: 796–811; Landgrén 1924: 69–75; Durchman 1926: 1–16.
- Wilskman 1917: 33–35; Vuorinen 1995: 4.
- Piilahti 2017: 72–73.
- Mattila 1999: 57.
- Jaakkola 1911: 164–168; Suolahti 1911: 80–84.
- Mattila 1999: 53, 122.
- Helsingin Sanomat* 14.11.1911: 8; *Suur-Savo* 22.11.1911: 3.
- Esim. Mattila 1999: 45–48, 53 ja 86–87; Vuosikertomus 1927–1928: 392–414.
- KA, SSS, Johtokunnan pöytäkirjat 31.3.1919: 4 §; Suomen Sukututkimusseuran säännöt 1921: 2 §; Vuosikertomus 1921–1922: 170.
- Johnsson 1929: 4–13.
- Fabritius 1942: 106–115.
- Virkkunen 1909: 111–119.
- Cederberg 1916.
- Ks. esim. Piilahti 2017: 71.
- Lähteenoja 1925: 194–244.
- Blomstedt 1927–1934.
- Esim. Westerlund 1938; Killinen 1941; Osuuskauppamiehiä 1935.
- Suomen maatilat* 1931–1933; ks. myös ”Sukutilat webissä” Suomen maatalousmuseo Sarkan verkkosivustolla.
- Finne 1922: 153–161; Vuorinen 1996: 21; Vuosikertomus 1928–1929: 412–413; KA, SSS, johtokunnan pöytäkirja 8.2.1929: 12 §.
- Orrman 1975: 1–8 *passim* sekä kartta sivulla 50; Nuorteva 2017: 94. SAY ei sisältänyt esim. Lohjan aluetta Uudellamaalla ja läntisestä Pohjois-Suomesta se kattoi vain Kalajokilaakson ja Kemin hallintopitäjän, ei myöskään kaupunkeja ja Ahvenanmaata. Kattavin luettelo oli Finnen kotimaakunnasta Hämeestä.
- Ks. SAY:n verkkosivusto.
- KA, Jalmari Finnen arkisto.
- Rahikka & Aarnio 2017: 2.
- Rahikka & Aarnio 2017; Oja 1961: 1–5; Vuorinen 1996.
- Länsi-Savo* 8.8.1956: 3.
- Piilahti 2017: 78.
- Carpelan 1942, 1954–1965; Anthoni 1970.
- Oja 1961: 1–5.
- Länsi-Savo* 8.8.1956: 3.
- Wirilander 1959: 39–40.
- Nuorteva 2017: 93–94.
- Åström 1951: 73–78.
- Myöhempien aikojen pyhien Jeesuksen Kristuksen kirkko, jota kutsutaan myös mormonikirkoksi.
- Helasti 1974: johdanto; Airola 1982: 5–6, 9–10.
- Pakarinen 1988: 29–30.
- KA, J. P. Winterin, Kaj Dunckerin ja Arvi Ilmoniemen arkistot.
- KA, Tuomiokirjakortisto.
- Ruuth 1908: liite 5, Sukutauluja; Ruuth 1899: 1125–1156 (liite 2).
- Paloposki & Penttilä 1970: 2.
- Hämäläinen 1993: 179–184.
- Orrman 1998: 17.

- 52 Wanne 1943: 71.
- 53 Ks. *Raahen seutu* 31.5.1919: 3 (Salonius I. Londinus-suku); *Savo* 6.7.1927: 4 (Paavo Ruotsalaisen esivanhemmat); Backman 1932; Manninen 1925: 2.
- 54 Raevuori 1927; Granit 1926; Karvinen 1935; Poutiainen & Kallio 1936.
- 55 Vuosikertomus 1948–1949: 245–247; Vuosikertomus 1949–1950: 262–263.
- 56 Esim. Suomalaisia sosialisteja 1947; Raitio 1947.
- 57 *Helsingin Sanomat* 2.3.1986: 2.
- 58 Sarsa 1992; ks. mielipidekirjoitus ”Suku jatkuu tyttärissään”, *Helsingin Sanomat* 25.10.1980: 25.
- 59 Voipio 1984: 164–169.
- 60 KA, SSS, Johtokunnan pöytäkirja 22.5.1927: 25 §; esim. *Hufvudstadsbladet* 22.4.1927, *Vasabladet* 24.4.1927, *Svenska Pressen* 25.4.1927.
- 61 *Helsingin Sanomat* 15.3.1960: 21.
- 62 *Helsingin Sanomat* 24.8.1963: 18; Kojonen 1971: 7–10.
- 63 Seuran kirjaston ilmoitus.
- 64 Piilahti 2017: 77.
- 65 Vuoden sukukirja –kilpailu Suomen Sukututkimusseuran verkkosivustolla.
- 66 Cederberg 1916; Vuosikertomus 1928–1929: 411; Brenner 1947, 1956.
- 67 Ks. myös Mäkelä 1985.
- 68 Ks. esim. Sarkkinen & Vaarnanen 1992.
- 69 Piilahti 2017: 81. Sukututkijaluetteloista määrittäkoon esim. Suomen sukututkijaluettelot vuosilta 1977, 1982 ja 1989 sekä Kuka tutkii mitä? 1996.
- 70 Esim. kesäkuussa 1931 R. Kuosmanen pakinoi *Helsingin Sanomien* viikkoliitteessä sukupolvien pituudesta ja niiden vaihtelusta eri aikakausina, *Helsingin Sanomat*, viikkoliite 28.6.1931: 4. Uutiskynnyksen ylitti myös dosentti Jarl Gallénin pakina kuninkaallisista ja keisarillisista esivanhemmista ”Kaarle Suuri koko Euroopan kantaisänä”, *Helsingin Sanomat* 20.3.1956: 9.
- 71 Kautto 1977: 2.
- 72 Tertti 1981; ks. myös *Helsingin Sanomat* 9.7.1977.
- 73 Ks. mm. *Me Naiset*, joka esitteli sukututkimusta numerossaan 32/1974.
- 74 *Helsingin Sanomat* 5.11.1963: 9; *Helsingin Sanomat* 16.8.1968: 26.
- 75 *Ilta-Sanomat* 19.3.1988: 65.
- 76 Esim. Autio 1993: 15–16.
- 77 Aminoff-Winberg 2013: 113.
- 78 Aminoff-Winberg 2013: 120.
- 79 Aminoff-Winberg 2013: 122.
- 80 Suomen Ritarihuoneen verkkosivusto.
- 81 Esim. Granit-Ilmoniemi 1944b: 17–19.
- 82 ”Tiedonantoja”. *Genos* 3(3), 1936: 107.
- 83 Ks. Piilahti 2017: 78.
- 84 Sukuseuroista ja niiden määrästä ks. esim. ”Yhdistysuutisia”. *Genos* 50(4), 1979: 137–139, *Genos* 52(2), 1981: 71–72 ja *Genos* 53(1), 1982: 35.
- 85 Voipio 1981: 148.
- 86 Esim. Zitting 1995: 41.
- 87 ”Yhdistysuutisia”. *Genos* 50(2), 1979: 65.
- 88 Väänästen ja Mustosten sukuseurojen verkkosivustot.
- 89 Vuosikertomus 1930–1931: 313–314
- 90 von Troil 1930: 140–145, 146–151; ”Mallisaännöt sukuyhdistyksille. Modellstadgar för släktföreningar”. *Genos* 23(4), 1952: 69–73.
- 91 Esim. ”Sukuyhdistysuutisia”. *Genos* 27(3), 1956: 90–91 ja *Genos* 29(1), 1958: 27–28.
- 92 Vuosikertomus 1956–1957: 288–291.
- 93 Voipio 1981: 148–152.
- 94 Mäkelä-Alitalo 1999: 90; *Helsingin Sanomat* 21.4.1979: 16; Toimintakertomus 1990: 163–168.
- 95 Tertti 1985: 191.
- 96 SLSA, Chatten, Årsberättelser 1939–1992.
- 97 Piilahti 2017: 82.
- 98 Piilahti 2017: 74, 78.
- 99 ”Yhdistysuutisia”. *Genos* 53(2), 1982: 75.
- 100 Esimerkiksi Lahdessa oli Sukututkimuspäivät 1986. Pehkonen 2017.
- 101 Toimintakertomus 1991: 91–96 ja 1992: 131–132. Ks. vuoden 1995 tapahtumasta esim. *Siirtolaisuus* 22(2), 1995.
- 102 ”Hallituksen palsta”, *Genos* 55(2), 1984: 93–96; ”Yhdistysuutisia 1984”. *Genos* 55(3), 1984: 133–134.
- 103 ”Selostuksia”. *Genos* 58(4), 1987: 220; Toimintakertomus 1988: 108–110.
- 104 Piilahti 2017: 82.
- 105 Esim. Vuosikertomus 1924–1925: 299–300; Piilahti 2017: 69–70.
- 106 Vuosikertomus 1952–1953: 216–217; KA, SSS, Johtokunnan pöytäkirjat 7.11.1952: 13 § ja 25.9.1953: 6 §; Vuosikertomus 1953–1954: 69.
- 107 Ks. esim. KA, SSS, Johtokunnan pöytäkirja 17.9.1954: 11 §.
- 108 *Helsingin Sanomat* 28.8.1972: 32; Toimintakertomus 1975–1976: 28; KA, SSS, Johtokunnan pöytäkirjat 11.2.1975: 4 §; ”Yhdistysuutisia 1978”. *Genos* 49(1), 1978: 28.
- 109 Toimintakertomus 1975–1976: 28.
- 110 Sukututkimuskurssi 1981.
- 111 Huuskonen 1979.
- 112 ”Yhdistysuutisia”, *Genos* 51(4), 1980: 124 ja *Genos* 52(1). 1981: 32; Pulli 1989: 35.
- 113 Toimintakertomus 1997: 150–155 ja 1998: 228–234.

114 Vrt. "Sukututkimus-Toimisto". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 2 (1918): [108].

115 KA, Arvi Ilmoniemen kokoelma, arkistoluettelo; Piilahti 2017.

116 *Helsingin Sanomat* 12.11.1973: 9; ks. Suomen Sukututkimustoimiston verkkosivusto.

117 Ammattisukututkijat Suomen Sukututkimusseuran verkkosivustolla; Pulli 2007: 14–17.

118 Sukututkimuksen määritelmistä ks. esim. Blomstedt 1963: 25–28; Kankaanpää 1999: 123–126, 138–139; Karskela 1983: 3.

119 Piilahti 2017: 69.

120 Durchman 1925: 17–20; Durchman 1926: 1–16; Durchman 1927: 26–37.

121 Blomstedt 1963: 26–28; vrt. esim. Pylkkänen 1990.

122 Vuosikertomus 1924–1925: 299–300.

123 Luther 1917: 26–31.

124 Esim. Vuosikertomus 1964–1965: 218 ja 1966–1967: 223.

125 Rosén 1946: 6–7 (vuosikokouspuhe).

126 Voipio & Luther 1980: 89–91.

127 Kankaanpää 1995: 7–9; Kankaanpää 1994: 50–51, 95; Voipio 1994a: 51–52; Voipio 1994b: 53–64, 95.

128 Ebeling 1997: 4–10; Paaskoski 1999: 69–70; Kankaanpää 1999: 123–126, 138–139; Landgrén 2002: 3.

129 Esim. Autio 1993: 16; Piilahti 2017: 74.

130 Ks. esim. Waris 1999.

131 Manninen 1996: 167–169.

132 Opinto-opas 1971–1972 ja 1981–1982: 31. Sukututkimuksesta on ollut harvakseltaan kursseja Helsingin yliopiston historian oppiaineissa vielä 2000-luvun alussa, esim. 2003 ja 2010, jolloin vetäjänä oli tämän artikkelin kirjoittaja.

133 Esim. Huittinen 1997; Piilahti 2007.

134 Railo ym. 2006: 8–12.

135 *Genealogica & Heraldica* 1984.

136 Granit-Ilmoniemi 1944a: 1–3 ja 1944b: 17–19.

137 Vuosikertomus 1956–1957: 288–291; vrt. esim. *Helsingin Sanomat* 17.10.1956: 6.

138 Esim. Norio 2000 ja 1986.

139 Norio 2000: 244, 257.

140 Piilahti 2011: 4–6.

141 Methers 1993: 1.

142 Vrt. Autio 1994: 1.

143 Saarenheimo 1996: 19.

144 Autio 1993: 17.

145 Huovila ym. 2009: 79–80.

146 Ks. esim. Kiiski 1988.

147 Methers 1998: 27. Vrt. keskustelu sukututkimuksen laadusta, *Sukutieto* 3/1998: 26–28.

148 Kankaanpää 1998: 25–26, keskustelulle jatkoa Huhta 1998: 24; *Helsingin Sanomat* 23.12.1998: A10.

149 DIS:n verkkosivusto; Bergman 1982: 75–76; Methers & Vuorinen 1999: 4–6.

150 "Yhdistysuutisia 1984". *Genos* 55(2), 1984: 90–91.

151 "Hallituksen palsta 1985". *Genos* 56(2), 1985: 83–89.

152 Piilahti 2017: 83; "Toimintakertomus vuodelta 1990". *Sukutieto* 3/1991: 6.

153 Methers & Paaskoski 1998: 3–7; Paaskoski 1999: 21; *Helsingin Sanomat* 10.1.1999: A4.

154 "Sukuohjelmisto v.3.3.". *Sukutietotekniikka* 3/1986: 87.

155 Ks. esim. Sukujutut-ohjelman verkkosivusto.

156 Methers 1985: 40–41; "Hallituksen palsta". *Sukutietotekniikka* 3/1986: 89.

157 Malinen 1998: 20.

158 Hiltunen 1993: 7.

159 "Karjala-tietokanta tutkijoiden käytössä". *Sukutieto* 2/1993: 5; Lamberg 2008: 24–25; Kuusiluoma 2008: 20.

160 Henttonen 1997: 15–17.

161 *Helsingin Sanomat* 25.7.1999: A8.

162 Autio 1993: 17.

163 Henkilörekisterilaki 471/1987; Bärnlund 1988: 1–2.

164 Bärnlund 1994: 14–15.

165 Bärnlund 1999: 16–18; Sukututkimuksen käytännėsäännöt (2008) 2013.

166 Blomstedt 1977: 105–113; Autio 1993: 15.

Lähteet

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA)

Arvi Ilmoniemen arkisto

Jalmari Finnen arkisto

J. P. Winterin arkisto

Kaj Dunckerin arkisto

Suomen Sukututkimusseura (SSS)

Johtokunnan pöytäkirjat 1919, 1927,

1929, 1952, 1954, 1975

Tuomiokirjakortisto

Svenska litteratursällskapet i Finland arkiv (SLSA)

Chatten, Årsberättelser 1939–1992 (SLSA 1211)

Sanomalehdet ja aikakausjulkaisut

Genealogica

Genos

Helsingin Sanomat

Hufvudstadsbladet

Ilta-Sanomat

Länsi-Savo

Me Naiset

Morgonbladet

Raahen seutu

Savo

Siirtolaisuus

Släkt och bygd

Sukutieto

Sukutietotekniikka?

Sukututkija

Sukuviesti

Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja

Suur-Savo

Svenska Pressen

Vaasa

Vasabladet

Verkkosivustot

- Ammattisukututkijat, Suomen Sukututkimusseuran verkkosivusto, <<https://www.genealogia.fi/ammattisukututkijat>> (luettu 29.6.2017).
- DIS – Datorhjälp i Släktforskningen, verkkosivusto, <<https://www.dis.se/>> (luettu 31.7.2017).
- Sukujutut-ohjelman verkkosivusto, ATK-Luhtasaari, <<http://sukujutut.fi/>> (luettu 17.1.2018).
- Sukutilat webissä, Suomen maatalousmuseo Sarkan verkkosivusto, <<http://sukutilat.sarka.fi/>> (luettu 19.7.2017).
- Suomen asutuksen yleisluettelo (SAY), Kansallisarkiston verkkosivusto, <<http://www.narc.fi/Arkistolaitos/SAY/>> (luettu 17.6.2017).
- Suomen Ritarihuoneen verkkosivusto, <http://www.riddarhuset.fi/svenska/adeln_i_finland/adelskalendern/> (luettu 1.8.2017).
- Suomen Sukututkimustoimiston verkkosivusto, <<http://www.sukututkimustoimisto.fi/>> (luettu 20.7.2017).
- Vuoden sukukirja -kilpailu, Suomen Sukututkimusseuran verkkosivusto, <<http://www.genealogia.fi/vuoden-sukukirja-kilpailu>> (luettu 6.7.2017).

Kirjallisuus

- Airola, Leena (toim.) 1982: *Luettelo yleisarkistojen mikrofilmiä käyttäköpioista. Förteckning över brukskopior av mikrofilmer i almännen arkiv*. Valtionarkiston monistesarja. Riksarkivets steniserie 4. Helsinki: Valtionarkisto.
- Aminoff-Winberg, Johanna 2013: "Ritarihuone ja sukututkimus. Sukujen rajat". Johanna Aminoff-Winberg (toim.), *Ritarihuone ja Suomen aatelissuvut*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Anthoni, Eric 1970: *Finlands medeltida frälse och 1500-talsadel*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 442. Helsingfors: SLS.
- Autio, Veli-Matti 1993: "Suomen Sukututkimusseura 75 vuotta". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 43. Helsinki.
- 1994: "Laman vaikutuksesta sukututkimukseen". *Sukutieto* 1: 1.
- Backman, Wold. 1932: "Smeds i Soklot. Hemman och släkt". *Österbottniska Posten* 13–15, 17, 18, 20–22, 24.

Bergholm, Axel (toim.) 1901: *Sukukirja. Suomen aatelittomia sukuja* 1–2. Helsinki: Kustannus-osakeyhtiö Otava.

Bergman, P.-O. 1982: "Datorhjälp i släktforskningen". *Genos* 53(2): 75–76.

Blomstedt, Kaarlo 1927–1934: *Kansallinen elämäkerrasto* 1–5. Porvoo: Werner Söderström.

Blomstedt, Yrjö 1963: "Ajatuksia genealogiasta". *Genos* 34(1): 25–28.

—1967: "Suku- ja henkilöhistorian vaiheita Suomessa ennen Suomen Sukututkimusseuran perustamista". *Genos* 38(1): 5–12.

—1977: "Suomen Sukututkimusseura 1917–1977". *Genos* 48(4): 105–113.

Brenner, Alf 1947: *Släktforskning. Praktisk handbok för Finland*. Helsingfors: Söderström.

—1956: *Sukututkimuksen opas*, suom. Heikki Soininvaara. Helsinki: Otava.

Bärlund, Johan 1988: "Henkilörekisterilaki ja sukututkimus". *Genos* 59(1): 1–2.

—1994: "Henkilörekisterilaki ja ammattisukututkija". *Sukutieto* 4: 14–15.

—1999: "Sukututkimus ja uuden henkilötietolain soveltamisala". *Sukutieto* 3: 16–18.

Carpelan, Tor 1942: *Ättartavlor för de på Finlands Riddarhus inskrivna efter 1809 adlade, naturaliserade eller adopterade ätterna*. Helsingfors: Frenckell.

—1954–1965: *Ättartavlor för de på Finlands Riddarhus inskrivna ätterna* 1–3. Helsingfors: Frenckellska tryckeri.

Cederberg, A. R. 1916: *Maamme kirkonarkiston. Opas kirkonarkiston käyttäjille*. Helsinki: Suomen Kirkkohistoriallinen Seura.

Durchman, O. 1925: "Tieteellisen genealogin metodin pääkohdat ynnä sukututkimuksen saavutuksista ja tehtävistä Suomessa". *Historiallinen Aikakauskirja* 23: 17–20.

—1926: "Tieteellisestä sukututkimuksesta". *Historiallinen Aikakauskirja* 24: 1–16.

—1927: "Familiengeschichtsforschung in Finnland". *Kultur und Leben* 1927: 26–37.

Ebeling, Pertti 1997: "Perinnöllisyystiede kehittyi. Pianko aika suomalaiselle sukurekisterille?". *Sukutieto* 1: 4–10.

Fabritius, H. 1942: "Ehdotus kortistoksi Suomen kansasta". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 26. Helsinki.

Finne, Jalmari 1922: "Työtavoista talo- ja sukututkimuksissa". *Historiallinen Aikakauskirja* 20(4): 153–161.

Genealogica & Heraldica 1984: *Helsinki 1984. Report of The 16th International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences in Helsinki 16–21 August 1984*, toim. Tom C. Bergroth. Helsinki: The Finnish National Committee for Genealogy and Heraldry, 1986.

- Genealogia Sursilliana 1960: *Genealogia Sursilliana*, faksimile vuoden 1850 painoksesta, 2. uusintapainos. Oulu: Kustannusyritys Sursilliana.
- Granit, A. W. 1926: "Bendby-slåkten i Korpo". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 10. Helsinki.
- Granit-Ilmoniemi, E. 1924: "Vaakunatie. Sinetit". *Pikku jättiläinen. Tietokirja nuorisolle, muistikirja aikuisille ja ohjekirja itseopiskelijoille*. Porvoo: WSOY.
- 1944a: "Biologinen ja historiallinen sukututkimus". *Sukututkija* 1: 1–3.
- 1944b: "Musikaalisten taipumusten periytyminen sukutieteen alalla". *Sukututkija* 2: 17–19.
- Henkilörekisterilaki 471/1987, Finlex, <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1987/19870471>> (luettu 20.7.2017).
- Helasti, Heikki (toim.) 1974: *Suomen kirkonarkistojen mikrofilmien luettelo. Förteckning över mikrofilmer av kyrkoarkiv i Finland*. Valtionarkiston julkaisuja. Rikarkivets publikationer 4. Helsinki: Valtionarkisto.
- Henttonen, Pekka 1997: "Arkistotietokanta on internetissä". *Sukutieto* 3: 15–17.
- Hiltunen, Pentti 1993: "KHO kumosi tietosuojalautakunnan päätöksen". *Sukutieto* 1: 7.
- Huhta, Erkki 1998: "Kirkkoherranvirastojen sukututkimuspalveluista". *Sukutieto* 4: 24.
- Huittinen, Kari 1997: "Kummivalinnat ja kyläyhteisön rakenne. Tapaustutkimus muuttaman eteläpohjalaistalon kummivalinnoista 1730-luvulta 1830-luvulle". Kulttuuriantropologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta.
- Huovila, Marja, Pirkko Liskola & Kari-Matti Piilahti 2009: *Sukututkimuksen käsikirja*. Helsinki: WSOY.
- Huuskonen, Pirkko 1979: "Sukututkimus. 'Jäljittä juuresi'". Kansanvalistusseuran kirjjeopiston kirjekurssi. Helsinki.
- Hämäläinen, Erkki J. 1993: "Talonhaltijaluettelot sukututkimuksen apuneuvona". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 43. Helsinki.
- Jaakkola, Jalmari 1911: "Vähän rotukysymyksestä". *Historiallinen Aikakauskirja* 9(2): 164–168.
- Johnsson, Gunnar 1929: "Mielisairauksien periytymisestä". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 13. Helsinki.
- Kankaanpää, Matti J. 1994: "Esipolvet ja jälkipolvet – toisilleen vastakkaisia?" *Genos* 65(2): 50–51, 95.
- 1995: "Sukututkimuksen teoria ja käytäntö". *Sukutieto* 2: 7–9.
- 1998: "Kirkkoherranvirastojen sukututkimuspalveluista". *Sukutieto* 2: 25–26.
- 1999: "Sukututkimuksen määritelmä". *Genos* 70(2): 123–126, 138–139.
- Kankaanranta, O. W. 1910: "Talonpoikais-sukututkimus". *Kotiseutu* 8–9: 101–109, <<http://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/917336#?page=4>> (luettu 27.3.2016).
- Karskela, Sirkka 1983: *Sukututkijan tietokirja*. Naantali: Finnroots inc.
- Karvinen, Väinö 1935: *Karvisen suku. Sukuhistoriallisia hajatietoja*. Kuopio.
- Kautto, Risto 1977: "Sukupuuista tieteen hedelmiä". *Helsingin Sanomat* 12.6.1977: 2.
- Kiiski, Tuula (toim.) 1988: *Kitelän ortodoksisen seurakunnan kirkonkirjojen suomennos. Kite-län srk:n rippikirjat 1821–1835*. Suonenjoki: Impilahtelaisten Seura ry.
- Killinen, Kalervo 1941: *Kuopion teatteritalon ravintoloitsijoita 60 vuoden aikana*. Helsinki.
- Kojonen, Eero 1971: *Sursillin suku. Genealogia Sursilliana*, täydentänyt ja toimittanut Eero Kojonen. Helsinki: Weilin+Göös.
- Kuka tutkii mitä 1996: *Kuka tutkii mitä? Sukututkijaluettelo*. Suomen Sukututkimusseuran Julkaisuja 49. Helsinki.
- Kuusiluoma, P. T. 2008: "Karjala-tietokannan verkkosovellus tulossa". *Sukutieto* 2: 20.
- Lamberg, Marko 2008: "Karjala-tietokannan tutkimukselliset mahdollisuudet". *Sukutieto* 3: 24–25.
- Landgrén, Folke 1924: "Några ord om släktforskning". *Kalender, utgiven av Svenska Folkskolans Vänner* 39. Helsinki.
- Landgrén, Lars-Folke 2002: "Tieteellinen sukututkimus?" *Sukutieto* 4: 3.
- Luther, Alexander 1917: "Om antaflor". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 1. Helsinki.
- Lähteenoja, Aina 1925: "Piirteitä Lähteenojan rälssitilan vaiheista". *Satakunta. Kotiseutututkimuksia* 5. Porvoo: WSOY.
- Malinen, Jouni 1998: "Yli 1 000 000 hakua HisKissä". *Sukutieto* 1: 20.
- Manninen, I. 1925: "Pohjois-Karjalaisten sukujen historiaa. Ilomantsin suvut". *Karjalainen* 15.10.1925: 3.
- Manninen, Ohto 1996: "Sukututkimusten sukututkimus. Pentti J. Voipio: Kekkoset Suomen asuttajina. Erään suomalaisen talonpoikais-suvun kartoitusta". *Historiallinen Aikakauskirja* 94(2): 167–169.
- Mattila, Markku 1999: *Kansamme parhaaksi. Rotuhygienia Suomessa vuoden 1935 sterilointilakiin asti*. Bibliotheca Historica 44. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Mether, Leif 1985: "Jyväskylän yliopiston tietojenkäsittelyopin laitoksen HisKi-projekti". *Sukutietotekniikka* 2: 40–41.
- 1993: "Sukututkija arkistolaitoksen armoilla". *Sukutieto* 4: 1.

- 1998: ”Sukututkimuksen laadusta”. *Sukutieto* 2: 26–27.
- Mether, Leif & Jyrki Paaskoski 1998: ”Kohti yhteistä yhdistystä”. *Sukutieto* 3: 3–7.
- Mether, Leif & Pertti Vuorinen 1999: ”Sukututkimus ja tietoverkot”. *Sukutieto* 1: 4–6.
- Mäkelä, Anneli (toim.) 1985: *Sukututkijan ABC kirja*. Sukuviestin julkaisuja 1/85. Pieksämäki.
- Mäkelä-Alitalo, Anneli 1999: ”Sukuseurat juhliivat”. *Suvut seuroissa. Tutkimuksia sukuseurojen toiminnasta*, Sanna-Kaisa Spoof, Ilkka Nordberg & Anneli Mäkelä-Alitalo. Helsinki: Sukuseurojen Keskusliitto/BTJ Kirjastopalvelu.
- Norio, Reijo 1986: ”Perinnölliset sairaudet ja sukututkimus”. *Suku ja tieto* 3. *Sukututkimuspäivien esitelmä 1982–1986*. Suomen Sukututkimusseuran Julkaisuja 40. Helsinki.
- 2000: *Suomi-neidon geenit. Tautiperinnön takana juurillemme johtamassa*. Helsinki: Kustannusyhtiö Otava.
- Nuorteva, Jussi 2017: ”Seura, arkistolaitos ja kulu-neet 100 vuotta”. *Genos* 88(2): 92–96.
- Oja, Aulis 1961: ”Sukutilakunniakirjat ja suku-viirit”. *Genos* 32(1): 1–5.
- Opinto-opas 1971–1972: *Historiallis-kielitieteellisen osaston opinto-opas 1971–1972*. Helsingin yliopisto.
- 1981–1982: *Historiallis-kielitieteellisen osaston opinto-opas C 1981–1982*. Helsingin yliopisto.
- Orrman, Eljas 1975: *Suomen asutuksen yleisluetelon opas. Generalregistret över bosättningen i Finland. En handledning*. Valtionarkiston julkaisuja 7. Helsinki: Valtionarkisto.
- 1998: ”Lokalhistoriens betydelse till släktforskningen”. *Sukutieto* 4: 13–17.
- Osuuskauppiamiehiä 1935: Onni Toivonen, *Osuuskauppiamiehiä*. Helsinki: Kulutusosuuskuntien keskusliitto.
- Paaskoski, Jyrki 1999: ”Onko sukututkimus tämän päivän historian tutkimuksen aputiede?” *Genos* 70(2): 69–70.
- Pakarinen, Anni 1988: ”Sukututkijat ja mikrofilmit”. *Genos* 59(1): 29–30.
- Paloposki, Toivo J. & Antero Penttilä (toim.) 1970: ”Historiantutkimus ja paikallishistoria”. Moniste. Helsinki: Paikallishistoriallinen toimisto.
- Pehkonen, Juha 2017: ”Yhdistyksemme historiaa”, <<http://www.lahdensseudunsukututkijat.com/dokumentit/Yhdistyksemme%20historiaa.pdf>> (luettu 31.7.2017).
- Piilahti, Kari-Matti 2007: *Aineellista ja aineetonta turvaa. Ruokakunnat, ekologis-taloudelliset resurssit ja kontaktinmuodostus Valkealassa 1630–1750*. Bibliotheca Historica 106. Helsinki: SKS.
- 2011: ”Sukututkimus ja yhteiskunnallis-sosiaali-set arvot”. *Sukutieto* 3: 4–6.
- 2017: ”Suomen Sukututkimusseura 1900-luvulla”. *Genos* 88(2): 66–91.
- Poutiainen Eino & V. J. Kallio 1936: *Matti Poutiaisen ja Hulda Emilia Poutiaisen esivanhempia ja lähimpiä sukulaisia. Hulda Emilia Poutiaisen 75-vuotispäiväksi 23. V. 1936*. Helsinki.
- Pulli, Heljä 1989: ”Sukututkimuksen opettajien yhteistyö käynnistyy”. *Genos* 60(1): 35.
- 2007: ”Vaikutelmia Suomen Sukututkimusseuran toiminnasta kolmelta viime vuosikymmeneltä”. *Sukutieto* 3: 14–17.
- Pylkkänen, Anu 1990: *Puoli vuodetta, lukot ja avaimet. Nainen ja maalaistalous oikeuskäytännön valossa 1660–1710*. Helsinki: Laki-miesliiton kustannus.
- Raevuori, Yrjö 1927: *Pyhänoja – Kyttä – Laatu. Eräs hämäläis-satakuntalainen talonpoikaissuku*. Tampere.
- Rahikka, Leila & Heidi Aarnio 2017: ”Sukutilakunniakirjojen, -viirien ja pienoissukutila-viirien alkuhistoria”. Moniste. ProAgria Keskusten Liitto.
- Railo, Topi, Heinz Stürmer & Tapani Talari 2006: *Suomalaisia vaakunoita. Henkilöitä, sukuja, yhteisöjä*. Hämeenlinna: Suomen Heraldinen Seura ry.
- Raitio, Jussi 1947: *Työväen sanomalehdet ja sanomalehtimiehet. Suomen sosialidemokraattinen sanomalehdistö 1907–1947*. Lahti: Tammi.
- Ramsay, July 1909–1916: *Fräresläkter i Finland intill stora ofreden*. Helsingfors: Söderström.
- Rosén, R. 1946: Puhe, pidetty Suomen Sukututkimusseuran vuosikokouksessa 10.4.1946. *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 30. Helsinki.
- Ruuth, J. W. 1899: *Porin kaupungin historia*, suom. Iivari E. Forsman. Porin kaupunki.
- 1908: *Wiipurin kaupungin historia*, toinen nide. Suomennos. Wiipuri: N. A. Zilliacus’en kirjapaino.
- Saarenheimo, Juhani 1996: ”Riittävätkö arkistolaitoksen tutkijatilat?” *Sukutieto* 2: 19.
- Sampio, Seppo 1975: *Sukututkimuksen opas*. Helsinki: Otava.
- Sarkkinen, Timo & Jukka Vaarnanen 1992: *Kajaanin, Paltamon ja Sotkamon seurakunnissa avioliittoon kuulutettuja 1733–1748*. Oulun Sukututkimusseuran Julkaisuja 16. Oulu: Oulun Sukututkimusseura.
- Sarsa, Aini 1992: *Äidit ja tyttäret*. Suomen Sukututkimusseuran Julkaisuja 44. Helsinki.
- Sukututkimuksen käytännesäännöt (2008) 2013: *Sukututkimuksen käytännesäännöt, uudistettu painos*. Helsinki: Suomen Sukututkimusseura,

- <<http://www.sukuhistoria.fi/sshy/sivut/sshy/kaytannesannot.pdf>>.
- Sukututkimuskurssi 1981: *Sukututkimuskurssi kansalais- ja työväenopistoja sekä opinto-kerhoja varten*, 2. painos. Helsinki: Suomen Sukututkimusseura & Kansainvälinen Opintokeskus (Koke ry).
- Suolahti, Gunnar 1911: "Habsburgien kasvonpiirteet". *Historiallinen Aikakauskirja* 9(1): 80–84.
- Suomalaisia sosialisteja 1947: *Suomalaisia sosialisteja* 3. Helsinki: Työväen sivistysliitto.
- Suomen maatilat 1931–1933: *Suomen maatilat. Tietokirja maamme keskikokoisista ja suurista maatiloista*, 5 osaa, toim. Felix Jonasson, Akseli Kivialho ja K. Kivialho. Helsinki: WSOY.
- Suomen sukututkijaluettelo 1977: *Suomen sukututkijaluettelo. Släktforskarförteckning för Finland*. Suomen Sukututkimusseuran Julkaisuja 32. Helsinki, 1977.
- 1982: *Suomen sukututkijaluettelo 1982. Släktforskarförteckning för Finland 1982*. Suomen Sukututkimusseuran Julkaisuja 36. Helsinki, 1982.
- 1989: *Suomen sukututkijaluettelo 1989. Släktforskarförteckning för Finland 1989*. Suomen Sukututkimusseuran Julkaisuja 42. Helsinki, 1989.
- Suomen Sukututkimusseuran säännöt 1921: "Suomen Sukututkimusseura. Genealogiska Samfundet i Finland r. y:n Säännöt". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 5. Helsinki, 1921.
- Tawaststjerna, Erik 1997: *Sibeliu*. Keuruu: Suuri Suomalainen Kirjakerho.
- Tertti, Aarno 1980: *Kodin sukukirja*. Porvoo: WSOY.
- 1981: *Paljastavat juuret*. Helsinki: Sanoma.
- 1985: "SYT laajentaa toimintaansa". *Genos* 56(4): 191.
- Toimintakertomus 1975–1976: "Suomen Sukututkimusseuran toiminta 10.4.1975–12.4.1976". *Genos* 47(1), 1976: 28.
- 1988: "Suomen Sukututkimusseura. Genealogiska Samfundet för Finland, Toimintakertomus vuodelta 1988. Verksamhetsberättelse för år 1988". *Genos* 61(3), 1990: 108–112.
- 1990: "Suomen Sukututkimusseura. Genealogiska Samfundet för Finland, Toimintakertomus vuodelta 1990. Verksamhetsberättelse för år 1990". *Genos* 62(3), 1991: 163–168.
- 1991: "Suomen Sukututkimusseura. Genealogiska Samfundet för Finland, Toimintakertomus vuodelta 1991. Verksamhetsberättelse för år 1991". *Genos* 63(3), 1992: 91–96.
- 1992: "Suomen Sukututkimusseura. Genealogiska Samfundet för Finland, Toimintakertomus vuodelta 1992. Verksamhetsberättelse för år 1992". *Genos* 64(3), 1993: 130–135.
- 1997: "Suomen Sukututkimusseura. Genealogiska Samfundet för Finland, Toimintakertomus vuodelta 1997. Verksamhetsberättelse för år 1997". *Genos* 69(3), 1998: 150–155.
- 1998: "Suomen Sukututkimusseura. Genealogiska Samfundet för Finland, Toimintakertomus vuodelta 1998. Verksamhetsberättelse för år 1998". *Genos* 70(4), 1999: 228–234.
- Troil, Walter von 1930: "Sukuyhdistyksistä. Om släktföreningar". *Genos* 1(4): 140–145, 146–151.
- Wallin, Väinö 1903: *Tampereen kaupungin historia* 1–2. Tampereen kaupunki.
- Wanne, Olavi 1943: "Kokemäen Willion Wäylän ratsutilallisen Reko Matinpojan esi-isät ja suku". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 27. Helsinki.
- Waris, Elina 1999: *Yksissä leivissä. Ruokolahtelainen perhelaitos ja yhteisöllinen toiminta 1750–1850*. Bibliotheca Historica 48. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Wasastjerna, Oskar 1879, 1880, 1883: *Ättar-taflor öfver den på Finlands Riddarhus introducerade adeln*, första, andra och supplement band. Borgå: G. L. Söderströms tryckeri.
- Westerlund, Eino 1938: "Pietarin suomalaiset kulta- ja hopeaseppämestarit 1714–1814", eripainos *Helsingin Sanomien Viikkoliitteestä* 1938, nro 7, 11 ja 12. Helsinki.
- Wilskman, A. 1915: "Vanhempien kirkonkirjojen käyttämisestä sukututkimuksen lähteinä". *Kotiseutu* 6(8–9): 123–128.
- 1916: "Sukututkimus". *Kotiseutututkimuksen opas*, jälkimmäinen osa. Helsinki: Otava.
- 1917: "Kysymys kirkonkirjojen systemaattisesta jäljentämisestä". *Kotiseutu* 8(4–7): 33–35.
- Wirilander, Kaarlo 1959: "Sukuperän kultausesta". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 37. Helsinki.
- Virkkunen, A. H. 1909: "Toppelius-suvun esi-isät Oulussa. Ernst Gustaf Palmén 1849–1909". *Historiallinen Aikakauskirja* 7(2): 111–119.
- Voipio 1981: "Sukututkimuskentän nykytilanne ja sukututkimusyhdistysten yhteistyö". *Genos* 52(4): 148–154.
- 1984: "Sukututkimusseura, suomi ja ruotsi". *Genos* 55(4): 164–169.
- 1994a: "Esiipolvet esille. Kommentti edelliseen". *Genos* 65(2): 51–52.
- 1994b: "Ehdotus uudeksi jälkipolvitauluston malliksi. Esimerkinä Joutsan – Hartolan – Sysmän Saarinen-suku". *Genos* 65(2): 53–64, 95.
- Voipio Pentti J. & Georg Luther 1980: "Suomen Sukututkimusseura. Hallituksen palsta". *Genos* 51(3): 89–91.

- Vuorinen, Pertti 1995: "Historiakirjojen kopioimistyö 1924–1948". *Sukutieto* 4: 4–8.
- 1996: "Jalmari Finne – mies SAY:n takana". *Sukutieto* 3: 20–21.
- Vuosikertomus 1921–1922: "Suomen Sukututkimusseura, Vuosikertomus 1921–1922". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 6. Helsinki, 1922.
- 1924–1925: "Suomen Sukututkimusseura, Vuosikertomus 1924–1925". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 9. Helsinki, 1925.
- 1927–1928: "Suomen Sukututkimusseura, Vuosikertomus 1927–1928". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 12. Helsinki, 1929.
- 1928–1929: "Suomen Sukututkimusseura, Vuosikertomus 1928–1929". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 13. Helsinki, 1930.
- 1930–1931: "Suomen Sukututkimusseura, Vuosikertomus 1930–1931". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 14–15. Helsinki, 1933.
- 1948–1949: "Suomen Sukututkimusseura, Vuosikertomus 1948–1949". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 33–34. Helsinki, 1950.
- 1949–1950: "Suomen Sukututkimusseura, Vuosikertomus 1949–1950". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 33–34. Helsinki, 1950.
- 1952–1953: "Suomen Sukututkimusseura, Vuosikertomus 1952–1953". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 35. Helsinki, 1954.
- 1953–1954: "Suomen Sukututkimusseura, Vuosikertomus 1953–1954". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 36. Helsinki, 1957.
- 1956–1957: "Suomen Sukututkimusseura, Vuosikertomus 1956–1957". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 37. Helsinki, 1960.
- 1964–1965: "Suomen Sukututkimusseura, Vuosikertomus 1964–1965". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 39. Helsinki, 1969.
- 1966–1967: "Suomen Sukututkimusseura, Vuosikertomus 1966–1967". *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja* 39. Helsinki, 1969.
- Zitting, Carl Christian 1995: "Suomen Vallonit -yhdistyksen perustaminen. Grundandet av föreningen Finlands Vallonättlingar". *Sukutieto* 4: 41.
- Ylitalo, Teppo 2016: "Ketkä kelpaavat historiaan? Suku- ja henkilöhistoria ja muistamisen politiikka pitkällä 1800-luvulla". *Genos* 87(4): 194–220.
- Åström, S.-E. 1951: "Vår släktforsknings dilemma. En kritik och ett program". *Genos* 22(4):73–78.

OPAS GENEETTISEN SUKUTUTKIMUKSEN PERUSTEISIIN

Geneettinen sukututkimus on voimakkaasti kasvava harrastus. Suomen Sukututkimusseura tarjoaa harrastajille runsaasti koulutusta ja neuvontaa eri puolilla maata. Laadukkaan koulutuksen ohkeen on kuitenkin kaivattu suomenkielistä opasta, joka voisi johdattaa geneettisen sukututkimuksen aloittamiseksi, mutta joka myös tukisi harrastajia koulutuspäivän jälkeen.

Tätä puutetta paikkaamaan Suomen Sukututkimusseura on julkaissut käsillä olevan lyhyen johdatuksen geneettiseen sukututkimukseen. Se on tarkoitettu ensisijaisesti Sukututkimusseuran koulutuspäivien ohjelmaksi, mutta sitä voi lukea myös itsenäisenä oppaana.

Oppaassa kerrotaan, mitä geneettisellä sukututkimuksella tarkoitetaan ja mitä harrastuksen parissa toimivat tekevät. Lisäksi esitellään DNA- kuluttaja-testejä tarjoavan Family Tree DNA:n testivalikoimaa, ts. mitä testejä on tarjolla ja millaista tietoa niillä voidaan saada. Oppaassa selostetaan myös kuinka voi rakentaa omaa sukulinjaansa haplopuussa.

Oppaan normaalihinta on 17 euroa ja jäsenhintaa 12 euroa.

Johdatus geneettiseen sukututkimukseen, toim. P. T. Kuusiluoma. Suomen Sukututkimusseuran oppaita 4. Helsinki: Suomen Sukututkimusseura, 2017. 47 sivua.

Tiedekirja

(Snellmaninkatu 13, Helsinki)
www.tiedekirja.fi,
tiedekirja@tsv.fi

Sukututkijan verkko-kaupasta

<kauppa.genealogia.fi> saat oppaan digimuodossa edulliseen 12 euron hintaan.

Lammin Vanhankartanon omistajat

Tapio Vähäkangas

Lammin Vanhakartanon rälssikylä jakautui 1500-luvulla monen omistajan kesken. Rälssitiloista on yleensä saatavissa vähemmän tietoja kuin kruunulle veroa maksaneista talonpoikaisomistuksista. Tässä tutkimuksessa yritetään kuitenkin selvittää rälssisukujen omistusketjut Lammin Vanhassakartanossa 1300-luvun lopulta 1600-luvun alkuun. Sen jälkeen omistajat tekivät kauppvoja ja vaihtoivat maita, jolloin perintö- ja ansiomaat sekoittuivat.

Tässä tutkielmassa ei ole tarkoitus antaa perusteellista selvitystä Lammin Vanhastakartanosta, sen asukkaista ja kartanotaloudesta, vaan ainoastaan tilojen omistusketjuista. Ne rakentuvat perimysmaan varaan. Maanlain mukaan perintömaan myyntiin tarvittiin sukulaisten suostumus. Siksi se useimmiten päättyi sukulaisille, mutta ulkopuolisille vain harvoin. Kuten tullaan huomaamaan, Vanhakartano oli jakautunut neljään osaan jo 1300–1400-luvun vaihteessa. Omistusketjuja seuraamalla havaitaan, että ne johtavat samaa vaakunatunnusta käyttäneisiin henkilöihin ja siten yhteiseen polveutumiseen henkilöstä, joka todennäköisesti oli 1300-luvun alkupuolella Hämeessä vaikuttanut arvovaltainen Mielivalta.

Lammin Ormajärven rannalla sijaitseva Vanhakartano tunnetaan kaikissa asiakirjoissa sen ruotsalaisella nimellä Gammelgård. Eric Anthoni päätteli tästä, että ruotsalaiset valloittajat perustivat tilan idän suunnalta tulevan uhan torjumiseksi asettamalla sinne asemiehiä, joista tuli lopulta rälssikylän talojen omistajia.¹ Karjalaiset ja novgorodilaiset tekivät ryöstöretkiä Hämeeseen ennen Pähkinäsaaren rauhan solmimista vuonna 1323, mutta muutama asemies ei mitenkään olisi riittänyt pysäyttämään kokonaista sotajoukkoa. Siksi tämä selitys ei vaikuta uskottavalta.

Lammin pitäjänhistorian kirjoittajat pitivät vuonna 1972 todennäköisenä, että kysymys on vanhasta pakanuuden ajalta periytyvästä

päällikkötilasta. Tätä perusteltiin sillä, että Vanhankartanon alueelta on löytynyt Lammin pitäjän ainoa kenttäkalmisto ja harvinainen miekanhiontakivi. Päällikön tehtäviin olisi heidän mukaansa kuulunut esikristillisellä ajalla uhrimenojen johtaminen.² Näyttää siltä, etteivät oletetut ruotsalaiset valloittajat ottaneet päällikön tilaa haltuunsa mahdollisen aseellisen vastarinnan kukistettuaan, vaan tila jäi sen entisille omistajille. Rälssioikeuksia se näyttää nauttineen Alsnön säännön perusteella 1300-luvun alusta lähtien.

Nimi Vanhakartano ilmaisee selvästi paitsi asuinpaikan pitkäikäisyyttä myös sitä, että uusi kartano oli saman Ormajärven rannalla sijaitseva Porkkala. Vanhakartano oli jakaantunut jo 1300-luvulla moneen osaan, mutta sama tilanne oli tapahtunut Porkkalassakin niiden tietojen perusteella, mitä niukoista lähteistä on saatavilla. Molemmat kartanot ovat siis vanhoja.

Vilho Niitemaa selvitti perusteellisesti Hämeen asutuksen syntymisen keskiaikaisten rajatuomioiden sekä kartta-aineiston avulla.³ Tällöin hän havaitsi, että keskuskylänsä nimeä kantava suuri Vanhankartanon jakokunta jakoi aikanaan Lammin pitäjän kahteen osaan Tuuloksen rajalta Asikkalan rajalle.

Kirjallisia lähdetietoja Vanhastakartanosta on säilynyt niukasti. Ensimmäinen tieto on vuodelta 1466. Silloin selvitettiin Vanhankartanon ja Asikkalan Viitarlan kylän raja.⁴ Björn Ragvaldinpoika valvoi tuolloin Vanhankartanon etua.

Myös ritari Olof Tavastin ”maakirjaan”, jonne hän talletti omistuksiaan koskevia tietoja, sisältyy maininta Vanhankartanon rajasta ja omistuksesta. Tiedot osoittavat, että joko Olof Tavast tai hänen sukunsa ovat omistaneet osan Vanhastakartanosta. Keskiaikaisista asukkaista tosin ei ole jäänyt asiakirjoihin tietoja.⁵

1500-luvun alkuun mennessä Vanhakartano oli jo jakaantuneena neljään osaan. Silloin puhuttiin Ragvaldin neljänneksestä. 1500-luvulla Kustaa Vaasan veronkantojärjestelmän uudelleenjärjestämisen jälkeen on vähitellen löydettyissä maakirjoja ja kymmenysveroluetteloita, joissa rässlilamput ja toisinaan heidän isäntänsä mainitaan. Lamputteja seuraamalla voidaan seurata myös omistusketjuja talokohtaisesti.⁶

Vanhakartano oli hämäläiseen tapaan ryhmäkylä, jossa tontit sijaitsivat lähekkäin, Kaukolaa lukuun ottamatta. Isossajaossa ryhmäkylä purettiin ja talot siirrettiin erilleen. Tämä näkyy isojakokarttaa ja 1800-luvun pitäjänkarttaa toisiinsa verrattaessa. Vanhankartanon yhden neljänneksen koko oli yksi koukku. Se ilmenee vuonna 1561 kuninkaan omien tilojen luettelosta. Könikkälän Jakob Perinpojalla oli näet Vanhassakartanossa läänitettyä kaksi puolen koukun kokoista tilaa.⁷

Vanhassakartanossa oli siis alun perin neljä koukku. Koukku tarkoitti aluksi yhtä kokonaista tilaa. Jaettaessa siitä muodostui jako-osuuksia, murtolukuina esimerkiksi 1/2, 1/4. Koukku ei siis ilmaise pinta-alaa. Eri kylissä ne myös poikkeavat toisistaan. 1500-luvun edetessä koukkuluvuista siirryttiin verotuksessa vähitellen manttaaleihin eikä koukkulukuja enää merkitty. Joihinkin veronkantoluetteloihin on kuitenkin merkitty molemmat, joten niistä on laskettavissa vero-osuuden ja koukun välinen suhde. Kokonaiskuvan saamiseksi on tarpeellista käyttää koukkulukuja.

Ensimmäinen neljännes

Aloitetaan selvitys Könikkälälle kuuluneesta kokonaisten koukun suuruudesta maasta.

Hattulan kihlakunnantuomari Bengt Nilsinpoika (Hakoisten sukua) asui Vanhassakartanossa vuosina 1503–1508. Hän oli nainut Måns

Henrikinpojan (Tavast) lesken Margareta Jönsintyttären (Skytte),⁸ joka oli saanut aviomieheltään huomenlahjaksi 200 markan arvoisen tilan Vanhastakartanosta. Jäätyään toistamiseen leskeksi Margareta lunasti Måns Henrikinpojan sisarelta, Mynämäen Pyhäjoen Karinilta, tämän huomenlahjatilaa ja Vanhankartanon toisen tilan. Margareta Jönsintyttären kummastaakaan avioliitosta ei jäänyt lapsia, jolloin hänen veljensä, piispa Martinus Skytte peri sisarensa, mutta lahjoitti saamansa tilat kuninkaalle. Ahtisten Måns Nilsinpoika sai ne haltuunsa, mutta ne tuomittiin jälleen kuninkaan omaksi.⁹ Kuninkaan omien tilojen luettelossa mainitaankin vuonna 1561 kruunulle kuuluvaksi kaksi kolmen tangon suuruista tilaa Vanhassakartanossa, siis yhteensä koukun verran. Nämä tilat sai Könikkälän Jakob Pederinpoika ensin läänityksenä, ja vuonna 1563 omistukseensa Erik XIV:n lautakunnan päätöksen perusteella.¹⁰

Tämä yhden koukun suuruinen osuus oli näin ollen lähtöisin Tavast-suvulta. Henrik Tavastin ensimmäinen vaimo Johanna oli Bengt Lydeckenpojan tytär, jonka omistamalla mailla Ylä-Satakunnassa Henrik Tavast asui.¹¹ Vanhankartanon osuus sopii huonosti hänen poikansa Måns Henrikinpojan äidinperinnöksi. Henrik Tavastin kuulumista Nils Tavastin lapsijoukkoon on epäilty, lähinnä siksi, että esiintymisajankohtansa perusteella hän vaikuttaa muita nuoremalta.¹² Nils Tavastin jälkeen Porkkala oli jaettu 11 osaan. Se edellyttää, että hänellä oli kolme poikaa ja viisi tytärtä. Edellisen perusteella Henrik oli Nils Tavastin poika. Yhden osan arvoksi laskettiin vuonna 1447 yhteensä 40 markkaa, jolloin Nils Tavastin jälkeläiset omistivat Porkkalassa maata 440 markan arvosta.¹³ Koska Henrik Tavastin perintöomistuksia ei tunneta Hämeessä eikä muuallakaan, tuntuu luontealta, että hänkin sai Hämeestä jotakin perinnöksi: yhden koukun maata Vanhastakartanosta.¹⁴ Könikkälän omistus näkyy kokonaisten koukun osuutena koko tutkitun kauden ajan. Tavastit olivat siis Vanhankartanon yksi omistajasuku kaukaa menneisyydestä.

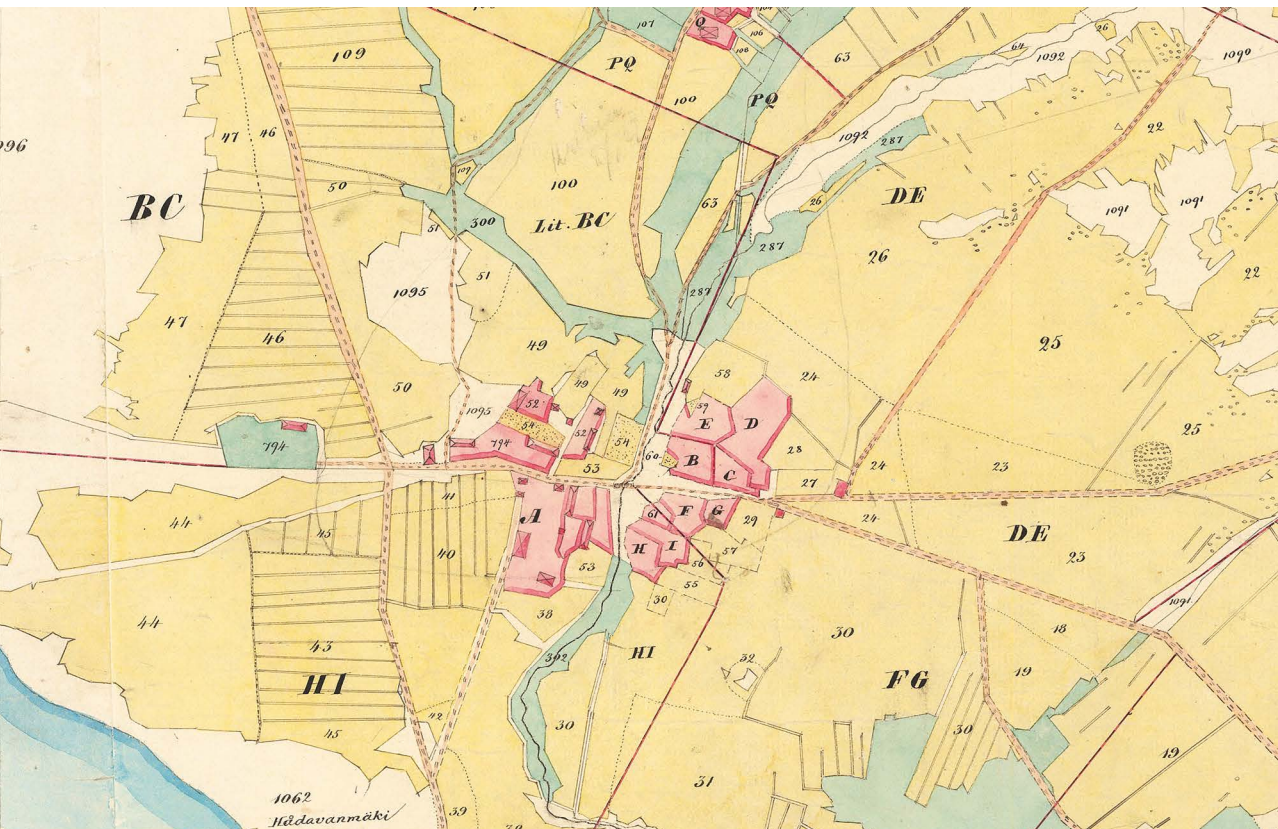
Toinen neljännes

Yksi neljäsosa Vanhastakartanosta kuului Ragvald Ragvaldinpojalle, joka myi vuonna 1427 Kustavin Siusholman tilansa Nils Olofinpojalle (Särkilahti). Myyjä ja ostaja näyttävät sukulaisilta, sillä Ragvaldin poika käytti Särkilahden vaakunaa. Ragvald esiintyy vuonna 1433 Uudellamaalla maakuntaoikeudessa viidentenä rälssi-syynnimiehenä. Järjestyksessä toinen oli Björn-lautamies (*nempdeman*). Eric Anthoni piti häntä Ragvaldin appena.¹⁵ Kysymyksiä herättää se seikka, että appi ja vävy olisivat istuneet yhtä aikaa lautakunnassa. Istumajärjestys tosin viittaa miesten suureen ikäeroon. Anthonin mielestä Ragvaldin pojan nimi Björn todistaa, että Ragvaldista tuli Björn-lautamiehen (*näm-deman*) vävy.¹⁶

Ragvald Ragvaldinpoika omisti maata Hämeessä. Piispa Magnus Tavast osti häneltä

ennen vuotta 1439 Tuuloksen Sairialassa sijainneen 100 markan arvoisen tilan ja lahjoitti sen Pyhän Ruumiin alttarille. Olof Tavastin erämaahankinnoissa mainitaan lisäksi Ragvald Ragvaldinpojan osuus Tuhuman eräomistuksesta Karstulassa, jonka tämä oli myynyt pois. Se päättyi lopulta Olof Tavastille.¹⁷

Nils Olofinpoika Tavast vahvisti vuonna 1469 isänsä tekemän maanvaihdon Tuuloksen Sairialassa. Björn Ragvaldinpoika sai tuolloin Siuntiesta Ödiskullan ja sen viereisen Gåsskullan. Jo vuonna 1466 Björn oli omistanut maata Asikkalan Viitarlassa (nyk. Viitaila) ja vuonna 1472 Lammin Vanhassakartanossa.¹⁸ Björn Ragvaldinpoika peri siis isänsä Ragvald Ragvaldinpojan maaomistuksia Hämeessä. Ne eivät voi olla hänen hankkimiaan, koska Björn mainitaan niiden haltijana heti tultuaan Hämeen linnavoudiksi vuonna 1466. Ragvald Ragvaldinpoika

Osakuva kartasta "Karta öfwer Gammelgårds Samfällighets Ägor i Lampis Socken, Nedre Hollola härad och Tavastehus län". Rekisterunumerot viittaavat seuraavasti eri tiloihin: 1: K Inkilä; 2: N O Kaukola; 3: R, Laurila; 4: P Q, Mattila; 5: S T, Nisula; 6: L M, Paavola; 7: D E, Kokkola; 8: D E, Leikkola; 9: H I. Maanmittauslaitos.

ja Björn-lautamies olivat paikallisia toimijoita. Heidän voi päätellä perineen omistuksensa Hämeessä, koska heiltä ei voi odottaa kiinnostusta omaa lähiympäristöään kauemmas.

Kuka voisi olla ollut niin huomattava vaikuttaja, että olisi saattanut hankkia maata Hämeestä? Huomio kohdistuu Klaus-tuomariin, joka oli toiselta nimeltään Klaus Djäkn. Puhuttelunimi Klaus viittaa saksalaiseen sukuperään. Klaus Djäkn hoiti tuomarin virkaa Hämeessä vuosina 1384–1390 ja oli eri henkilö kuin Klaus Lydekenpoika Djäkn. Uudellamaalla asui vuosina 1395 ja 1405 arvovaltainen mies Klaus Djäkn.¹⁹ Hän toimi siellä molemmilla kerroilla oikeuden istunnoissa toisena lautamiehenä, joten hän oli siis rälssimies. Klaus Djäkn oli kotoisin Uudeltamaalta ja palasi sinne Hämeen-vaiheensa jälkeen. Klaus Djäkn oli hankkinut maata tai saanut sitä vaimonsa kautta eri puolilta Hämettä, ainakin Lammin Vanhastakartanosta ja Tuuloksen Sairialasta. Jos tiloja olisi ollut vain yksi, vaikuttaisi se ostolta, mutta koska niitä oli useampia, tuntuu luontevammalta olettaa niiden tulleen Klaus Djäknin omistukseen vaimon perintönä.

Klaus Djäkn vaikuttaa olleen Olof Filpunpojan (Jägerhorn) vaimon isä. Yksi Jägerhornin tyttäristä oli Björn-lautamiehen vaimo. Sitä kautta omistukset Hämeessä olivat ehkä tulleet hänelle. Suitia saattoi olla Klaus Djäknin asu-makartano, joka periytyi sittemmin Björn Ragvaldinpojan säteriksi. Olof Filpunpoika on tosin voinut olla kahdestikin naimisissa, ja molemmista avioliitoista saattoi olla tyttäriä, jotka myöhemmin perivät tai ostivat osuuksia toisiltaan. Siten selittyisivät omistukset Inkoossa, Siuntiossa ja Hämeessä.²⁰ Asiakirjoissa ei ole todisteita Klaus Djäknistä välittävänä linkkinä, mutta se näyttää todennäköiseltä.

Björn Ragvaldinpoika toimi Raaseporin kihlakunnantuomarina vuosina 1452–1479. Sen ohella hänelle oli uskottu Hämeen linnanvoudin virka vuosina 1466–1472. Viimeisen kerran Björn Ragvaldinpojan nimi esiintyy vuonna 1482 Lars Axelinpojan (Tott) valtuuttamana lähettiläänä Venäjällä. Jo vuodesta 1466 lähtien Björn Ragvaldinpoika hallitsi ainakin yhtä Vanhankartanon tilaa.²¹ Tämä Vanhankartanon

neljännes joutui perinnönjaossa Björn Ragvaldinpojalta jollekin toiselle Ragvald Ragvaldinpojan perilliselle, ja Björn Klaunpoika hankki sen uudelleen Lepaan perheelle.

Lepaan Björn Klaunpoika antoi vuonna 1536 sukulaiselleen Anna Ragvaldintyttärelle (i Gamblagård) 30 markan lainan ja sai sen pantiksi Lammin Kaukolan.²² Velkakirjaa tehtäessä läsnä olivat Turun pormestari Anders-kultaseppä ja vaimonsa Elin. Laina tuli kuitatuksi, kun Anna luovutti vuonna 1541 Kaukolan 70 markasta Björn Klaunpojalle.²³ Tilan arvo oli siis 100 markkaa. Laamanni Erik Fleming vahvisti vuonna 1544 Kaukolan kaupan 70 markasta ja Pöytyän Pihlavan myynnin 80 markasta. Anna ei enää silloin asunut Vanhassakartanossa vaan Lammin Kataloisissa.²⁴

Björn Klaunpoika osti vihdoin vuonna 1546 sukulaiseltaan Anna Ragvaldintyttäreltä tilan, joka käsitti neljänneksen Vanhastakartanosta. Hän sai siihen vahvistuksen vuonna 1550 Annan tyttäreltä Marit Matsintyttäreltä. Sitä nimitettiin Ragvaldin neljännekseksi. Siitä maksettiin 510 markkaa, ja sen mukana tuli myös Kaukolan osuus.²⁵ Kauppa siis vahvistettiin vuonna 1550 uudella kauppakirjalla. Anna Ragvaldintyttären tytär Margareta Matsintytär ja tämän aviomies Olavi Hannunpoika Kataloisista vahvistivat silloin Margaretan äidin myymän Vanhankartanon neljänneksen sekä sen alaisen Kaukolan ja ilmoittivat saaneensa 510 markkaa.²⁶

Erik Spora oli antanut vuonna 1546 kiinnekirjan tälle Vanhankartanon ja Kaukolan kaupalle lisäten ilmeisesti lautamiesten selvitysten perusteella, että Kaukola on Vanhankartanon neljännes: ”Anna Rawalzdodter hadhe såldt Biörn tillförende benämndt Kaukola och liggandes i för:de Lampis Sochn som är en fjerdedehl aff gammal gårdzbyy och så myket som hennes Sahl: Modhers rätta andehl war i för:de Kaukala by...”.²⁷ Varsinaisessa kauppakirjassa mainintaa ei ole. Asiakirjaa ei löydy Harvialan kopiokirjasta eikä De la Gardien pergamenttikokoelmasta.

Jos Anna Ragvaldintyttären myymä maa olisi sijainnut kokonaan Kaukolassa, ei Vanhankartanoa olisi tarvinnut lainkaan mainita. Myöhemmin tullaan huomaamaan, että Kau-

kola oli kyllä yhden koukun suuruinen, mutta Anna Ragvaldintytär ei omistanut sitä kokonaan, sillä toisen puolikkaan omistivat Mette Tavastin jälkeläiset. Ilmeisesti puolet Annan omistamasta Vanhankartanon neljänneksestä eli koko koukun käsittävää ”Ragvaldin osuudesta” sijaitsi Vanhassakartanossa ja toinen puolikas Kaukolassa. Siitä oli tehty kaupat jo vuonna 1541 ja maksettu 70 markkaa. Sillä oli samalla kuitattu tilan panttaus. Mette Tavastin osuus Kaukolassa oli siis myös ollut kooltaan puoli koukkua. Saatuaan Annan neljänneksen Björn Klaunpoika omisti toisen Kaukolan talon, mutta myös tilan varsinaisessa Vanhassakartanossa. Annan omistama Vanhankartanon neljännes oli arvoltaan lähes saman hintainen kuin Måns Henrikinpojan (Tavast) Vanhankartanon koko koukun käsittävät kaksi tilaa, yhteensä 400 markkaa. Anna sai 110 markkaa enemmän, mutta inflaatio oli 50 vuodessa nostanut hintaa 1400-luvun lopulla Måns Tavastin antaman huomenlahjan aikaan arvioidusta. Lisäksi sukulaiselle oli maksettu ylihintaa, jotta kauppaa ei myöhemmin peruttaisi.

Kaukola sijaitsi Vanhankartanon jakokunnan alueella. Se tunnetaan jo keskiajalla erillisenä kylänä.²⁸ Se on perustettu jakokunnan alueelle tuntemattomaan aikaan.

Jeppe Pederinpojan vaimon Märta Olofintytär Tavastin perintöä olevat Lammin Kaukola ja Parikkala joutuivat perinnönjaossa vuonna 1511 Henrik Steninpojalle (Renhuvud) ja Sten Jakobinpojalle (Ille).²⁹ Heidän jälkeläisilleen periytyi kaksi tilaa Kaukolassa ja Niipalassa, ja sen jälkeen ne siirtyivät Rymättylän Poikon Märten Simoninpojalle.³⁰ Vuoden 1566 maakirjan rälssiluetteloon merkittiin Kaukolan tilan omistajaksi edesmenneen Märten Henrikinpojan (po. Simoninpoika) leski Birit ja toisen omistajaksi Lepaan Hans Björninpoika.³¹ Vuoden 1571 hopeaveroluettelossa ovat samat tiedot. Poikon omistus Kaukolassa siirtyi avioliiton kautta sittemmin Fröjdbölen suvulle.³² Kaukola merkittiin siis omaksi kyläkseen, mutta se häviää 1570-luvulla kummallisesti maakirjasta ja ilmestyy siihen takaisin 1600-luvun alussa osana Vanhaakartanoa.

Kolmas neljännes

Eric Anthoni sijoitti Lepaan suvun aloittajan Hannus Pederinpojan hyvällä syyllä Olof Tavastin tuntemattoman sisaren mieheksi.³³ Olof Tavast sai Hannus Pederinpojalta 1/3 koukun maan Tuuloksen Sairialasta ja yhden koukun verran Hannuksen vaimolle tulevaa maata Hämeestä.³⁴ Vastikkeeksi Olof Tavast antoi Tenholan Germundbyn, jonka omistus näyttää vaihtuneen moneen kertaan. Hannus Pederinpojan vaimon yksi koukku Hämeestä palasi kuitenkin takaisin, sillä Germundby ei kuulunut enää 1500-luvulla Lepaan suvulle.³⁵ Olof Tavast hankki Hannus Pederinpojan omistaman viiden punnan maan osuuden Lammin Porkkalasta.³⁶ Koska Lepaan Björn Klaunpoika ja hänen perijänsä omistivat useita taloja Vanhassakartanossa, on todennäköistä, että ainakin puoli koukkua tuli Hannus Pederinpojan vaimolle Porkkalan osuudesta. Jäänee selvittämättä, missä toinen puolen koukun maa sijaitsi.

Neljäs neljännes

Vanhankartanon viimeisen neljänneksen omistusten kartoittaminen on vaikea tehtävä, sillä sellaisia lähteitä ei ole säilynyt, joissa koukkuluvut suoranaisesti esiintyisivät koko tutkitulta ajalta.

Vuoden 1561 Sairialan kartanon voutikunnan maakirjassa luetellaan säterikartanot, jotka maksoivat kilttiveroa kolme äyriä koukulta, mutta Lammin osalta on mainittu vain Tirmula. Vanhakartano ja Porkkala puuttuvat luettelosta. Porkkala puuttuu johdonmukaisesti myös kaikista rälssiomistusten luetteloista. Kaksi vuotta myöhemmin Vanhankartanon omistajat ja lampuodit on mainittu.³⁷ Kaikilla kuudella tilalla oli koukkuluku 1/4. Sen mukaan Vanhassakartanossa olisi ollut vain 1 ½ koukkua, jos murtoluku siis tarkoittaisi koukkua. Tilat eivät varmasti olleet samankokoisia. Edellä on käynyt ilmi, että Jakob Perinpojan osuus käsitti kokonaisen koukun osuuden kylästä. Merkintä ei siten voi tarkoittaa koukkulukua vaan manttaalilukua. Samaan maakirjaan sisältyy Hauhon Miehoilan kylään merkityt koukkuluvut ja niitä vastaavat veroäyrit. Sen mukaan 1/4 koukulta oli maksettava kolme äyriä. Tästä voi päätellä,

että Vanhassakartanossa oli kolme koukkua.

Hauhon yllisen voutikunnan maakirjassa 1566 Vanhassakartanossa oli kuusi, 1586 viisi ja 1601 Kaukolan liittämisen jälkeen kahdeksan lampuotia.³⁸ Koukkulukuja ei enää vuoden 1600 jälkeen merkitty, mutta kun tiedämme, että Per Jakobinpojalle (nuorempi Svärd-suku) kuului koko koukku, niin voidaan laskea, että Vanhassakartanossa oli maata kolme koukkua ja puoli tankoa. Yksi Vanhankartanon neljännes sijaitsi siis Kaukolassa. Vuonna 1601 Kaukolassa oli ennen Vanhaankartanoon liittämistä 1½ tankoa vaille yksi koukku maata.

Vuoden 1604 kymmenysveronkannon yhteyteen on merkitty kylvömäärät. Edellisen vuoden maakirjan lampuotiluettelon tietoja yhdistelemällä saadaan selville kylvömäärät ja tilojen omistajat. Kaukola oli siis jo tuolloin liitetty Vanhankartanon yhteyteen. Vuonna 1603 Vanhassakartanossa oli yhteensä 11 tilaa.³⁹

Kylvömääristä saadaan luotettava tieto tilojen koosta. Satojen tuotto vaihteli vuosittain sääoloista johtuen, mutta kylvömäärät määräalalle eivät voineet vaihdella. Vanhassakartanossa oli tuolloin 10 lampuotia. Per Jakobinpojan koukkumäärän perusteella saadaan 3 % koukkua. Yksi tanko puuttuu, vaikka Kaukola oli liitetty Vanhankartanon yhteyteen.

Per Jakobinpojan omistuksille kylvettiin 18 kappaa, Lasse Torsteninpojan (Ram) tilalle yhdeksän kappaa, Stålarmin (Risbitin) ja Fincken tiloille kummallekin kuusi kappaa.⁴⁰ Koko koukun maalle kylvettiin siis 18 kappaa. Tästä voidaan laskea koukkuluvut, kun tiedetään, että Könikkälän kaksi taloa vastasi koko koukkua. Edellisen perusteella voidaan todeta, että Lepaan suvulle kuuluvilla tiloilla kylvettiin yhteensä 30 kappaa. Per Jakobinpojan kaksi tilaa muodostivat siis yhden kokonaisen koukun. Gödik Fincken ensimmäinen vaimo Kerstin Hansintytär⁴¹ oli myös Lepaan perijöitä, joten Lepaan suvulle kuului kaksi koukkua (30 + 6). Lasse Torsteninpoika (Ram) hallitsi puolen koukun tilaa ja Haikon omistus oli 1/3 koukkua eli kaksi tankoa. Puolen koukun määrästä puuttui siten yksi tanko.

Kolmanneskoukun eli kahden tangon omistusketju näyttää selvältä. Klaus Henrikinpoika

JUHLATEOS SUOMEN PRESIDENTTIEN ESIPOLVISTA

Suomen Sukututkimusseura on julkaissut 100-vuotisjuhlansa kunniaksi juhlakirjan. Filosofian tohtori Tiina Miettisen kirjoittama teos *Tasavallan juuret. Suomen presidenttien esipolvet* oli osa itsenäisyyden juhlavuoden Suomi 100 -ohjelmaa.

Tiina Miettinen avaa Suomen presidenttien esivanhempien kautta maan historiaa aina keskiajan rälssisuvuista 1900-luvun työläiskortteleihin. Presidenttien esipolvien muodostamat sukuverkostot ulottuvat laajalle, ja he ovat sukua tuhansille tavallisille suomalaisille. Henkilötarinoiden lisäksi teoksessa pohditaan sukutaustan merkitystä sekä siinä tapahtuneita muutoksia Suomen itsenäisyyden ajalla.

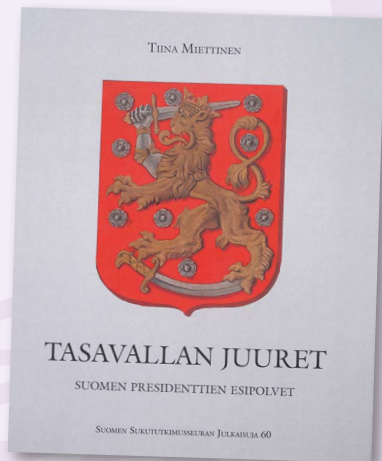
Satavuotisjuhlakirjaan on koottu *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirjoissa* aiemmin julkaistut presidenttien esipolvitutkimukset fil. maist. Arto Hautalan täydentäminä ja korjaamina. Teoksessa on myös Hautalan laatima tasavallan presidentin Sauli Niinistön esipolvitutkimus. Koossa on siten ainutlaatuinen kokoelma sukutauluja, joiden kautta voidaan kurkistaa presidenttien sukutaustaan.

• • • • •

Tiina Miettinen: **Tasavallan juuret. Suomen presidenttien esipolvet.** Suomen Sukututkimusseuran Julkaisuja 60. Helsinki 2017. 192 sivua.

Juhlakirjan hinta on 30 euroa ja sitä voi ostaa Tiedekirjasta ja Akateemisesta kirjakaupasta. Seuran jäsenet saavat Tiedekirjassa 30 prosentin jäsenalennuksen.

Tiedekirja
(Snellmaninkatu 13, Helsinki)
www.tiedekirja.fi
tiedekirja@tsv.fi

(Risbit) hallitsi tätä omistusta 1560-luvulta 1570-luvun loppupuolelle. Klaus Henrikinpoika toimi vuosina 1553–1555 Rannan kihlakunnan voutina ja hänet tunnetaan ratsupalveluluettelossa vuosina 1554–1576. Klaus Henrikinpoika oli Henrik-kirjurin ja Ebba Jakobintyttären (Dufva) naimaton poika.⁴² Hänen sisarensa Ebban (Cecilian) aviomies Haikon Måns Lar-sinpoika (Ållongren) on merkitty lankonsa jälkeen omistajaksi 1580–1590-luvulla. Sen jälkeen heidän tyttärensä Hebla Månsintyttären jälkimmäinen aviomies Åke Svantenpoika (Stål-arm) hallitsi taloa 1600-luvun ensimmäisinä vuosina. Vuosina 1608–1622 omistajana esiintyi taas rouva Ebba tai ”Hebla i Haiko” (nimi vaihtelee). Hänen ensimmäisestä avioliitosta syntynyt poikansa ”Nils Persson i Haiko” (Ållongren) omisti tilan vuosina 1624–1628. Sen jälkeen tila on merkitty Porkkalan kartanon alaiseksi. Tähän muutokseen palataan myöhemmin.

Vanhankartanon osuuk-sien kannalta yllät-tävimpiä ovat vuoden 1566 maakirjan ja vuoden 1571 hopeaveronkantonon liittyvät tiedot siitä, että Herman Fleming hallitsi yhtä Vanhankar-tanon taloa.⁴³ Koska Fleming ei ole voinut periä sitä, hän on ostanut sen joltakin toimiessaan Hämeen linnanvoutina vuosina 1553–1556.

Yksinkertaisin selitys Flemingin omistuk-selle löytyy siitä tiedosta, että Flemingin jäl-keen vuonna 1586 Vanhankartanon yhden tilan omistaneen Lasse Torsteninpojan (Ram) äiti oli Brita Fleming, jonka vanhemmat olivat Johan Fleming ja Märta Erengislentytär.⁴⁴ Herman Fleming olisi siten ostanut Märtan tyttären Britan kuoleman (n. 1560) jälkeen perikunnalta yhden osan Vanhastakartanosta, mutta myynyt sen sitten takaisin Lasse Torsteninpojalle vuo-teen 1575 mennessä. Lasse Torsteninpoika mainitsee sen vuonna 1588 tekemässään tes-tamentissa hankkimiensa *afflinge godz* tilojen yhteydessä.⁴⁵ Todellisuudessa tila oli perintö-tila, joka oli myyty ulkopuolisille, jolloin takai-sinosto teki siitä ostomaata. Tätä korostamalla Lasse Torsteninpoika halusi turvata vaimonsa omistuksen. Toisin kuin perimysmaasta osto-maasta omistaja sai päättää rajoituksista. Tila joutui myöhemmin Janakkalan Hakoisten kar-tanon ohella Uglu-suvulle.

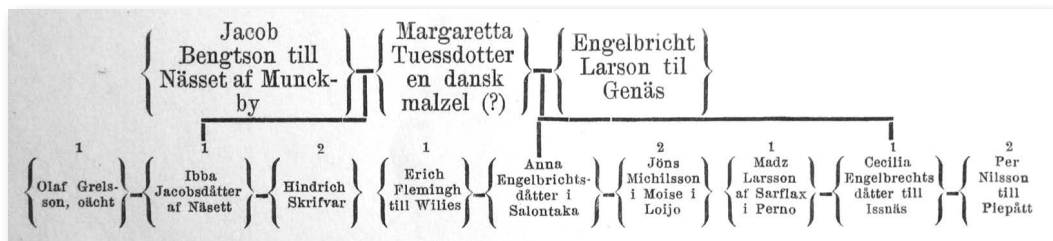
Teoriassa on mahdollista, että kyseinen tila olisi tullut Lepaan suvulta, sillä Brita Johanin-tyttären (Fleming) ensimmäisestä avioliitosta syntyneen pojan, Brödtorpin Johan Månsinpojan (Hakoisten sukua) vaimo oli Lepaan Björn Klaunpojan tytär. Heidät oli vihitty vuonna 1547, mutta Johan Månsinpoika oli jo vuonna 1548 kuollut. Avioliitosta ei ehtinyt syntyä lapsia, koska Brita Flemingin jälkimmäisen avioliiton lapset perivät Johan Månsinpojalle kuuluneet Brödtorpin ja Hakoisen, mutta eivät Lepaan suvun maita.⁴⁶ Lepaan suku ei olisi hyväksynyt Vanhankartanon myyntiä Herman Flemingille, kun se muutenkin halusi keskittää omistuksiaan Vanhaankartanoon. Siksi tämä vaihtoehto ei vaikuta mahdolliselta. Brödtorpin omistus Vanhassakartanossa oli kooltaan puoli koukkua.

Poitsilan omistus

Vehkalahden käräjillä käsiteltiin vuonna 1573 Märten ja Peder Poitzin kannetta Lammin Vanhankartanon omistuksesta.⁴⁷ Selostuksen mukaan poikien isä, vuonna 1528 kuollut Hen-rik Olofinpoika Poitz, oli perinyt äidinäidiltään Karin Turentyttäreltä maata Lammin Vanhasta-kartanosta. Perintöoikeus vahvistettiin käräjillä. Tila oli kuitenkin joutunut Jakob Wundrankille, joka oli Henrik Olofinpoika Poitzin Malin-sisaren tyttären aviomies. Poitzien osuudesta Vanhassakartanossa ei myöhemmin ole mitään merkintää Lammin verokirjoissa. Selostuk-sen mukaan Jakob Wundrankilla oli vaimonsa kautta kolmasosan omistus Vanhaankartanon taloon, mutta Poitsilalla kaksi kolmasosaa.

Eric Anthoni esitti aikanaan ajatuksen, että nimi Karin Turentytär oli joko kirjoitettu tai muistettu väärin. Tämän oikea nimi olisikin ollut Karin Tuventytär.⁴⁸

Tuve Månsinpojan tiedetään olleen kotoi-sin Tanskasta. Hän näyttää tulleen Viipuriin Erik Axelinpojan (Tott) mukana vuoteen 1464 mennessä. Porvoon voutina hänet tunnetaan vuosina 1470–1480. Hän osti kolmasosan Kal-lolasta, jossa hänen leskensä Cecilia (Cicel) asui vuonna 1491.⁴⁹ Tuve Månsinpojalla ei maahan-muuttajana voinut olla perintömaata Suomessa. Hänen toimintansa rajoittui vain Viipuri-

BFH III: 16 (asiakirja nro 18).

Porvoo-linjalle. Hän tuskin oli kiinnostunut hankkimaan Hämeestä maata. Siksi on selvää, että Tuven lasten perinnöt tulivat heidän äitinsä puolelta. Tuve Månsinpojan vaimon Cecilia vanhemmiksi ilmoitetaan Jakob Olofinpoika (Horn) ja Kristina Ingentytär.⁵⁰

Jakob Olofinpojalle ja Kristina Ingentytarelle on löydettävissä kolme tytärtä. Margareta oli ensin naimisissa Jakob Bengtinpojan (Dufva) ja sen jälkeen Engelbrekt Larsinpojan kanssa. Margaretan jälkeläiset selvitettiin Porvoossa vuonna 1532.⁵¹ Ensimmäisestä avioliitosta oli syntynyt Ebba, joka ensin oli naimisissa Hämeen linnanvoutina vuosina 1508–1510 olleen Olof Grelsinpojan kanssa⁵² ja sen jälkeen Henrik-kirjurin (Risbit) kanssa. Engelbrektin tyttäriä olivat Erik Flemingin ja sittemmin Moision Jöns Mickelinpojan vaimo Anna sekä Cecilia, jonka ensimmäinen puoliso oli Mats Larsinpoika (Creutz) ja toinen puoliso Per Nilsinpoika (Ållongren).

Tuve Månsinpojalla oli myös naimattomaksi jäänyt tytär Birgitta Tuventytär, joka ajoi vuonna 1532 oikeudessa edesmenneen sisarensa Katariinan oikeutta tämän edellisen miehen Anders Henrikinpojan veloista.⁵³

Tässä tavoitetaan nyt Mårten ja Peder Poitzin isän äidinäiti Karin Tuventytär. Eric Antthonin arvelu Turen ja Tuven sekoittumisesta osoittautuu oikeaksi. Karin Tuventytär oli ensin naimisissa Anders Henrikinpojan kanssa ja sen jälkeen jonkun tuntemattoman kanssa. Karin Tuventyttären tyttären aviomies oli Poitzin veljesten ilmoituksen mukaan Olof Nilsinpoika Poitz ja heidän poikansa puolestaan Henrik Olofinpoika, Mårten ja Peder Poitzin isä. Henrik Olofinpojan vaimo taas oli Sarvilahden Matz Larsinpojan sisar. Matz Larsinpojan tiedetään

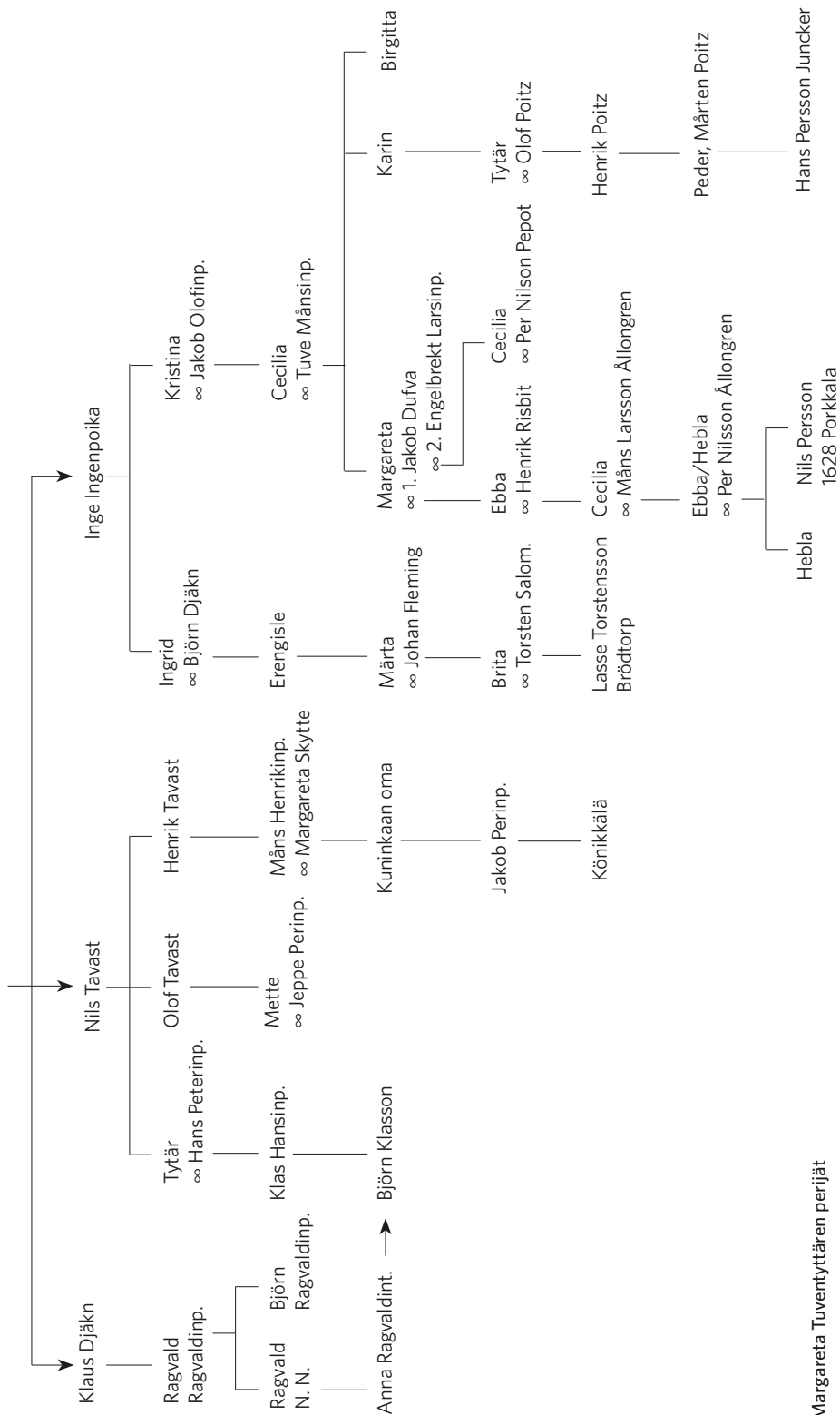
olleen Margareta Tuventyttären ja Engelbrekt Larsinpojan tyttären Cecilan ensimmäinen aviomies.⁵⁴ Ajallisesti Birgitta Tuventyttären valitus vuonna 1532 edesmenneen sisarensa Katariinan kärsimästä vahingosta sopii hyvin yhteen sen kanssa, että Poitz-veljesten isä Henrik Olofinpoika kuoli vuonna 1528 lasten jäädessä pieniksi ja lampuodin hoitoon. Birgitta-täti on siis ajanut sisarentyttärensä lasten etua.

Margareta Tuventyttären tytär Ebba sai mieheksensä Henrik-kirjurin (Risbit). Heidän poikansa Klaus Henrikinpoika omisti vuosina 1560–1570 yhden Vanhankartanon talon. Heidän tyttärensä Hebla oli naimisissa ensin Haikon Måns Larsinpojan⁵⁵ ja sitten Åke Svantenpojan (Stålar) kanssa. Åke Svantenpoika esiintyi 1600-luvulla tämän talon omistajana. Sen jälkeen tila merkittiin aina vuoteen 1628 asti Ållongren-suvulle kuuluvaksi. Tila oli vielä 1628 Haikon Nils Perinpojan nimissä, mutta kirjattiin vuonna 1530 Porkkalan alaiseksi yliviiuamalla nimi Nils Persson.⁵⁶ Tilan koko kävi edellä selväksi, sillä se oli 1/3 koukkua eli kaksi tankoa. Poitzien osuudeksi jää siis vain yksi tanko.

Koska Tuve Månsinpojalla oli kolme tytärtä, jaettiin Vanhankartanon omistus kolmeen osaan. Klaus Henrikinpoika (Risbit) osti Birgitan osuuden ja liitti sen vaimonsa osuuteen. Poitzien yhden tangon omistus jakautui vielä siten, että Poitzit omistivat 2/3 ja Wundrank 1/3, yhteensä vain siis yhden tangon.

Poitzien omistuksesta Vanhassakartanossa ei näy 1500-luvun verokirjoissa mitään merkin-tää. Poitsilan kopiokirjassa on Vanhaakartanoa koskevan tuomion johdantoon merkitty, että tila kuuluu nyt Hans Perinpoika Junckerille.⁵⁷ Poitsila ei siis enää 1600-luvun alkupuolella omistanut maata Vanhassakartanossa. Toisaalta

Mielivalta

ei oltu täysin selvillä uusista omistajistakaan. Tästä voidaan päätellä, että saatuaan tuomion vuonna 1573 omistusoikeudestaan Vanhassakartanossa, perhe myi omistuksensa joko Tönne Wundrankille tai hänen perillisilleen.

Husgaveli-Juncker-suvun esi-isän Per Nilsinpojan (tunnetaan 1593 saakka) väitetään olleen naimisissa Poitz-veljesten isän tädin Agnesin kanssa.⁵⁸ Tämä ei voi pitää paikkaansa. Nils Poitz sai rälssioikeudet keski-ikäisenä jo 18.10.1463. Hänen lastensa syntymäajat sijoittuvat vuosien 1460–1480 välille. Agnesin ja Per Nilsinpojan väliltä puuttuu siis ainakin yksi sukupolvi. Myös Henrik Impola on kiinnittänyt tähän huomiota.⁵⁹ Henrik Olofinpoika, joka oli Nils Poitzin pojanpoika, kuoli jo vuonna 1528. Agneskin oli avioitunut viimeistään 1400-luvun lopulla. Agnesin perillisillä ei ollut osuutta Vanhaankartanoon, mutta vuoden 1618 räls-sintarkastuksessa Hans Perinpoika Junckerille kuului Summan talo, joka oli perinnönjaossa tullut Agnesin osuudeksi. Tämä perhe näyttää saaneen aikanaan Poitzeille kuuluneet osuudet Vanhastakartanosta. Agnesin Malin-sisaren tytär yhdessä aviomiehensä Jakob Wundrankin kanssa saivat kolmanneksen Poitzien Vanhankartanon osuudesta.

Eeva-Liisa ja Markku Oksasen teoksessa *Vehkalahden knaapit* (2003) Wundrankit sivuutetaan ohimennen ja mainitaan, että Tönne Jakobinpoika Wundrank hallitsi vain Henrik Klaunpoika Hornin tiloja, mutta omistukset verolähteissä kyllä esitetään erillisinä.⁶⁰ Wundrankit häviävät myöhemmin lähteistä. Siksi on mahdollista, että Hans Perinpoika Juncker on saanut heidän maitaan haltuunsa joko ostamalla tai perimällä. Poitz-veljesten vuonna 1573 saaman todistuksen perusteella he olivat oikeutettuja saamaan korvauksen menetyksestään. Tässä vaiheessa omistus näyttää siirtyneen Reitkallin Per Nilsinpojalle.

Poitz-suvulle aikanaan kuulunut Lammin Vanhankartanon osuus, yksi tanko, näyttää sijainneen Kaukolassa, sillä sieltä puuttuu koko koukusta juuri tuo yksi tankoa. Kun siitä ei löydy mitään merkintää verokirjoista, se lienee sijainnut Kaukolan peltovainiosta erillään ja joutuneen lopulta autioksi.

Mitä sitten tapahtui Haikon osuudelle? Haikon omistushan päättyy vuonna 1630 merkintään, että tila kuului Porkkalan alaisuuteen, ja Haikon Nils Perinpojan nimi on ylivivattu. Sen täytyy olla yhteydessä Margareta Fincken tekemään kauppaan yhdestä Vanhankartanon tilasta.

Lammin käräjillä 18.10.1627 vahvistettiin Hans Bertilinpojan (i Pungböle) tekemä kauppa, jossa hän myi sukulaistensa suostumuksella ja takaisinlunastamisen ehdolla 11 puntaa viljaa tuottavan rälssitalonsa Vanhastakartanosta Porkkalan rouvalle Margareta Finckelle 700 taalerista ja nuoresta hevosesta. Hans Bertilinpoika sanoo tilaa rintaperinnökseen. Käräjäpöytäkirjaan ei liitetty alkuperäisen kauppakirjan kopiota eikä kauppakirjan ajankohtaa tai paikkakuntaakaan mainita. Todistajatkkin olivat tuntemattomia. Lisäksi ihmetyttää korkea hinta vain kaksi tankoa käsittävästä talosta, ellei sitten Poitzien osuus sisältynyt kauppaan. Tällöin kysymyksessä olisi puoli koukkuu maata. Lopullinen kiinnekirja puuttuu, koska seuraavan vuoden pöytäkirja ei ole säilynyt. Samoilla käräjillä käsiteltiin myös Olof Dufvan yhdeksän puntaa tuottavan Syrjäntaan tilan myyntiä Margareta Finckelle 400 taalerista. Sen lisäksi Dufva sai peräti 130 tynnyriä viljaa ja eräitä pienempiä parseleita. Niistä kertyi noin 270 taaleria lisää, kun yhden tynnyrin hinta vuonna 1625 oli kaksi riikintaaleria. Ne nostivat Syrjäntaan tilan arvon lähelle Hans Bertilinpojan myyntihintaa.⁶¹

Kauppakirjan tietoja on vaikea sijoittaa Jully Ramsayn antamiin sukuselvityksiin Ekelöfeistä, Poitzeista, Risbit-suvusta ja Ållongreneistä.⁶² Hans Bertilinpoika ei ollut todistettavasti Poitze- eikä Ållongren-sukujen perillinen. Ramsay on sijoittanut hänet Ekelöf-sukuun, mutta Ramsayn Frälesläkter-teosta varten tekemissä muistiinpanoissa ja sukukaavioissa Hans Bertilinpojasta ei ole minkäänlaista mainintaa. *Finska adelens släktbokissa* Ekelöf (Löfblad)-suvun aloittajan Hans Erikinpojan vaimoksi on merkitty Brita till Dönsby.⁶³ Jäänee arvoitukseksi, millä perusteilla Ramsay on liittänyt Hans Bertilinpojan tähän sukuun.

Hans Bertilinpojan mahdollinen täti Anna Henrikintytär avioitui kyllä Peter Poitzin kanssa ja sai tältä huomenlahjaksi Poitsilan,

mutta vain eliniäkseen. Hänen kuolemansa jälkeen tilan omistuksen piti palautua takaisin Poitsilaan.⁶⁴ Bertil Henrikinpoika Ekelöf oli Ramsayn mukaan Bertil Jöraninpojan (Mjöhund) ja Elisabet Skalmin tyttären Margaretan kolmas mies,⁶⁵ mutta *Finska adelens släktboken* avioliittoa sanotaan lapsettomaksi. Bertil Henrikinpoika ei siis ollut heidän poikansa eikä hänen isänsä voida sijoittaa kenenkään Ållongren-sukuun kuuluneen naisen aviomieheksi. Jos Hans Bertilinpojan esittämät väitteet pitävät paikkansa ja hän kuului Ekelöf-sukuun, täytyy hänen isänsä tai isoisänsä puolisoa etsiä Risbit–Haikon välisestä sukuyhteydestä. Kuten sanottua, sellaisia ei kuitenkaan ole tiedossa. Siksi koko kauppakirjan maininta perinnöstä vaikuttaa epäilyttävältä.

Tulokset

Måns Henrikinpojan (Tavast) yhden koulun osuus Lammin Vanhassakartanossa oli Tavast-suvun vanhaa omistusta. Se päättyi testamentilla piispa Martinus Skytteltä kuninkaan omaksi, mutta Eerik XIV:n lautakunnan päätöksellä se annettiin Jakob Perinpojalle. Tila pysyi koko tässä artikkelissa tutkitun ajan Könikkälän alaisena.

Ragvald Ragvaldinpojan neljännes sijaitsi puoliksi pääkartanossa, mutta toinen puoli oli

Kaukolassa. Björn Klaunpoika osti molemmat osuudet, ja ne jakautuivat perinnöjaoissa Lepaan suvun eri perillisille. Kaukolan Vanhaankartanoon liittämisen jälkeen ne muodostivat yhden täyden koulun.

Lepaan suvun kantaisä Hans Peterinpoika oli ollut avioliitossa Nils Tavastin nimeltä tunteuttomman tyttären kanssa ja saanut siten yhden koulun maata Hämeestä, todennäköisesti osaksi juuri Vanhastakartanosta. Myöhemmin Hans Peterinpoika avioitui Ragnhild Henrikin tyttären (Svård) kanssa ja sai Lepaan omakseen.

Herman Fleming näyttää ostaneen puolen koulun suuruisen talon Vanhastakartanosta Märta Erengislentytären ja Johan Flemingin tyttären Britan perillisiltä, mutta myi sen Brödtorpin Lasse Torsteninpojalle. Tila säilyi tämän vaimolla koko tutkitun ajan. Märtan isä oli Erengisle Björninpoika, jonka vanhemmat olivat Viipurin pormestari ja linnanvouti Björn Djäkn ja Ingrid Ingentytär. Ingridin isää Inge Ingenpoikaa eivät aikalaislähteet tunne, mutta vanhojen sukutietojen mukaan tämä kantoi vaa-kunassaan panssaroitua käsivartta.

Henrik Risbitin perilliset omistivat Vanhassakartanossa maata kolmanneskoulun ja Poitz-suku yhden tangon, yhteensä puoli koulua. Tuve Månsinpojan vaimo oli Cecilia Jakobintytär (Horn). Cecilian äiti Kristina Ingenty-

The owners of Vanhakartano, Lammi • Vanhakartano (Gammelgård), in Lammi, is known to have been divided in the early 1500s into four parts, and later into still more. On the basis of certain trade agreements and directories of tax-exempt tenants and their landlords, it has been possible to ascertain the lines of ownership based on inheritance. One of the quarters was owned at the end of the fifteenth century by Magnus Henriksson Tavast. It went into crown ownership, but was enfeoffed to the Könikkälä line, with whom it remained until the early seventeenth century. The second quarter was owned in the fifteenth century by Ragvald Ragvaldsson, and then by his son, the bailiff of Hämeenlinna, Björn Ragvaldsson. In the division of the inheritance it went to one of Ragvald Ragvaldsson's heirs. This quarter was bought by Björn Klasson from Anna Ragvaldsdotter; he was a relative, the son of Björn Ragvaldsson's daughter. This quarter belonged to Ragvald Ragvaldsson's father-in-law, Björn-nämde-man, and apparently before that to the Häme judge, Klaus Djäkn. The third part belonged to a son-in-law of the Tavast line, Hans Petersson of Lepaa. The fourth quarter was divided between the estate of Haikko and Poitsila. First part of the fourth quarter derived from Kristina Ingesdotter, the mother of the wife of Tuve Månsson, a Porvoo bailiff. The other part of the fourth quarter belonged to the family line of Brödtorp, which chain of ownership leads to Kristina Ingesdotter's sister, Ingrid Ingesdotter. In the early fifteenth century, the Tavast line had control of two of the quarters, but the family may have obtained one quarter from the Suontaka family. The father of Ingrid and Kristina Ingesdotter was Inge Ingesson, who had the same coat of arms as the houses of Tavast and Suontaka. They are therefore descended from the same ancestor. He appears to have been the influential high-class nobleman Mielivalta of the early fourteenth century. Gammelgård appears to have been his residence.

tär oli kotoisin Pernajan Gammelbystä ja oli siis Björn Djäknin vaimon Ingrid Ingentyttären sisar. Inge Ingenpojan Vanhankartanon perintö, yksi koukku, oli jaettu puoliksi molemmille tyttärille. Tuve Mänsinpojalla oli kolme tytärtä: Margareta, Katarina (Karin) ja Birgitta. Puoli koukua jaettiin kolmen tyttären kesken. Henrik Risbit näyttää ostaneen Birgitan osuuden ja liittäneen sen vaimonsa osuuteen. Tämä 1/3 koukua säilyi Haikon omistuksessa aina vuoteen 1628 saakka, jolloin Pungbölen Hans Bertilinoika myi sen Margareta Finckelle. Tila näkyi vuodesta 1530 lähtien Porkkalan alaisena. Karin Tuventytär oli Olof Nilsinpoika Poitzin vaimon äiti.

Inge Ingenpoika käytti samaa vaakunaa kuin Tavast-suku. Tavasteilla näyttää olleen 1300- ja 1400-lukujen vaihteessa omistuksessaan Vanhassakartanossa kaksi neljänestä. Todennäköisesti he olivat hankkineet yhden osan joltakin muulta perilliseltä. Luopujana näyttäisi olevan Tyrvännön Suontaan suku. Myös Suontaan ritarilla Nils Olofinpojalla oli sinetissään panssaroitu käsivarsi. Läheisestä sukulaisuudesta Tavasteihin kertoo sekin, että nimet Nils ja Olof toistuvat myös Tavast-suvussa. Vain Klaus Djäknin vaakuna on tuntematon, koska hänen Tennilässä vuonna 1390 antamastaan ja originaalina säilyneestä tuomiostaan on sinetti pudonnut pois. Kaikki viittaa siihen, että Vanhankartano oli jakautunut jo 1300-luvun kuluessa neljän samanarvoisen perijän kesken.

Kuka siis voisi olla Vanhankartanon alkuperäinen isäntä? Kaikki edellä kerrotut tiedot yhdistämällä päädytään siihen, että Vanhankartano oli vuonna 1332 mainitun Mielivallan asumakartano. Hän oli mukana, kun Björnlaamanni, piispa Pentti, Hämeen vouti Laurens, *Melevaldus ibidem* ja Johannes Galne antoivat tuomion eräässä maanomistusriidassa vuonna 1332 – siis erittäin arvovaltaisessa seurassa.⁶⁶ Se edellytti hyvin korkea-arvoista asemaa. Lammin historian kirjoittajat jo aavistelivat, että Vanhankartano oli Mielivallan asumakartano.

Nimenä Mielivalta herättää nykyajan suomalaisen korvissa negatiivisen vaikutelman. Kantasuomen sanasta 'mieli' muodostettiin monia johdannaisia, kuten esimerkiksi sana

'miellyttävä'. Viron kielessä *meelimees* tarkoittaa neuvokasta, älykasta miestä. Mielivalta ei välttämättä sisältänyt nykyistä negatiivista arvovarausta. Nimi on selvästi perintöä esikristilliseltä ajalta. Mielivallalla oli todennäköisesti myös kristillinen kasteessa saatu nimi, mutta Hämeessä hänet tunnettiin vanhalla nimellään. Alkaa hyvin vahvasti vaikuttaa siltä, että jo Mielivalta kantoi vaakunaa, jossa oli panssaroitu käsivarsi. Tavast-suku, Suontaan suku, Sune Sunenpojan suku mukaan lukien, sekä Inge Ingenpoika näyttäisivätkin perineen vaakunansa juuri Mielivallalta.⁶⁷ Se taas antaa aiheen muuttaa aiemmin artikkelissani ”Kaksi hämäläistä ritaria ja heidän perijänsä” esittämäni käsitystä Mielivallasta Hämeen tuomarina Hämeen linnan varusväen päälliköksi. ■

Tämä artikkeli on vertaisarvioitu.

Rovasti, fil. maist. **Tapio Vähäkangas** on julkaissut useita selvityksiä keskiajan ja 1500-luvun rälssistä.

Viitteet

- 1 Kuningas Kristofferin maanlain Maankaaressa (s. 59–60) määritellään perimysmaa ja ansiomaa. Perimysmaa oli myytävä sukulaisille kolmesti käräjillä kuuluttamisen jälkeen. Ulkopuolisilta ostettua maata kutsuttiin ansiomaaksi. Se oli vapaa perimysmaan rajoitteista. Anthoni 1970: 150.
- 2 Virmala & Ruotsalainen 1972: 61, 69, 105, 155–158.
- 3 Niitemaa 1955: 326–330. Vanhankartanon jakokuntaan kuuluivat myös Kuurikka, Asikkalan Paakkola, Kaistila ja Yläne, joista osa oli veromaata.
- 4 FMU 3312. Tuomio uusittiin 1527. FMU 6356; Niitemaa 1955: 328–330.
- 5 FMU 3001: 85, 3510. Niipalan rajan tarkistuksessa oli mukana Grels Grelsinoika Vanhastakartanosta, ilmeisesti lampuoti. FMU 5004.
- 6 Arkistolaitoksen tutkija Juho Mattila on tehnyt tällaisen selvityksen 1560-luvulta lähtien ja antanut sen ystävällisesti käyttööni.
- 7 KA, 3925:7–8. Maanmittauslaitos, Jyväskylä, ”Karta öfwer GAMMELGÅRDS Samfällighets Ägor i Lampis Socken, Nedre Hollola härad och TAVASTEUS LÄN; Affattade til någon del år 1791 af G. G. Falck, men til större delen åren 1793, 94, 95 och 1796 af Fred. v. Krämer. Storskiftade åren 1812, 1813, 1817, 1818 och

- 1821 af A. Silvan. 2A DELEN, Karta öfwer Gammalgårds ägor i Lampis socken”; KA, Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Pitäjänkartasto, Lammi 2134 04 Ia.
- 8 FMU 4993, 5005, 5322; Anthoni 1989: 269.
- 9 BFH III: 76, 214; Rosen 1929: 83–84; Jutikkala & Nikander 1945: 494–499.
- 10 BFH IV: 116 (s. 102); KA, 3925:7–8.
- 11 FMU 3286, 3290, 3576; REA 604.
- 12 Anthoni 1989: 268–269.
- 13 FMU 3001: 86, 2701.
- 14 BFH IV: 116, s. 102; Anthoni 1957: 9–10; SE/RA, Kammararkivet, Arv och eget, Förbrutna godsakter 182, 3,6; KA, 3925:7–8. Myös Pie-nistön ja Niipalan kohdalla ilmoitetaan Jakob Pederinpojan saaneen tilat takaisin.
- 15 FMU 1855, 2068; Anthoni 1966: 155.
- 16 *Nämndeman* tarkoittaa lautamiestä, mutta Aulis Oja ja Gerard Hafström katsovat ter-mien *nämndeman* ja *nämniagsman* tarkoittavan ennen aluejaon vakiintumista pitäjän veron-kantoon ja kyytilaitokseen liittyvien tehtävien hoitajaa. Hafström & Oja 1967: 450–451.
- 17 REA 481; FMU 3001: 83.
- 18 BFH I: 99; FMU 3312, 3510.
- 19 FMU 919, 994, 1026, 1210; Vähäkangas 2007: 54.
- 20 Vähäkangas 2009: 135–142.
- 21 FMU 2911, 3802, 3312, 3484, 3900.
- 22 KA, Topographica, Harvialan arkisto, Har-viala kopiebook: 400; Vähäkangas 2001: 189.
- 23 KA, Topographica, Harvialan arkisto, Har-viala kopiebook: 381–383.
- 24 BHF III: 202; Stobaeus 2010: 144 (nr 477); KA, Topographica, Harvialan arkisto, Harvia-lan kopiokirja: 378–381.
- 25 SE/RA, Reduktionskommissionen I, Specifi-kationer på abalienerade och reducerade gods, Nylands och Tavastehus län I, Akter 2: 1531 (mf FR 642); Stobaeus 2010: 143 (nr 479); KA, Topografica, Harvialan arkisto, Harvialan kopiokirja 378–379, 381, 383 ja 400; Anthoni 1970: 358.
- 26 KA, Topographica, Harvialan arkisto, Harvia-lan kopiokirja: 383–387.
- 27 SE/RA, Reduktionskommissionen I, Specifi-kationer på abalienerade och reducerade gods, Nylands och Tavastehus län I, Akter 2: 1531 (mf FR 642).
- 28 FMU 3510, 5089.
- 29 FMU 5503, 5507, 5960; Anthoni 1965a: 121; Anthoni 1965c: 182; Anthoni 1989: 269.
- 30 KA, 3975:36v, 39; Ramsay 1909: 114.
- 31 Vähäkangas 1993: 48–49; Ramsay 1909: 228.
- 32 KA, 4024:34; Vähäkangas 2005: 119–121.
- 33 Anthoni 1989: 268.
- 34 FMU 3001 (s. 83).
- 35 Anthoni 1970: 368.
- 36 FMU 3001: 86.
- 37 KA, 3926:33 ja 3975:36, 39, 34.
- 38 KA, 4024:33v–34, 4357:8, 4265:39.
- 39 KA, 4368:44–44v, 4370:4. ”Jacop Eskilsson ja Sigfrid Sigfridsson under Lepas Jungfrus, Jören Knutsson Gödik Finckes, Knut Eriksson ja Erik Eskelsson Peer Jacobssons, Staffan Bertilsson, Jören X ja Eskel Sigfridsson fru Annas, Staffan Eriksson Lepas Jungfrus, Måns Jacobsson Åke Swenssons, Matz Sigfridsson fru Elins til brödtorp.”
- 40 Yksi koukku vastasi 12 äyriä. Puolentoista kapan kylvöltä maksettiin yksi äyri.
- 41 Anthoni 1965b: 170.
- 42 Ramsay 1909: 529–531; Impola 2011: 87. Ramsayn Ållongren-suvun selvitys hämmäs-tyttää, kun läheiset sukulaiset sekä mies- että naiskantaa solmivat avioliittoja. 1500-luvulla sellaista ei yleensä sallittu. Lisäksi saman-nimisiä miehiä ja naisia esiintyy eri haaroissa ja sukupolvissa. *Finska adelens släktbokissa* (s. 53) on Nils Persson till Haikon esivanhem-pien taulu, joka on ollut Ramsayn selvityksen pohjana.
- 43 KA, 3975:36v; Roos 1944: 188.
- 44 KA, 4265:38; Ramsay 1909: 325.
- 45 BFH V: 495.
- 46 Liedgren 1966: 73; Anthoni 1954: 37–42.
- 47 BFH V: 52.
- 48 Anthoni 1951: 11–12.
- 49 FMU 3244, 3842, 3432, 4349.
- 50 Ramsay 1909: 185.
- 51 BFH III: 18.
- 52 FMU 5311, 5754 (Raaseporissa 1514).
- 53 BFH III: 15, 18.
- 54 Anthoni 1951: 11–12; *Jaakko Teitin valitus-luettelo Suomen aatelial vastaan*, sukutaulut sivuilla 225–227.
- 55 KA, 4265:38.
- 56 KA, 4494:41v, 4502:34; Ramsay 1909: 339, 531.
- 57 KA, Topographica, Vehkalahti, Poitsilan kopiokirja: aukeama 7.
- 58 Oksanen & Oksanen 2003: 185.
- 59 Impola 2011: 333.
- 60 Anthoni 1970: 375–376; Oksanen & Oksanen 2003: 39.
- 61 KA, Hollon kihlakunnan renovoituid tuomio-kirjat I KOa 2: 226, 304; Lagerqvist 2015: 115. Tynnyriin mahtui 1 ½ pannia. Nummela & Karonen 1999: 45.
- 62 Ramsay 1909: 93, 317, 339, 528–531.
- 63 SE/RA, Reduktionskommissionen I, Specifi-

- kationer på abalienerade och reducerade gods, Nylands och Tavastehus län I, Akter 2: 1531 (mf FR 642).
- 64 KA, Topografica, Vehkalahti, Poitsilan kopio-kirja: 24–24v. Pär Poitz till Poitsilan huomenlahja 23.9bris 1601. Todistivat: Samuel Arwidson till Gammelby (Wildeman), Bengt Larsson till Sandnäs (Sabelhjerta), Hans Witherberg till Björknäas, Lars Bertilson till Ockala, Porvoon kirkkoherra Simon Jacobi, Sipoon kirkkoherra Andreas Sigfridi, Porvoon kappalainen Henricus Erici, Porvoon porvari Nils Christerson.
- 65 Ramsay 1909: 282.
- 66 REA 69, 70. "Laurencii, advocati Thavastie, Melewaldi ibidem". Porvoon Stensbölen luovutuksesta riideltiin pitkään. Mielivalta ja Laurens-vouti olivat käsitelleet asiaa puoli vuotta aikaisemminkin.
- 67 Vähäkangas 2014: 153–154.

Kirjallisuus

- Anthony, Eric 1951: "Creutzar och Poitzar". *Genos* 22(1): 11–12.
- 1954: "Hagasläkten". *Kulturhistoriska axplock tillägnade Gabriel Nikander 21 maj 1954*. Historiska samfundet i Åbo 5. Åbo.
- 1957: "Måns Nilssons till Ahtis släktförbindelser". *Historisk Tidskrift för Finland* 42(1): 1–13.
- 1965a: "Bitz". *Äldre svenska frälsesläkter: ättartavlor* I:2. Stockholm: Riddarhuset.
- 1965b: "Lepasätten". *Äldre svenska frälsesläkter: ättartavlor* I:2. Stockholm: Riddarhuset.
- 1965c: "Renhuvud". *Äldre svenska frälsesläkter: ättartavlor* I:2. Stockholm: Riddarhuset.
- 1966: "Om medeltida frälsegods i Siundeä". *Historisk Tidskrift för Finland* 51(4): 155–161.
- 1970: *Finlands medeltida frälse och 1500-talsadel*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 442. Helsingfors.
- 1989: "Tavast, medeltidsätten". *Äldre svenska frälsesläkter: ättartavlor* I:3. Stockholm: Riddarhuset.
- BFH III: Reinhold Hausen, *Bidrag till Finlands Historia*, 3. Helsingfors: Statsarkiv, 1904.
- FMU: Reinhold Hausen, *Finlands medeltidsurkunder* 1–8. Helsingfors: Statsarkiv, 1910–1935.
- Hafström, Gerard & Aulis Oja 1967: "Nämningeman". *Kulturhistoriska lexikon för nordisk medeltid från vikingatid till reformations tid* 12. Helsingfors: Akademiska bokhandel.
- Impola, Henrik 2011: *Frälset och dess rusttjänst i Finland på 1500-talet*. Skrifter utgivna av Genealogiska Samfundet i Finland 59. Helsingfors.
- Jaakko Teitin valitusluettelo Suomen aatelias-
taan, toim. Kustavi Grotenfelt. Todistuskappa-
leita Suomen historiaan 5. Helsinki, 1894.

- Jutikkala, Eino & Gabriel Nikander 1945: *Suomen kartanot ja suurtilat* 3. Helsinki: Kivi.
- Kuningas Kristoferin maanlaki 1442, suom. Martti Ulkuniemi. Suomen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 340. Helsinki: SKS, 1978.
- Lagerqvist, Lars O. 2015: *Vad kostade det? Priser och löner från medeltid till våra dagar*. Falun: Historiska media.
- Liedgren, Jan 1966: "Finländska brev ur Stavsunds arkiv I–II". *Historisk Tidskrift för Finland* 51(2): 67–76.
- Niitemaa, Vilho 1955: "Hämeen keskiaika." *Hämeen historia* 1. *Esihistoria ja keskiaika*, toim. Eino Jutikkala ym. Hämeenlinna: Hämeen heimoliitto.
- Nummela, Ilkka & Petri Karonen 1999: *Hinnat ja palkat Hämeessä vuosina 1541–1617*. Suomen historian julkaisuja 18. Jyväskylän yliopisto, historian laitos.
- Oksanen, Eva-Liisa & Markku Oksanen 2003: *Vehkalahden knaapit*. Hämeenlinna: Tulikouran sukuseura.
- Ramsay, July 1909: *Frälsesläkter i Finland intill Stora ofreden*. Helsingfors: Föraktiebolaget Söderström & Co.
- REA: Reinhold Hausen, *Registrum Ecclesiae Aboensis eller Åbo domkyrkas svartbok*. Helsingfors: Finlands statsarkiv, 1890.
- Rosen 1929: *Herrgårdar i Finland* 3. *Tavastland*, utgivet av Gabriel Nikander & Kurt Antell. Helsingfors: Söderströms.
- Roos, Johan E. (toim.) 1944: *Suomen hopeaveroluettelot 1571*. Osa 3: *Häme*. Suomen historian lähteitä V:3. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Stobeauss, Per 2010: "Förteckning över De la Gardieska arkivet, Pergamentbrev", <https://www.ub.lu.se/en/sites/ub.lu.se/en/files/for-teckning_over_pergamentsbrev.pdf> (luettu 11.4.2018).
- Virmala, A. & P. Ruotsalainen 1972: *Lammin historia* 1: *Ruotsin vallan loppuun*. Lammin kunta.
- Vähäkangas, Tapio 1993: "Tenholan Maijala ja Grindin suku". *Genos* 64(2): 42–51.
- 2001: "Henrik Svärin perilliset". *Genos* 72(4): 179–196.
- 2005: "Fröjdbölen suku". *Genos* 76(3): 112–127.
- 2007: "Lisäyksiä Lydeckenpoikien sukuun". *Genos* 78(2): 53–63.
- 2009: "Jägerhornien juurilla". *Genos* 80(4): 124–147.
- 2014: "Kaksi hämäläistä ritaria ja heidän perijänsä". *Genos* 85(3): 143–156.

Suku 2018 -tapahtuma Tampereella

Mervi Lampi

Suomen suurin jokavuotinen sukututkimustapahtuma, Suku 2018, kokosi 10.-11. maaliskuuta 2018 Tampereelle noin 1300 sukututkijaa ja sukututkimuksesta kiinnostunutta. Suomen Sukututkimusseura järjesti tapahtuman Sapolassa yhteistyökumppaneinaan Tampereen seudun sukututkimusseura ry ja Tampereen seudun työväenopisto.

Suku 2018 -tapahtuman teemana oli vuoden 1918 sisällissota ja siitä kertovat arkistolähteet. Ajankohtainen teema näkyi viikonlopun aikana erityisesti tapahtuman esitelmäohjelmassa, mutta myös kuului useissa käytäväkeskusteluissa. Moni sukututkija oli ottanut selvää sukulaistensa vaiheista sisällissodan melskeissä ja näitä tarinoita vaihdettiin toisten tutkijoiden kanssa.

Kuvat Suku 2018 -tapahtumasta: Mervi Lampi

Raimo Vasara Tampereelta (vas.) ja Ilkka Väätti Rovaniemeltä vastaanottivat Suomalaisen sukututkimuksen ansiomitalit suku- ja henkilöhistorian tutkimuksessa osoitetuista ansioista.

Sukututkimus auttaa ymmärtämään

Suomen Sukututkimusseuran puheenjohtaja Teppo Ylitalo totesi avajaispuheessaan, että vuosisata sitten Tampereellakin käyty sota ei ollut vain punaisten ja valkoisten sota, vaan se oli poikien, tyttörien, äitien, isoisien, naapurien, ystävien ja sukulaisten sota. Ymmärtäminen on sukututkimuksen keskeinen lähtökohta; suku- ja henkilöhistoriallinen tutkimus auttavat ymmärtämään ihmisten valintoja. Suku 2018 -tapahtuman tavoitteena oli löytää uusia tapoja puhua vuoden 1918 tapahtumista. Tampereen kaupungin tervehdyksen avajaisyleisölle toi apulaispormestari Johanna Loukaskorpi, joka kertoi yleisölle, miten vuoden 1918 muistovuosi näkyy paikkakunnalla.

Avajaistilaisuudessa palkittiin ansioituneita sukututkijoita. Suomalaisen sukututkimuksen kultaisen ansiomitalin sai professori Veijo Saloheimo huomionosoituksena mittavasta itäistä Suomea koskevasta paikallis- ja asutushistoriallisesta tutkimustyöstään. Lisäksi myönnettiin Suomalaisen sukututkimuksen ansiomitalit 12 sukututkijalle.

Avajaisissa julkistettiin myös Vuoden sukukirja 2017. Palkinnon sai Kustaa Hulkon, Sirkka Uskin ja Matti Hakavuoren toimittama teos *Pöykkölästä maailmalle*, joka kertoo rovaniemäläisestä suvusta. Palkintoraadin perusteluista ja voittokirjasta voi lukea tarkemmin tämän numeron sivulta 127.

Vuoden 1918 sota ja sen lähteet

Valtakunnallinen sukututkimustapahtuma on Suomen merkittävin sukututkijoiden koulutus-tilaisuus. Tänäkin vuonna sukututkijoille tarjottiin laajasti tietoa erilaisista asiakirjalähteistä ja arkistoista. Tapahtuman teeman mukaisesti esitelmissä kerrottiin sisällissotaan liittyvistä lähteistä – sekä valkoisista että punaisista. Uutta tietoa tuli varmasti jokaiselle kuulijalle, ja moni jaksoikin kuunnella kaikki esitykset. Jos jokin esityksistä jäi väliin, voi niihin tutustua myöhemmin Suomen Sukututkimusseuran jäsen-sivujen videokirjastossa.

Dosentti, tutkija Marko Tikka Tampereen yliopistosta kertoi esitelmässään valkoisten puolella sisällissotaan osallistuneisiin liittyvistä asiakirjalähteistä. Keskeiset Kansallisarkistossa säilytettävät kokoelmat ovat Vapaussodan arkisto ja suojeluskuntien vuosien 1917–1918 arkistot. Vapaussodan arkisto on muodostunut sotatilanteiden mukaan, joten aineistoa löytyy sekä keräys- että sotilaspiireittäin. Arkisto sisältää muun muassa kirjeenvaihtoa, sähkösanomia ja erilaisia viestejä. Suojeluskuntien arkistossa on paikkakunnittain esimerkiksi pöytäkirjoja,

Viikonloppuna kuultiin Sampolan kahdessa salissa yli 20 esitystä. Juhlasalissa luennoivat mm. Marko Tikka (ylh.) ja Tiina Lintunen. Auditorioon (alh.) saapunut väki sai vinkkejä siitä, miten tuntematonta isää voidaan etsiä sukututkimuksen keinoin.

kutsuntaluetteloida ja huoltoa koskevia asiakirjoja, mutta arkistojen laajuus vaihtelee huomattavasti.

Tikka totesi, että on oikeastaan paradoksaalista, miten vähän valkoisesta rivimiehestä löytyy yksilötason tietoja verrattuna punaisten puolella taistelleeseen. Suojeluskuntien Yliesikunnan Kunniamerkkivaliokunnan kokoelmassa on paikkakuntakohtainen luettelo kunniamerkin saajista. Luettelosta ilmenee nimen lisäksi myös tiedot taisteluista ja joukko-osastosta, joten se on hyvä lähde aloittaa valkoisen rivimiehen tutkiminen. Valkoisista kaatuneista tietoa on käytettävissä vähän enemmän, sillä kuolemista laadittiin tutkintapöytäkirjat.

Fil. tri, tutkija Tuomas Hoppu kertoi laajasta lähdemateriaalista, josta löytyy tietoa punaisten puolella sisällissotaan osallistuneista. Lähes kaikista punakaartissa ja punaisessa hallinnossa mukana olleista on jäänyt joku jälki arkistoihin. Asiakirjoja löytyy useista eri arkistoista ja käytettävissä oleva lähdeaineisto on monipuolista. Käytetyimpiä lähteitä ovat valtiorikosoikeuksien (VRO) ja valtiorikosylioikeuden (VRYO) aktit, joista ensin mainitut on digitoitu osittain ja jälkimmäiset lähes kokonaan Kansallisarkiston digitaaliarkistoon. Kansallisarkisto on digitoi-

nut myös valtiorikosylioikeuden päätöstaltiot, tuomioluettelot ja erilaisia hakemistoja. Hyödyllisiä hakemistoja on silti yhä käytettävissä vain paperimuodossa Rauhankadulla Helsingissä.

Kaatuneiden punaisten tutkiminen kannattaa aloittaa Suomen sotasurmat 1914–1922 -tietokannasta, josta voi hakea henkilöä nimellä. Sotasurmaprojektin tausta-aineisto on talletettu Kansallisarkistoon, jossa se on tutkijoiden vapaasti käytettävissä. Aineistoon sisältyy muun muassa kopiot 632 seurakunnan kuolleiden ja haudattujen luettelosta. Vankileireillä ennen tuomiota kuolleiden kuulustelupöytäkirjoja kannattaa hakea Valtiorikosoikeuksien syytösjärjestön arkistosta, joka sisältää sekä paikkakunnittain että henkilöittäin järjestettyä aineistoa. Aakkosellisesta todisteainekortistosta voi saada lisätietoja vuonna 1918 tapahtuneista ampumistapauksista. Hoppu kertoi myös mistä lähteistä on apua etsittäessä Venäjälle tai Ruotsiin paenneita suomalaisia.

Kirjallisten lähteiden lisäksi sisällissodasta on myös valokuva-aineistoa. Fil. tri, johtaja Arja Rantanen esitteli omassa alustuksessaan vaasalaisen sotakirjailija Konrad Westlinin valokuvakokoelman, joka käsittelee satoja yksityiskohdallisilla tiedoilla varustettuja valokuvia. Kuvat

Sukututkimusnäyttelyssä oli ajoittain ruuhkaa sukututkijoiden tutustuessa pöytien tarjontaan.

liittyvät suojeluskuntien, jääkärien ja valkoisten joukkojen toimiin, joten ne antavat puolueellisen kuvan sisällissodasta. Niistä on kuitenkin nähtävissä muuan muassa venäläisten sotajoukkojen riisuminen aseista ja valkoisten voittoon päättyneen sisällissodan monet kasvot.

Jokaisen arki on kyllästetty tarinoilla

Yksi sukututkimuksen haasteista on lähteistä löytyneiden tietojen muuntaminen kiinnostaviksi tarinoiksi menneiden polvien elämästä. Tarinat pitää rakentaa asiakirjoista ja muista lähteistä. Joskus käytettävissä on myös aikalaisten omia kertomuksia.

Viikonlopun aikana kuultiin kaksi sisällissodan muistitietoon liittyvää arkistoesittelyä. Fil. maist., erikoistutkija Pete Pesonen kertoi Työväen Arkiston yhteydessä toimivan Työväen muistitietotoimikunnan aineistoista. Vuonna 1960 perustetun toimikunnan tavoitteena oli kerätä talteen työväenliikkeen veteraanien muistitieto liikkeen alkua ajoista ja tallentaa sisällissodan hävinneen osapuolen kohtaloita. Jo ensimmäisessä keruussa saatiin laajoja muistelmia sisällissodasta; vuoden 1963 loppuun mennessä arkistoon oli saatu yli 900 kertojan muistitieto. Toimikunnan kokoelmissa on lukuisia

teemakeruita monesta eri aiheesta. Työväen Arkiston kotisivuilta on puolestaan digitoituna käytettävissä niin sanottu SDP:n terroritilasto sisällissodan punaisista uhreista.

Fil. maist., tutkija Reetta Laitinen esitteli Kansan Arkistossa säilytettäviä vuoden 1918 aineistoja, jotka ovat karttuneet pääasiassa keruiden kautta 1950–1980-luvuilla. Suomen luokkasota -nimisessä kokoelmassa on esimerkiksi muistitietoa, äänitteitä, valokuvia ja punakaartilaisten asiakirjoja, joista osa on digitoitu. Kaikki vuoteen 1918 liittyvät valokuvat on digitoitu ja haettavissa Finnan kautta. Muistelmien pituus on yhdestä liuskasta satoihin, ja kokoelmassa on sekä miesten että naisten kertomaa muistitietoa. Kansan Arkistossa on parhailaan käynnissä ”Pappani oli punakaartilainen” -keruu, jolla pyritään keräämään sukujen ja perheiden muistitietoa.

Valtiot, tri, yliopisto-opettaja Tiina Lintunen luennoi naisten monista rooleista Suomen sisällissodassa. Naisten kohteluun sisällissodassa vaikutti merkittävästi 1900-luvun alun porvarillinen naiskuva, jonka mukaan naisten paikka oli kotona. Valkoisten puolella naisten toiminta ei ollut aseellista; naiset toimivat muonitus-, vaatehuolto-, sairaanhoito- ja ruumiinpesutehtävissä

Esitelmien lisäksi tapahtumassa oli tarjolla muun muassa perukirjanäyttely ja sukututkimusneuvontaa.

mutta myös vakoojina, salakuljettajina ja puhelinkeskusneiteinä. Punaisten puolella oli ainakin 34 naiskaartia, joissa oli noin 2 600 naista. Naisten tehtävinä oli esimerkiksi viestintä, huolto ja sairaanhoito, mutta naiskaartilaisia osallistui sisällissodan taisteluihinkin. Lintunen kertoi myös siitä, millaista oli sotaan osallistuneiden naisten arki sodan jälkeen. Monilla oli vaikeuksia työnsaannin ja toimeentulon kanssa.

Fil. tri, tutkija Jukka Partanen kertoi esimerkiksi kitarinan avulla, miten sukututkija voi erilaisia arkistolähteitä hyödyntämällä rakentaa vapaussoturin luotettavan ja mielenkiintoisen elämäkerran. Sukuarkistosta löytyneet muistiinpanot ja kirjeenvaihto tarjoavat hyvän mahdollisuuden vapaussoturin sotavaiheiden tutkimiselle.

Fil. tri, professori Matti Lackman vertasi esitelmässään kolmen vuoden 1918 sodan kokeneen miehen, Jahvetti Moilasen, Kullervo Mannerin ja Esko Riekin, taustoja ja kohtaloita. Lackman kertoi myös, miten erilaiset lähteet valaisevat esimerkkihenkilöiden elämää ja toimintaa erityisesti sisällissodan aikana.

Mikä on suku?

Uudet virtaukset ovat haastaneet niin sanotun puhtaan genealogian eli polveutumissuhteiden tutkimisen, mikä on herättänyt keskustelua siitä, mikä oikein on suku. Perinteisesti suku on määriteltä biologiasta käsin: sukua ovat ne, joilla on samat esivanhemmat. DNA-testien myötä sukututkijoiden ulottuville on saatu keinot selvittää biologiset esivanhemmat. Samalla käsite suvusta on kuitenkin kääntymässä pääläelleen. Suomen Sukututkimusseuran puheenjohtaja Teppo Ylitalo määritteli, että suku on monimuotoinen ja -polvinen sosiaalinen verkosto, jossa biologia esittää vain yhtä roolia.

Sukututkimuksen uusista tuulista eli geneettisestä sukututkimuksesta oli viikonlopun aikana tarjolla monta tietoisuutta. Riikka Piironen tutustutti kuulijat geneettiseen sukututkimukseen ja kertoi, miten sukututkimus voi auttaa selvittämään aviottoman lapsen tuntemattoman isän. Isää voi etsiä sekä perinteisen että geneettisen sukututkimuksen keinoin. Alioikeuksien ja kuntien arkistoista löytyy erilaisia asiakirjalähteitä, joita sukututkijan kannattaa hyödyntää.

Jorma Lappalainen (vas.) luovutti oltermannin sauvan eli tapahtuman viestikapulan toiminnanjohtaja P. T. Kuusiluomalle.

Y-DNA-testillä tutkitaan Y-kromosomia, jonka poika perii aina isältään. Paavo Salonen kertoi tarkemmin omassa alustuksessaan Y-DNA-testitulosten tulkitsemisesta.

Fil. maist. Ira Vihreälehto antoi kuuli-joille hyviä vinkkejä siitä, miten kadonneiden sukulaisten jäljille voi päästä. Lukuisten arkistolähteiden lisäksi sukututkijan kannattaa hyödyntää myös sukulaisten ja aikaisten haastatteluja sekä sosiaalista mediaa ja DNA-testejä. Vihreälehto kertoi omista tutkimuksistaan, joissa hän etsi tuntematonta isoisänsä.

Suku 2018 -tapahtumassa esiteltiin myös uusia sähköisiä palveluita, kuten Suomen Sukututkimusseuran SukuHakua ja Omat Juuret -palvelua sekä Suomi-tietokantaa.

Ensi vuonna uudet kujeet

Valtakunnalliset sukututkimuspäivät on nyt järjestetty 41 kertaa, joten on aika kokeilla jotain uutta. Suku 2019 -tapahtuma järjestetään Helsinki-Tukholma-laivaseminaarina 8.–10. maaliskuuta 2019. Ohjelmassa on mielenkiintoisia esityksiä, kiinnostavia käyntikohteita ja hyvää seuraa niin laivalla kuin maissakin. Seuraa Suomen Sukututkimusseuran tiedotteita tapahtumasta ja ilmoittaudu mukaan historiallisille sukututkimuspäiville! ■

Fil. maist. Mervi Lampi on Suomen Sukututkimusseuran hallituksen jäsen.

Tillägg och rättelser till *Herdaminne för Ingermanland I-II* (samlade av Georg Luther och Kyösti Väänänen)

Ett ombrytningsfel har i del II av herdaminnet för Ingermanland lett till att slutet och källförteckningen till biografen nr 645 över Georg Daniel Salomon Lundberg saknas i boken.¹ Nedan återges biografen i fullständigt skick enligt manuskriptet. Samtidigt publiceras de andra rättelser och tillägg till verkets två delar vilka efter utgivningen av andra bandet har kommit till författarnas kännedom.

s. 147, nr 12

Justus Albogius änka *Anna Elisabeth Hochmuth* gifte om sig med arklimästaren på Narva och Ivangorod *Hans Cahun*, som levde ännu 1701.²

s. 148, nr 16

Andreas Michaëlis Ambergs första hustru *Margareta N. N.*, nämnd i mantalslängderna i Koporje 1686–1694. Gift 2:0 1708 med *Margareta Mattsdotter Langia* i hennes 1:a gifte (gift 2:0 med N. N.), död 1742, dotter till kyrkoherden i Eura Matthias Petri Langius och Sofia Eriksdotter Stodia.³

s. 206, nr 142

Gabriel Hinnels andra hustru *Anna Maria von Möller* döptes i Stockholm, Riddarholms förs.

11.12.1687. Hon levde ännu 1741.⁴

s. 274, nr 302

Levin Andreas Schwartz avled tydligen kort före 21.2.1717, då betalning för ”Magister Schwartz” begravning bokfördes i tyska förs. i Stockholm. Hans änka Lucia Herbers levde 1740 och är tydligen ”Pastorin Schwartz”, vars begravning betalades 22.6.1746 i samma församling. Uppgiften om en andra hustru till pastor Schwartz bör utgå.⁵

s. 276–277, nr 307

Som fältpredikant (kompanipredikant) vid överste Hans Rechenbergs regemente på Jama och Koporje i Ingermanland 1615 nämnde prästmannen från Österbotten **Sigfridus Olai** blev kapellan i Vasa 1624 och dog 1645. Han var gift med Malin N. N., levde som änka ännu 1663.⁶

s. 79

Bilden av salen i Tyris prästgård är tagen 1917, efter kyrkoherde E. T. Modeens död, kort innan hans hem upplöstes. På bilden sitter inte han och hans hustru utan deras son och dotter.⁷

s. 257, nr 422

Johann Girbertis andra hustru hette *Eva Margareta Dufving* (i vigsellängden är namnet vanställt Tuffuin). Som änka bodde hon hos sin sväger Abraham Nohrström i Kimola, Itis, och hon dog där 7.9.1779. Hon var

dotter till regementskvartermästaren i Karelska fördubblingskavalleriregementet Kasper Henrik Dufving och Engel Sofia Krebs (som avled 1767 hos Nohrsröm i Itis). Uppgifterna i Itis kyrkoböcker om Eva Margareta Dufvings födelseår (1705) och dödsålder (66 år) är inte troliga. År 1705 var modern bara 16 år och 1708–1722 var fadern krigsfånge i Ryssland.⁸

s. 360–361, nr 645

Georg Daniel Salomon Lundberg, f. i Liissilä 17.3.1784, son till pastorn för ester i S:t Petersburg Mikael Lundberg (nr 554). Elev i tyska S:a Anna-skolan i S:t Petersburg. Stud. (vib.) i Åbo 1802, inskr. i nationen 3.7. Fick betyg 14.12.1804. Prästvigd i Viborg 5.3.1807 till pastorsadjunkt i Nykyrka (Vib. l.). Pastorexamen i Viborg 30.5.1811, vicepastor 11.10. s.å. Tillförordnad kyrkoherden i Toksova 1812. Var enligt Colliander sedan från 1.5.1813 (och enligt Akiander utan angiven tid) ”kh i S:t Petersburgs estniska förs.” Uppgiften bör synbarligen tolkas så, att Lundberg biträdde sin far i hans församling, som saknade formell status och organisation. Nämnas också som adjunkt hos kyrkoherden H. W. Bock (nr 500) i Duderhof. Kyrkoherden i Keltos och Rjäbova 15.4.1818. Förde ett oregelbundet liv och skötte sin tjänst på ett försumligt sätt, avhölls därför 1835 från ämbetsutövning. Död 10.3.1837. Gift med *Amalia N. N.*⁹

Mikko Korpelainen bodde från 1935 som förvisad i kolhosen Verhnaja Dobrjanka i kretsen Dobrjanka, distriktet Perm. Han fängslades 30.8.1937, dömdes 21.9. s.å. till döden och arkebuserades 25.9.1937, men rehabiliterades 11.7.1968 i Perm.¹⁰

Kyösti Väänänen

Hänvisningar

- 1 Väänänen 1987.
- 2 Möller 1966: 106; Möller 1992: 52; Möller 2000: 108.
- 3 *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852*: nr 1213 (Langius, Matias), nr 2458 (Ambergius, myöh. Amberg, Anders); Väänänen 2011: Amberg, Andreas Michaelis (K 1736).
- 4 Möller 1992: 52; Möller 2000: 108.
- 5 Asplund 1950: 108–111; Möller 1992: 52; Möller 2000: 108.
- 6 Luukko 1971: 498; Väänänen 2011: Sigfridus Olai (K 1645); Luther 2000.
- 7 Meddelande av dir. Caius Kajanti.
- 8 Meddelande av fru Helvi Juntunen. Carpelan 1942: 272; Elgenstierna 1928: 279.
- 9 Finska litteratursällskapet arkiv, Sulo Haltsonens samling, fotokopier av ”Manuskript A Sjoegreni Ingrica”, avsnitt 20; Helsingfors universitetsbibliotek, Felix Relanders samling (uppgiften att Lundberg 1813 var adjunkt i S:a Maria finska församling i S:t Petersburg kan inte vara riktig). RA, Keltos kyrkoarkiv VIII-21: 48v; RA, O. I. Collianderin arkisto, Paimenmuisto II:n käsikirjoitus, osa 5, nro 2154.
- 10 Lahti-Argutina 2001: 242.

Litteratur

- Akiander, Matthias 1865: *Bidrag till kännedom om evangelisk-lutherska församlingarne i Ingermanlands stift*. Helsingfors: J.C. Frenckell & Son.
- Asplund, Lars 1950: ”Några uppgifter om grosshandlaren och direktören Carl Gottfried Küsels modernesläkt (Schwartz)”. *Släkt och Hävd* 2–3: 108–111.
- Busch, E. H. 1867: *Ergänzungen der Materialien zur Geschichte und Statistik des Kirchen- und Schulwesens der Ev.-Luth. Gemeinden in Russland*. St. Petersburg & Leipzig.
- Carpelan, Tor 1942: *Ättartavlor för de på Finlands Riddarhuset inskrivna efter 1809 adlade, naturaliserade eller adopterade ätterna*. Helsingfors: Frenckellska Tryckeri.
- Elgenstierna, Gustaf 1928: *Den introducerade svenska adelns ättartavlor med tillägg och rättelser IV*. Stockholm: P.A. Norstedt & Söner.
- Haltsonen, Sulo 1968: *Viipurilaisen osakunnan nimikirja 1640–12.2.1793, 15.2.1793–1828*. Helsinki: Viipurilainen osakunta.
- Lagus, Vilh. 1895: *Åbo Akademiens studentmatrikel å nyo upprättad II. 1740–1827*. Helsingfors.
- Lahti-Argutina, Eila 2001: *Olimme joukko vieras vaan. Turku: Siirtolaisuusinstituutti*.
- Luther, Georg 2000: *Herdaminne för Ingermanland II. De finska och svenska församlingarna och deras prästerskap 1704–1940*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 620. Helsingfors.
- Luukko, Armas 1971: *Vaasan historia I. 1606–1721*. Vaasan kaupunki.
- Möller, Pontus 1966: ”Colquhoun – Cahun – Gahn – Canonhielm”. *Personhistoriska Tidskrift* 1966: 106.
- 1992: ”Recensionen: Herda-

- minne för Ingermanland I”. *Släkt och Hävd* 1: 52
- 2000: ”Recensionen: Nyare Herdaminne”. *Släkt och Hävd* 2: 108.
- Vanha Tuutari. Tuntemattoman tekijän käsikirjoitus 19. vuosisadan alusta*, julkaissut Sulo Haltsonen. Suomi 112:4. Helsinki: SKS, 1967.
- Väänänen, Kyösti 1975: *Vanhan Suomen papisto, pappien lukumäärä, alueellinen ja sosiaalinen koostumus, matrikkeli*. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran Toimituksia 95. Helsinki.
- 1987: *Herdaminne för Ingermanland I. Lutherska stiftsstyrelsen, församlingarnas prästerskap och skollärare i Ingermanland under svenska tiden*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 538. Helsingfors.
- 2011: *Turun hiippakunnan paimenmuisto 1554–1721*. Verkkojulkaisu, <<https://kansallisbiografia.fi/paimenmuisto>> (luettu 1.9.2017).
- Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852*, toim. Yrjö Kotavuori. Verkkojulkaisu 2005, <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/>> (luettu 1.9.2017).

Korjauksia ja lisätietoja Platan-Plathan-sukuun, osa 2

Tore Modeenin selvitys Platan-Plathan-suvusta julkaistiin vuonna 2001 Svenska litteratursällskapetin *Släktbok*-sarjassa.¹ Genoksen numerossa 3/2017 julkaistiin lisätietoja ja korjauksia sukuun liittyen.² Seuraavassa lisää korjauksia ja lisätietoja.

Savitaipaleen lukkari Carl Platanin (Plathan) (Tab. I: 20) ensimmäisessä avioliitossa syntyneitä lapsia ovat Emanuel ja Eva Maria ja toisesta avioliitosta

syntynyt Beata Catharina, jonka iäksi mainitaan isänsä 21.3.1805 päivätyssä perukirjassa 12 vuotta. Carl Platanin lapseksi merkitty Anna Charlotta on hänen poikansa Emanuel Platanin (Tab. I: 20, 21) tytär. Emanuel Platanin muut lapset olivat Emanuel ja Albertina Wilhelmina. Emanuel Platanin lapsien iät ovat 21.3.1805 päivätyssä perukirjassa seuraavat: Emanuel 9 vuotta, Albertina Wilhelmina 19 vuotta ja Anna Charlotta 13 vuotta. Edellä mainitut tiedot löytyvät sekä Carl Platanin että Emanuel Platanin perukirjoista.³ Emanuel Platanin lasten iät on tosin mainittu vain hänen perukirjassaan.

Suomenniemen lukkari Elias Andersinpoika Platanin (Tab. II: 1) kuolinaika selviää hänen perukirjastaan, jossa Eliaan sanotaan kuolleen ”tämän rauhan alussa”.⁴ Elias on ollut varmasti elossa vielä vuoden 1740 syyskäräjien aikaan, jolloin hänet mainitaan Suomenniemen lukkarina.⁵ Elias Platanin seuraaja Henrik Johaninpoika Montan on mainittu Suomenniemen lukkarina ensimmäisen kerran vuoden 1744 henkikirjassa.⁶ Henkikirja on päivätty 14.1.1744.⁷ Lisäksi vuoden 1769 talvikäräjillä sanotaan Henrik Montanin tulleen Suomenniemen lukkariksi ”tämän rauhan alussa”.⁸ Edellä mainittujen tietojen perusteella tulkitsen kyseessä olevan 7.8.1743 solmittu Turun rauha. Näin ollen Elias Platan olisi kuollut vuoden 1743 lopulla tai vuoden 1744 alussa.

Elias Platanin perukirjassa hänen lapsikseen mainitaan Elias, Johan, Lisa ja Maria. Elias Platan (Tab. II: 1, 2) on kuollut 26.11.1786 Suomenniemellä 67-vuotiaana, joten kuoliniän perusteella hän olisi syntynyt noin

1719. Johan Platan (Tab. II: 1, 6) on kuollut 2.5.1794 Suomeniemellä 66-vuotiaana, joten kuoliniästä laskettuna hän on syntynyt vuonna 1728. Modeenin tutkimuksessa tämä tieto on varustettu kysymysmerkillä.

Modeenin tutkimuksessa mainitaan Lisan kuolleen ennen vuotta 1772. Tämä tieto ei pidä paikkaansa, vaan Lisa Eliaantytär on kuollut 28.3.1785 Suomenniemen Luotolahden Heikkilässä. Haudattujen luettelossa Lisan kuoliniäksi sanotaan 63 vuotta, jonka perusteella hän olisi syntynyt noin vuonna 1722. Sen sijaan Lisa Platanin puoliso Lauri Heikkilä (Lars Heikkilä) on kuollut ennen vuotta 1772 ja hänen kuolinvuotensa on 1765.⁹ Lisätietona mainittakoon, että pariskunnan vihki vuosi on 1745, mikä selviää Charta Sigillata -luettelosta.¹⁰

Lukkari Elias Platanin perukirjassa Maria-tyttären sanotaan olevan naimisissa Matti Mäntysen (Mattz Mändynen) kanssa. Heidät on vihitty vuonna 1754.¹¹ Maria Eliaantytär Platan on kuollut 62 vuoden ikäisenä 23.2.1795, joten hänen laskettu syntymäaikansa on noin vuosi 1733. Marian puoliso Matti on kuollut 75-vuotiaana 24.10.1800 Suomenniemen Pajulahden Mentulassa. Hänen kuoliniästä laskettu syntymävuotensa on 1725.

Anssi Kuukka

Viitteet

- 1 Tore Modeen: ”(Släkten) Platan-Plathan”. *Släktbok Ny Följd* III:4. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 503:4. Helsingfors: SLS, 2011, s. 472–542.
- 2 Anssi Kuukka: ”Korjauksia ja lisätietoja Platan-Plathan-sukuun”. *Genos* 88(3), 2017: 176–177.
- 3 KA, Lappeen tuomiokunnan

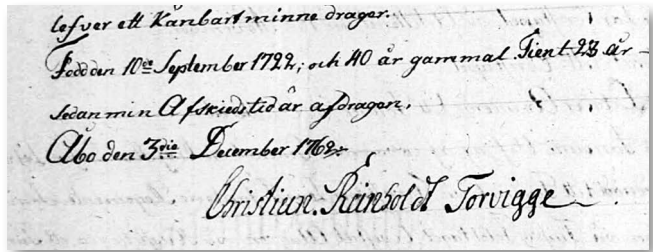
perukirjat, Savitaipaleen perukirjat: Carl Plat(h)anin perukirja 21.3.1805; sama, Lemin perukirjat: Emanuel Plat(h)anin perukirja 21.3.1805.

- 4 KA, Lappeen tuomiokunnan perukirjat, Savitaipaleen ja Suomenniemen perukirjat: Elias Andersinpoika Platanin perukirja 21.2.1772 (”hwilken i början af denna fred död blifwit”).
- 5 KA, Savitaipaleen ja Suomenniemen syyskäräjät 24.–31.10.1740: 578v–579.
- 6 KA, 9962:745.
- 7 KA, 9962:746.
- 8 KA, Savitaipaleen ja Suomenniemen talvikäräjät alkaen 13.2.1769: 199 (”i början af denna fred, då han flyttadt sig till Suomeniemi”).
- 9 KA, Lappeen tuomiokunnan perukirjat, Savitaipaleen ja Suomenniemen perukirjat: Lauri Hemminginpoika Heikkilän perukirja 23.3.1772 (Åhr 1772 den 23 Februari förrättades behörig uppteckning efter Bonden Lars Henningsson Heikkilä ifrån Luotolax by och Suomeniemi Kapell, hwilken för 7 åhr sedan död blifwit). Vuoden 1765 henkikirjassa, joka on päivätty 13.12.1764, mainitaan Luotolahdella Lauri Heikkilä vaimonsa kanssa ja vuoden 1766 henkikirjassa, joka on päivätty 15.12.1765, mainitaan enää Lauri Heikkilän leski. KA, 10022:117 ja 10238:127.
- 10 KA, 9975:623, Savitaipaleen Charta Sigillata-luettelo vuodelta 1745 (”bonden Lars Hemming Son med P. Elis. Eliae dotter”).
- 11 KA, 10086:765, Savitaipaleen Charta Sigillata-luettelo vuodelta 1754 (”bonden Matsson Mats med Piga Maria Eliaedotter”).

Mikä on Christian Reinhold Torwiggen oikea syntymäaika?

Christian Reinhold Torwiggen todetaan Kansallisarkistosta löytyvän ansioluetteloyhteenvedon mukaan syntyneen 10.9.1722: ”Född den 10. Sept: 1722., 40. år gammal, tient 23. år sedan dess afskieds tid är afdragen”.¹ Sama tieto on Ruotsin sota-arkistosta löytyvässä hänen itsensä allekirjoittamassa ansio-luettelossa vuodelta 1762.² Aatelismatrikkeliin mukaan Torwigge olisi kuitenkin syntynyt muutamaa vuotta aiemmin.³ Mistään uudesta löydöstä tässä ei ole kyse, sillä niin Gustaf Elgenstierna kuin Tor Carpelan tunnivat mainitun rullista löytyneen vaihtoehdon. Mutta miksi sitä ei ole hyväksytty Christian Reinholdin syntymäajaksi, vaan kumpikin matrikkeli ilmoittaa syntymäajaksi 16.5.1719?

Koska jokainen aatelismatrikkeli on aina edeltäjiensä lapsi, on hyvä käydä läpi aiemmin ilmestyneet aatelismatrikkelit ja koota niistä Torsten Torwiggen lasten syntymäajat siltä osin kuin ne ovat tämän pohdiskelun kannalta oleellisia, toisin sanoen Venla Eleonoran, Engel Marian, Christian Reinholdin ja Gustaf Adolfin syntymäajat. Ja tämä siksi, että ainakin osa mainituista lapsista on syntynyt perheen Ruotsissa olon aikana.

Osakuva Christian Reinhold Torwiggen itse allekirjoittamasta ansioluettelosta 3.12.1762. KA, Militaria 21, Förteckning af Kongl: Majitz Åbo Läns Infanterie Regimente uppå Officerares i undernådighet gjorde Tienster.

Vendla Eleonoran syntymäaika on ainoa, joka on kaikissa neljässä matrikkelissa sama eli 22. elokuuta 1714. Olen yrittänyt paikallistaa sitä Familysearch.com-hakukoneen avulla, mutta turhaan. Muiden kolmen lapsen syntymäajoissa on vaihtelua. Engel Marian syntymäajan vaihtelun taustalla lieenee satunnainen kirjoitusvirhe. Christian Reinholdin ja Gustaf Adolfin syntymäajat näyttävät puolestaan hakevan oikeaa asuaan tavalla, jota on syytä tarkastella hieman lähemmin.

Ensiksikin Gustaf Adolfin syntymäaika oli Anrepin matrikkelissa selvästi virheellinen, koska se oli liian lähellä Christian Reinholdin syntymäaikaa, väliä oli vain 7 ja puoli kuukautta. Ilmeisesti tästä syystä Oskar Wasastjerna aikaisti Christian Reinholdin syntymäaikaa vuodelta.

Elgenstierna hyväksyi Wasastjernan muutoksen, ja päi-

vitti myös Gustaf Adolfin syntymäpäiväksi 4.6.1721 aiemman 4.1.1721 tilalle. Kyseinen syntymäaika löytyy Gustaf Adolfin vuonna 1774 päivätystä ansioluettelosta.⁴ Tämän jälkeen kaikki näytti hyvältä; lasten syntymäajat olivat noin kahden vuoden välein, mikä oli aikakaudella ainakin suurlapsisissa perheissä varsin tavanomaista.

Upsalan läänissä sijaitsevan Enköping-Näsin pitäjän syntyneitten ja kastettujen luettelo paljastaa kuitenkin, että koko edellä kuvattu syntymäaikojen korjailu ”sopiviksi” johti lopulta ojasta allikkoon. Gustaf Adolf syntyi Enköping-Näsissä Elgenstiernan päivituksen mukaisesti 4.6., mutta ei vuonna 1721 vaan vuonna 1720. Ja jälleen törmäämme tilanteeseen, jossa kaksi lasta on syntynyt poikkeuksellisen, joskaan ei mahdotoman lähellä toisiaan. Vuosilukuvirheen taustalla on mitä ilmeisemmin jo edellä mainittu

	Anrep 1864	Wasastjerna 1880	Elgenstierna 1934	Carpelan 1965
Vendla Eleonora	22.8.1714	22.8.1714	22.8.1714	22.8.1714
Engel Maria	2.11.1717	6/8.9.1717	2.11.1717	2.11.1717
Christian Reinhold	16.5.1720	16.5.1719	16.5.1719 (SE/KrA 10.9.1722)	16.5.1719 (SE/KrA 10.9.1722)
Gustaf Adolf	4.1.1721	4.1.1721	4.6.1721	4.6.1721

Torsten Torwiggen neljän lapsen eri aatelismatrikkeliin mukaiset syntymäajat. Suluissa Elgenstiernan ja Carpelanin hylkäämät vaihtoehdot.

Gustaf Adolfin ansioluettelossa mainittu virheellinen syntymävuosi. Se taas saattaa olla seurausta siitä, että vuoden 1721 syntyneet ovat Enköping-Näsin syntyneiden ja kastettujen luetteloissa jakaantuneet kahteen eri niteeseen ja luetteloita selannut henkilö on nidettä vaihtaessaan olettanut myös vuoden vaihtu-
neen.

On siis palattava, kuten eräässä lautapelissä todetaan, lähtöruutuun ja hyväksyttävä Christian Reinholdin syntymäajaksi rullista löytyvä 10.9.1722. Tämän jälkeen lapsikatraan syntymäajat olisivat seuraavat: Vendla Eleonora 22.8.1714, Engel Maria 2.11.1717, Gustaf Adolf 4.6.1720, Christian Reinhold 10.9.1722 ja vielä havaintojen vakuudeksi perheen nuorimman lapsen Elsa Helenan syntymäaika 28.3.1725. Tämän jälkeen äidin Anna Maria Sprengtportenin synnytysrytmi vaikuttaa näiden viiden lapsen osalta varsin säännölliseltä.

Mikä sitten olisi voinut johtaa tällaiseen tilanteeseen? Ehkäpä se, että Inkoon rippikirjoissa Christian Reinholdin syntymävuodeksi on merkitty säännönmukaisesti 1720. Mahdollisesti hänet on siitä syystä sijoitettu alunperin lapsikatraan kolmanneksi nuorimmaiseksi lapseksi ja siitä on yritetty pitää tiukasti kiinni. Todellisuudessaan Christian Reinhold tämän pohdinnan tuloksena olisikin perheen toiseksi nuorin lapsi.

Heikki Vuorimies

Viitteet

- 1 KA, Militaria 21, Förteckning af Kongl: Majjtz Åbo Läns Infanterie Regimente uppå Officerares i underdånighet giorde Tienster, dat. Otto

Wilhelm Lode, Storheikkilä 18. Decembr 1762.

- 2 SE/KrA Biografica 003, Mikrofilmade dossiér vol. T/10. Turussa 3.12.1762 päivätty ansioluettelo.
- 3 Anrep 1864: 402 (Torwigge, Tab. 2); Wasastjerna 1880: 672 (Torwigge, Tab. 2); Elgenstierna 1925–1935, VIII: 333 (Torwigge, Tab. 3); Carpelan 1965: 1247 (Torwigge, Tab. 3).
- 4 SE/KrA Biografica 003, Mikrofilmade dossiér vol. T/10. Tukholmassa 24.3.1774 päivätty ansioluettelo.

Kirjallisuus

Anrep, Gabriel 1864: *Svenska adelns ättar-taflor* IV. Stockholm: P. A. Norstedt.

Carpelan, Tor 1965: *Ättartavlor för de på Finlands Riddarhus inskrivna ätterna* III. S-Ö, toim. Arne Ekman. Helsingfors.

Elgenstierna, Gustaf 1925–1935: *Den introducerade Svenska adelns ättartavlor med tillägg och rättelser* I–IX. Stockholm: P. A. Norstedt & Söners Förlag.

Elgenstierna suppl. 2008: Carl Szabad (projektledare), *Supplement till Den introducerade svenska adelns ättartavlor ursprungligen utgivna av Gustaf Elgenstierna* 1–2. Solna: Sveriges Släktforskarförbund.

Wasastjerna, Oskar (toim.) 1880: *Ättar-taflor öfver den på Finlands Riddarhus introducerade adlen* II. L-Ö. Borgå: Utgivarens förslag.

Havaintoja suuren Pohjan sodan vuosina Ruotsissa majailleista suomalaissotilaista, osa 10

Aiemmat osat löytyvät Genoksen numeroista 1/2015, 3–4/2015, 1–2/2016, 4/2016, 1/2017, 3/2017 ja 1/2018.

Käytetyt lyhenteet: HJR = Hämeen läänin jalkaväkirykmentti, KMaRR = Karjalan (eli Suomen eli kenraalimajuri Zögen) maarakuunarykmentti, KRvR = Viipurin ja Savonlinnan läänin ratsuväkirykmentti eli Karjalan ratsuväkirykmentti, PJR = Porin läänin jalkaväkirykmentti, PoJR = Pohjanmaan läänin jalkaväkirykmentti, SJR = Savon ja Savonlinnan läänin jalkaväkirykmentti, TJR = Turun läänin jalkaväkirykmentti, TPRvR = Turun ja Porin läänin ratsuväkirykmentti, UHRvR = Uudenmaan ja Hämeen läänin ratsuväkirykmentti, UJR = Uudenmaan läänin jalkaväkirykmentti, VJR = Viipurin läänin jalkaväkirykmentti.

Sulkeisiin on merkitty sotilaiden identifiointia tarkentavia lisäyksiä.

Tukholman lääni Angarn (Vada)

Syntyneitä: Olof, kast. 13.3.1722, isä eräs suomalainen rakuuna nimeltään Olof Örstasta.

Botkyrka

Syntyneitä: Carl von Breitholtz, s. 19.2.1717, vanhemmat Inkerinmaan maarakuunoiden kapteeni Henric Christian von Breitholtz ja Anna Charlotta Apollof.

Bro

Syntyneitä: Johan, s. Skystassa 23.11.1717, vanhemmat korpraali Johan Munck ja rouva Agneta Margreta Stålhane. Kummeina mm. korpraali Anders Munck, välskäri Jacob Rotto?, katselmuskirjuri Hindrik Vitkåp, kengitysseppä Bengt Vestgöte ja rouva Greta Munck.

Maria, s. 14.4.1718, vanhemmat ratsumies Michel Styr ja vaimo Karin Johansdotter. Kummina mm. kornetti Lars Munck, kengitysseppä Bengt Vestgöte sekä ratsumies Jöran Creutzin vaimo.

Kuolleita: 6.9.1720 kenraalimajuri Zögen rykmentin eli KMaRR:n (Uudenmaan komppanian) rakuuna (nro 73) Johan Loberg.

9.10.1720 Spångassa (KMaRR:n Uudenmaan komppanian) rakuuna (nro 14) Magnus Matsson Nissilän tytär Liskin.

18.2.1721 KMaRR:n rakuuna Mattz Friskin pikku poika Anders, ikä 2 vuorokautta.

Danderyd

Syntyneitä: Margareta, kast. 7.11.1718, isän sanotaan olleen TPRvR:n majuri Ramsayn komppanian ratsumies (vuoden 1719 rullassa kuormarenki) Henrik Mölnare, äiti Gertrud Staffansdotter Ahvenanmaan Finströmin pitäjästä. Lapsen kastoi Finströmin kappalaisen apulainen Sven Agricola. NB (lisätty myöh.): ”Och efter hon icke kunde bewisa äcktskap löftet och Ryttaren befans af Rullorna ifrån Regementet till kl. HofRättens /:dijt Pastor saken devolverade:/ ingifne, att wara död blefwen på Norska fiällen 719. ty intog hon efter härardzRättens dom af d. 19. octobr 1721 i kyrkian som den lönskelägen begätt.”

Vihittyjä: 22.6.1718 HJR:n kapteeni Bergin (eli Asikkalan) komppanian sotamies (nro 122) Johan Saxa ja piika Margeta Henriksdotter En(e)byssä.

Kuolleita: Haud. 8.11.1716 eräs vaimo suomalaisesta rykmentistä Ekebyssä.

Estuna

Syntyneitä: Johan, s. (au) ”uti Hovs torp Kojtorp” 18.1.1721, äiti Lena, isä äidin ilmoituksen mukaan UHRvR majuri H. Sprengtporin renki Johan, joka oli maannut äidin Lohäradin Nyckelbyssä.

Maria, s. 17.8.1722, vanhemmat suomalainen rakuuna Gustaf Achtman ja vaimo Anna, jotka jo jonkin aikaa olivat oleskelleet Vitsjössä.

Kuolleita: Haud. 13.6.1721 majuri Carl Henrik Sprengtporin tytär, ikä 3 ½ vuotta.

Fresta

Kuolleita: 8.12.1719 Bergin torpassa vanha suomalainen ratsumies Nils Ryttermarck.

Frösunda

Syntyneitä: Catharina, s. Luttergärdetissä 28.3.1718, vanhemmat TPRvR:n ratsumestari Enbergin (eli Halikon) komppanian majoitusmestari Eric Berg ja vaimo Margareta.

Andreas, s. Vredassa 19.2.1719, vanhemmat HJR:n kapteeni Beusmanin (Böismanin) eli Rautalammin komppanian vääpeli Anders Ståhlström ja vaimo Anna Stina Rücken. Kummina mm. lapsen äidinisä.

Sophia Helena, s. Solstassa yöllä 16.–17.11.1721, vanhemmat TPRvR:n kornetti Bernhard Wunsch (Wünsk) ja rouva Ebba Helena Ramsay. Kum-

meiksi merkittiin mm. maaherra Anders Eric Ramsay ja TPRvR:n majuri Alexander Wilhelm Ramsay, jotka kumpikaan eivät olleet fyysisesti läsnä.

Kuolleita: 30.1.1722 Solstassa kornetti Bernhard Wunschin tytär Sophia Helena.

Frötuna

Vihittyjä: 30.1.1718 TPRvR:n ratsumies Michel Simsson Hiortt ja Maria Johansdotter Björknäsistä.

Kuolleita: 5.5.1718 Björknäsissä ratsumies Michel Simssonin tytär Margeta, 9 viikkoa (ks. yllä, ei mainita syntyneitten luettelossa)

1.10.1721 TJR:n kapteeni Ahockin komppanian sotamies Jöran Törngreenin tytär Maria, ikä 12 viikkoa.

Hammarby

Syntyneitä: Eva Maria, s. Torsåkerissa 9.7.1714, isä kapteeni Aminoff.

Simon, s. 17.11.1718, vanhemmat suomalainen ratsumies Simon Kindman ja vaimo Margeta Andersdotter.

Malin, s. (au) 24.12.1718, äiti Malin Mårtensdotter, isä äidin mukaan suomalainen ratsumies Benjamin Trana.

Catharina, s. 28.11.1719, vanhemmat TPRvR:n ratsumies Erich Skoug ja vaimo Margeta Larsdotter.

Vihittyjä: 30.9.1720 PoJR:n majuri Johan (Jean Elias) Reinier ja neiti Gunilla Maria Smitt.

Kuolleita: 16.12.1717 Holmenissa Matts, vanhemmat TPRvR:n ratsumies Simon Sunman ja vaimo Margareta Andersdotter, ikä 10 kk ja 1 viikko.

Hilleshög

Syntyneitä: Gustaf Magnus, kast. 15.10.1717, isä eversti Johan Stiernschantz.

Arvid, kast. 25.9.1720, isä asessori (Lars Johan) Ehrenmalm.

Husby-Sjuhundra

Syntyneitä: Jürgen Reinholt, s. Rimsjössä, kast. 30.1.1715, isäksi ilmoitettiin suomalaisarmeijan vapaaehtoinen Jürgen Reinholt Grothusen, äiti rouva Beata Svatz.

Maria Christina, s. 24.3.1717, vanhemmat entinen nimismies Olof Arnberg ja Christina Juliana Beck (eli Bäck) (vrt. alla). Kummina mm. neiti Helena Catharina Beck (eli Bäck).

Lovisa Johanna, s. 15.4.1718, vanhemmat TPRvR:n ratsumestari Fredrik Armfelt ja Anna Greta von Finkenberg.

Carl Gustav, s. 20.12.1718, vanhemmat TJR:n edesmennyt vänrikki Olof Arnberg ja vaimo Christina Juliana Beck (eli Bäck). Kummina mm. neiti Hedvig Beck (eli Bäck).

Vihittyjä: 1.10.1721 TPRvR:n (Maskun komppanian) rakuuna (nro 68) Matts Rusthållare luutnantti Gustaf Jean Hornin luvalla ja piika Anna Nilsdotter Runtunan (ilm. Romfartuna) pitäjästä (kirkkoherra Sven Bruhnin todistus).

Kuolleita: Haud. 15.10.1715 ratsumestarinrouva Maria Babbe, pakolainen Karjalasta. Hänen miehensä oli KRvR:n ratsumestari Thomas Åhman.

Haud. 17.8.1718 ratsumestari Olof Armfeldtin piika.

Husby-Ärlingshundra (Odensala)

Syntyneitä: Johan, s. Steningsessä, kast. Dom. 1ma 1717,

vanhemmat suomalainen ratsu- mies Johan Mårth:sson ja vaimo Margh:dotter.

Henrik, s. (au) Skiörtassa, kast. 16.1.1718, äiti Karin Öhberg, isä suomalainen ratsu- mies Henrik Hendglas.

Ingrid, s. (au) Tolstassa, kast. 30.4.1719, äiti Ingrid Larsdotter, isä vanha suomalainen korpraali Abraham Hasselman.

Brijta, s. (au) Odensalan Vän- nestassa, kast. 25.10.1720, äiti Karin Pärslotter, isä UHRvR:n trumpetisti Jakob.

Kuolleita: Haud. Odensalan kirkkoon 25.11.1717 TPRvR:n Henkikomppanian kortteerimes- tari Lorentz Johan Galle, kuoli tuhkarakkoon 23-vuotiaana.

Haud. Husbyn kirkkotar- haan 27.3.1718 Karin Öhbergin poika Henrik (ks. yllä).

Haud. Dom. XIV p Tr 1719 Abr: Hasselmanin ja Ingrid Erichsdotterin (vrt. yllä) lapsi Odensalasta.

Häbo-Tibble

Syntyneitä: Matthias, s. 26.12.1718, äiti pakolaisnimismies Skudenburgin tytärpuoli, isä suomalaisen ratsuväkirykmentin majoitusmestari.

Kirsten, s. (au) 5.10.1721, äiti Maria Ersdotter, isä kornetti Carl Stubb (UHRvR).

Vihittyjä: 7.6.1721 rykmentin- pastori (Jonas) Streng ja Catha- rina Flodman Önstasta.

Hätuna Sn

Syntyneitä: Jacob, s. Norränge- nissä 19.7.1719, isä KMaRR:stä, äiti Weckholmissa syntynyt vaimo Brita.

Maria Christina, kast. 21.8.1720, vanhemmat KMaRR:n (Henkikomppanian) lippumies (Zacharias) Cariander ja N. N.

Häverö

Syntyneitä: Mattis, s. 3.1.1718, isä sotamies Karjalasta, äiti vaimo Sophia Hindriksdotter.

Anders, s. 24.12.1718, van- hemmat suomalainen sotamies Hindrich Millung ja Ingeborg Hindriksdotter.

Maria, s. 23.1.1719, van- hemmat Wattrangin pataljoonan (kapteeni Otto Ernest Tauben komppanian) sotamies (nro 6) Johan Valkoin ja Maria.

Hölö

Syntyneitä: Nils, s. 1.11.1717, vanhemmat Suomen tykistön hantlankari Joh: Nilsson ja vaimo Carin Persdotter. Kummina mm. hantlankari Michel Hörken.

Järfalla

Syntyneitä: Johan, s. (au), kast. 9.7.1718, äiti Anna Anders- dotter Sjögärdetistä, isä Järfal- lan Rokstassa kortteerissa ollut suomalainen ratsumies Mattz Rännar.

Matts, s. (au) Granskogissa, kast. 18.1(?) 1719, äiti Anna Aleksisdotter, isäksi ilmoitettiin suomalainen ratsumies Matts Lustig.

Vihittyjä: 30.6.1718 luutnantti Johan Lempe (HJR:n Asikkalan komppania?) ja neiti Anna Ceci- lia Kammecker Vaddestasta.

Lohärad

Syntyneitä: Marja, s. Himme- nessä 28.8.1718, vanhemmat TJR:n korpraali ja vaimo Elisa- beth Mickelsdotter.

Peter Christopher, s. 6.9.1718, vanhemmat TPRvR:n luut- nantti Christop. Graf ja Elisabeth Mörck.

Josias, s. Lohäradin pappi- lassa 5.11.1720, vanhemmat (TPRvR:n) patarummunlyöjä Adolph Mörck ja Brita Bowallia.

Elisabeth, s. 20.11.1722, vanhemmat (TPRvR:n) patarummunlyöjä Adolph Mörck ja Brita Bowallia.

Vihittyjä: 12.1.1720 TPRvR:n patarummunlyöjä Adolph Mörck ja neiti Brita Bowallia.

Kuolleita: Haud. 3.2.1718 Lohäradin kirkkoon TPRvR:n majoitusmestari (Gustaf) Pam-pin tytär.

Haud. 4.10.1721 UHRvR:n Majurin komppanian ratsumies Johan Bullerbergin pikku poika, joka kuoli J. Strengin todistuksen mukaan marssin aikana yöllä 2.10. äitinsä luona Krogstadissa.

Markim

Syntyneitä: Carl Fredrik, s. Yvlingessä 2.12.1718, vanhemmat TPRvR:n trumpettisti Anders Törnberg ja vaimo Catharina Hansen.

Johan, s. Ekebyssä 7.11.1717, vanhemmat (TPRvR:n majuri Alexander Wilhelm) Ramsayn komppanian ratsumies Gabriel Stenström ja Walborg Pāwelsdotter.

Fredrik Johan, s. Snättstassa 19.6.1720, vanhemmat UHRvR:n (Ylä-Hollolan komppanian) kornetti Johan Henrik Petersen ja Gertrud Helena von Kræmer.

Sophia Catharina Törnberg, s. Ekebyssä 7.12.1721, vanhemmat TPRvR:n trumpettisti And. Törnberg ja vaimo Catharina Hansen.

Vihittyjä: 15.12.1721 Ybelholmissa UHRvR:n luutnantti Berndt Johan Burghausen ja leskirouva Brita Catharina Elgenstierna.

Kuolleita: 19.11.1719 UHRvR:n (Sääksmäen komppanian) ratsumies nro 61 Matts Pråle.

3.4.1722 Ekebyssä And. Henrik Törnberg ikä 4,5 vuotta, vanhemmat suomalaista pakolaissotaväkeä, trumpettistiväkeä – ”nu reducerade” (vrt. yllä).

21.5.1728 pappilassa Knut Michelsson Österbotning. ”Warit Ryttare, sedan Dragoun i många åhr, afskedat ifrån finn Regemente, gl. men owiss ålder.”

Norrtälje

Syntyneitä: Hans, kast. 12.12.1717, vanhemmat (majuri Isak) Wattringin (värvätyn) pataljoonan (Otto Ernest Tauben komppanian vänrikin) Hr Petter Lennartssonin renki Lars Andersson ja vaimo Maria Thomasdotter. Kummina mm. (saman komppanian sotamies nro 72) Helge Valfisk.

Anna, s. (au), kast. 9.1.1718, äiti Sara Eriksdotter, isä Wattringin värvätyn pataljoonan (Otto Ernest Tauben komppanian) vääpeli Israel Arp.

Georgen, kast. 1.2.1718, vanhemmat Wattringin pataljoonan sotamies Anders Wasberg ja vaimo Brita Hansdotter.

Johan, kast. 27.2.1718, vanhemmat Wattringin pataljoonan sotamies Johan Pesten ja vaimo Maria Nilsdotter.

Israel, kast. 25.8.1718, vanhemmat vänrikki Israel Arp ja Anna Catharina Biörck.

Henrik, s. (au), kast. 15.9.1718, äiti Margareta Johansdotter Berg, isäksi ilmoitettiin suomalaisen värvätyn pataljoonan (eli Wattringin värvätyn pataljoonan) kapteeni Henric Wright.

Elisabet, kast. 30.9.1718, vanhemmat suomalaisen värvätyn (Wattringin) pataljoonan (kapteeni Otto Ernest Tauben komppanian) rumpali Johan Ettolan ja vaimo Anna Larsdotter.

Peter, kast. 28.11.1718, van-

hemmat suomalaispataljoonan sotilas Pehr Pehrsson ja vaimo Sara Henriksdotter.

N. N., kast. 7.12.1721, vanhemmat majoittaja Joh. Etolander ja vaimo Anna Larsdotter (vrt. yllä).

Kuolleita: Haud. 28.12.1716 kortteerissa olleen suomalaispataljoonan (eli Wattringin pataljoonan) sotamiehen Mats Bobubsin lapsi. Siunauksen toimitti pataljoonan pappi Henrik Mollerus.

Haud. 2.10.1718 Israel, isä Wattringin värvätyn pataljoonan (Otto Ernest Tauben komppanian) vänrikki Israel Arp.

Närtuna

Syntyneitä: Henrik, s. Närtunassa, kast.(?) 27.6.1718, vanhemmat TPRvR:n komissaari Henrik Callia ja Justina Procopea.

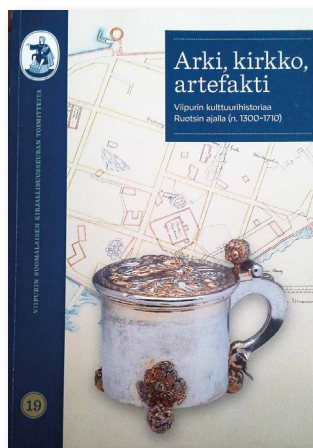
Orkesta

Syntyneitä: Margeta s. (au) Orkestan kylässä 15.7.1720, äiti leski Anna Andersdotter, isäksi ilmoitettiin (UHRvR:n Sääksmäen komppanian rastumestari Kristian) Sahlon komppanian ratsumies (nro 100) Sigfrid Tolck (Tälck).

Heikki Vuorimies

Viipurilaista kulttuuria

Arki, kirkko, artefakti. Viipurin kulttuurihistoriaa Ruotsin ajalla (n. 1300–1710), toim. Petri Karonen. Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran Toimitteita 19. Helsinki 2017. 229 sivua.

Viipuria koskeva julkaisukanava

Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura perustettiin jo vuonna 1845. Vuonna 1975 alettiin julkaista seuran Toimitteita. Sarjan tarkoituksena on julkaista Viipuria koskevaa uusinta, tieteellisten käytäntöjen mukaista tutkimusta eri tieteenaloilta. Pääpaino on historian, kirjallisuuden ja taiteiden tutkimukseen liittyvissä tutkimuksissa. Sarjan osat 18–22 muodostavat kaupungin kulttuurihistoriaan keskittyvän kokonaisuuden *Viipuri, kulttuurin kaupunki*.

Antologiassa *Arki, kirkko, artefakti* eri tieteenalojen asiantuntijat käsittelevät Viipurin monimuotoista ja -kielistä historiaa henkisen ja materiaallisen kulttuurin näkökulmista. Sukututkijan kannalta keskeiset aiheet liittyvät kirkolliseen ja sivistyselämään sekä hengellisiin ja maallisiin instituutioihin. Teos luo kokonaiskuvaa kaupungin asemasta tutkittuna aikakautena, mutta sisältää myös mielenkiintoisia matrikelitietoja Viipurin lukion lehtoreista.

Uppoudu kulttuuriin

Viipurin raastuvan- ja kämmenrinoikeuden pöytäkirjat Ruotsin ajalta ovat poikkeuksellisen mielenkiintoisia oikeuspöytäkirjoja. Kirjaamisen traditio oli Viipurissa monisanainen ja oikeusjuttuihin kirjattiin taustatietoja harvinaisen laajasti. Niistä syntyy elävä kuva ihmisten toiminnasta ja erityisesti kulttuurin eri osa-alueisiin liittyvistä seikoista, kuten Kustaa H. J. Villkunan kuvaus Seikkailija Paul Moijsta osoittaa. Nyt julkaistu teos kokoaa näitä tietoja yksiin kansiin ja antaa siten sukututkijalle tuoreen kokonaiskuvan Viipurin asukkaista, kirkollisesta elämästä, kouluista ja opettajista, kirjallisesta kulttuurista, musiikkielämästä, teatterista, muotokuvamaalauksesta, esine-kulttuurista, kultasepistä ja yleislisyskulutuksesta.

Kirjoittajat edustavat arkeologian, historian, kirkkohistorian, taidehistorian ja teatteritieteen asiantuntijoita. Tekstien pyrkimyksenä on sekä ymmärtää että selittää tutkittavia ilmiöitä. Yksittäiset ja kollektiiviset toimijat yhdistetään laajempaan kokonaisuuteen, jonka tässä tapauksessa muodostavat Viipurin linna ja kaupunkiyhteisö sekä voimakkaasti vahvistuva ruotsalainen valtiovalta.

Monen sukututkijan esivanhempien joukossa on tunnetusti viipurilaisia kauppiassukuja, käsityöläisiä ja virkamiehiä. Kun näiden tutkimusten tuloksia yhdistää aiempaan kirjallisuuteen ja tilaisuuden tullen vielä mainitsemiini oikeuspöytäkirjojen tietoihin, on esivanhempien elämästä mahdollista kirjoittaa varsin mielenkiintoisia laajojakin kuvauksia. Mikäli esivanhemmat liittyvät Viipurin kouluelämään, tarjoaa tämä teos runsaasti uutta tietoa.

Koulumiehiä

Simo Heinisen artikkelissa ”Viipurin lukion lehtorit 1641–1710” esitellään näitä viranhaltijoita monesta eri näkökulmasta. Heininen on paneutunut lukion toimintaan ja lehtoreiden tehtävään, mutta myös heidän taustoihinsa ja virkauriensa kehitykseen. Suuri osa tiedoista on koottu selkeiksi taulukoiksi, joissa esitellään lehtoreiden

virkavuodet, seuraavat virat, piispallisiin ja opettajaperheisiin kuuluneet puoliset ja apet, muualla kuin Turussa opiskelleiden yliopisto-opiskelut sekä piispantarkastuksiin ja valtiopäiville osallistuminen. Varsinaisessa tekstiosiossa esitellään lisäksi lehtoreiden kirjallista tuotantoa.

Heininen on koonnut artikkelinsa loppuun matrikkelin lehtoreista. Se sisältää heidän henkilötietonsa, vanhempansa, virkauransa, julkaisunsa, puolisonsa sekä lapsensa näiden lyhyne elämäkertoineen. Kun matrikkeliin on liitetty myös sen lähteet, kannattaa sukututkijan käyttää näitä koottuja tietoja hyväkseen.

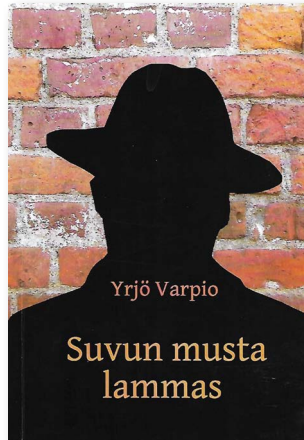
Kaikki kaupunkilaiset

Arki, kirkko, artefakti keskittyy monissa artikkeleissaan lähinnä Viipurin koulutettuun tai varakaampaan väestöön, jolla oli mahdollisuus kuluttaa ja osallistua kulttuurientoihin. Se sisältää kuitenkin myös osioita, jotka koskevat kaikkia kaupunkilaisia. Petri Karonen esimerkiksi kuvaa Viipurin linnan vaiheita loiston päivistä hitaaseen rappeutumiseen sekä sen merkitystä kaupungille. Jyrki Knuutila ja Markus Hiekkanen luovat puolestaan laajan kuvan Viipurin kirkollisesta kulttuurista. Paikallisuus oli voimissaan jo menneinä vuosisatoina ja se sukututkijan kannattaa pitää mielessään tutkimusta tehdessään.

Veli Pekka Toropainen

Ylös historian hämärästä!

Yrjö Varpio, *Suvun musta lammas*. Herman Heseziel Holmströmin elämä. Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 2017. 175 sivua.

Tampereen yliopiston Suomen kirjallisuuden emeritusprofessorin Yrjö Varpion laatima tutkimus elämä historian hämärään vaipuneesta Herman Heseziel Holmströmistä on oiva osoitus siitä, kuinka sitkeällä uurastuksella ja moninaisia lähteitä läpikäymällä pienistä siruista on mahdollista koota henkilökuvaa. Vaikka Herman Hesekielin elämän loppuvaiheet jäivät vielä osittain hämärän peittoon, syntyy Varpion teoksesta siitä huolimatta selkeä kuva tämän värikkästä elämästä.

Varpio kertoo, että Herman Holmströmistä ei ollut aikaisemmin löytynyt mitään lapsuuden jälkeisiä tietoja, kunnes lopulta syy selvisi: sukunimi oli vaihtunut Helosaloksi. Sinänsä pieni tieto, mutta hyvin olennainen, sillä sen ansiosta alkoi arkistomateriaalista vähitellen tihkua tietoja Hermanin värikkäistä elämänvaiheista.

Herman Hesekielin vanhemmat, ratamestari Gustaf Fridolf ja hänen puolisonsa Maria Justina, olivat molemmat hartaita lestadiolaisia, mutta tiettävästi kukaan heidän kuudesta lapsestaan ei jakanut tätä uskoa. Varpio selvittää tutkimuksessaan perusteellisesti perheen asuinpaikkoja, muuttoa, perheenpään työpaikkoja sekä muiden lasten elämänuria. Ehkä hieman liiankin perusteellisesti, sillä vasta sivulla 75 päästään Herman Hesekielin jäljille hänen muuttaessaan 1904 Helsinkiin. Jostain syystä hän oli riitaantunut isänsä kanssa ja lopettanut koulunkäynnin. Helsinkiin muutettuaan Herman ikään kuin lakkasi olemasta olemassa melkein koko perheelleen; yhteen veljeensä hän ilmeisesti piti kuitenkin yhteyttä jonkin verran.

Virallisesti Herman Heseziel Holmström lakkasi olemasta 12.5.1906, jolloin hän suuressa nimenvaihdossa vaihtoi ruotsinkielisen sukunimensä suomalaiseksi Helosaloksi. *Virallisen Lehden* lisäksi tieto ilmestyi myös Matti Kurikan toimittamassa *Elämä-lehdessä*. Varsin mielenkiintoista on, että näinä Suomen historian myrskyisinä aikoina Herman oli yhteydessä vastikään Kanadasta palanneeseen ja siellä Sointulan ihanneyhteiskunnan perustaneeseen Matti Kurikkaan. Kurikka oli vakuuttunut siitä, että tuolloin, vuonna 1906, oli viimeinen hetki saada luokkataistelun tielle suuntautuva työväenluokka uusille urille. Kuten Kurikasta *Kansallisbiografiaan* artikkelin kirjoittanut Auvo Kostiaainen toteaa, Kurikan aktiivisuus, mukaansatempaava esiintymistapa ja innostuneisuus vetosi laajoihin kansanjoukkoihin. Hyvin nopeasti Kurikka kuitenkin ajautui ristiriitoihin

suomenkielisen työväenliikkeen kanssa, sillä hän ajoi itsepintaisesti omia teosofisia ja utopiasosialistisia aatteitaan, jotka eivät suomalaiselle työväenliikkeelle soveltuneet. Niinpä Kurikka erosi sosialidemokraattisesta puolueesta jo Oulun puoluekokouksessa 1906 ja lyöttäytyi yhteen *Elämä*-lehteä toimittaneen teosofi Pekka Ervastian kanssa. Kurikka ei puolue-erosta lan-
nistunut, vaan perusti Sosialistisen Työväenpuolueen. Huhtikuussa 1906 Kurikka, Helosalo (tuolloin vielä Holmström) ja muutamat muut anoivat senaatilta vahvistusta Suomen Sosialistisen Liiton säännöille. Tulossa olleet ensimmäiset yksikamarisen eduskunnan vaalit innostivat: vaalituloksissa oli äänessä puhujana myös Helosalo, joka kiersi myös pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Vaalien tulos oli pettymys: uurastuksesta huolimatta Kurikan puolue ei saanut eduskuntaan yhtään edustajaa. Huono vaalitulos heijastui myös *Elämä*-lehteen, joka pian vuoden 1908 puolella lakasi ilmestymästä. Kun Kurikka sitten vielä ilmoitti lähtevänsä Yhdysvaltoihin, jäi Herman Helosalokin ilman tukijoukkoja ja ote elämästä alkoi lipsua.

Sairastuminen, työlaitos ja vaihtuvat osoitteet olivat Herman Helosalon kohtalona seuraavina vuosina. Varpio löysi Helosalosta merkkejä vuodelta 1918 – valtiotrikosylioikeuden papereista. Ilmeistä on, että monen työläisen tavoin Herman Helosalo joutui Helsingissä hakeutumaan punakaartin palvelukseen ansaitakseen elantonsa, kuten hän kuulustelijoille ilmoitti. Helsingistä hän lähti muiden punakaartilaisien kanssa kohti Viipuria, jossa pääsi töihin itsensä Kullervo Mannerin kansliaan kirjuriksi.

Valkoisten joukot etenivät nopeasti ja punaisten johtohenkilöt pakenivat Pietariin Helosalon jäädessä Suomeen ja tultua sittemmin vangituksi. Helosalolle tuomittiin ankara rangaistus, mutta kuten useimmat muutkin, hän vapautui nopeasti jo 1919.

Herman Helosalon seikkailut Suomen historian virstanpylväissä eivät loppuneet tähän. Hänet tavataan Suomen hallituksen edustajana Aunuk-
sessa 1921 neuvottelemassa Suomeen paenneiden itäkarjalaisten mahdollisuudesta palata kotimaahansa ja Karjalan työkansan kommuunin perustamisesta. Varpio on löytänyt asiasta kertovia dokumentteja Ulkoasiainministeriön arkistosta, joten uskomattomalta kuulostava tarina on totta.

Aunuksen-retken jälkeen Herman Helosalo katoaa jälleen historiasta lähes kokonaan kahdeksikymmeneksi vuodeksi. Helsingin kaupungin osoitekalenterista löytyy osoitteita ja hänen tiedetään olleen Suomen Muurarien Liiton jäsen. Virkatodistuksesta ilmenee, että Herman Hesekiel Helosalo kuoli Helsingissä 18.9.1943.

Ratavartijan pojalla oli varsin värikäs elämä, jonka Varpio on sitkeästi tietoja etsimällä tuonut päivänvaloon. Osa tästä elämästä jää vielä varjoihin, mutta ei edes historiantutkimuksen ammattilainen pysty keksimään, mistä Helosalon viimeisiä vuosia valottavaa tietoa olisi mahdollista lähteä etsimään. Holmströmien suvun mustan lampaan elämästä kertova teos on hyvä esimerkki siitä, kuinka yhden ihmisen elämän kuvaus voidaan rakentaa pienistä paloista.

Kristiina Kalleinen

Turun 1600-luvun taloudellisesti aktiiviset porvarisnaiset

Veli Pekka Toropainen, **Päättäväiset porvarskat. Turun johtavan porvariston naisten toimijuus vuosina 1623-1670.** Annales Universitatis Turkuensis C 419. Turun yliopisto, 2016. 325 sivua.

1600-luvun Turussa viisasta vaimoa pidettiin Jumalan lahjana. Vaimo oli kullannarvoinen varsinkin silloin, kun hän hoiti perheen taloudellisia afaärejä joko leskenä tai miehen ollessa matkoilla. Varhaismodernin ajan naisten (taloudellinen) toimijuus on jäänyt historiantutkimuksessa miehistä historian varjoon. Naisten tehtäväksi on nähty kodin ja perheen hoito samalla, kun miesten toimijuutta on tutkittu kodin ulkopuolisen julkisen elämänpäiirin ja toiminnan kautta.

Veli Pekka Toropaisen väitöstudium avartaa perinteistä tulkintakehystä varsinkin naisten taloudellisen toiminnan näkökulmasta, mutta toimijuuden tutkiminen ei ole yksinkertaista. Huomioon on otettava niin naisten muuttuvat elämänvaiheet ja suku- ja koulutus-

tausta, kuin vaikeasti tutkittava naisten mielenkiinto taloudellisten asioiden hoitoa kohtaan. Naisten toimijuuden tutkiminen vaatii näin ollen väistämättä tutkimuskohteiden lokerointia ja tyypittelyä. Turun 1600-luvun porvarisnaisten toimijuuden tutkiminen koko heidän elämänsä ajalta koulutuksesta avioliittoon, taloudelliseen aktiivisuuteen ja oikeudessa esiintymiseen on siten hyvin kunnianhimoinen tehtävä.

Toropaisen väitöstutkimuksen keskeisin kysymys on, miten turkulaiset 1600-luvun johtavan porvariston naiset käyttivät lakien, paikallisyhteisön, perheen ja suvun antamat mahdollisuudet itsensä toteuttamiseen sekä oman ja perheensä elannon hankkimiseen. Työn rakenne on selkeä ja se etenee metodologisista pohdinnoista porvarisnaisten asemaan ja näkyvyyteen 1600-luvun Turussa. Kuten kirjoittaja tuo esiin, naisten yleinen näkyvyys oli huomattavasti suurempi kuin käytettävissä olevat lähdeaineistot antavat ymmärtää, sillä oikeus- ja muiden konfliktitapausten määrä on kaikkinaisen vuorovaikutuksen minimi, ei sen maksimi.

Sukututkimuksen näkökulmasta Toropaisen väitöskirja toimii esimerkkinä siitä, kuinka nimien ja vuosilukujen muodostamaan ”luurankoon” saadaan lihaa eli tietoa toimijoista ja ennen kaikkea toiminnasta nimien takana. Työssä olisi kuitenkin voinut esittää syvällisempää pohdintaa tutkimusmetodiksi valitun lähiluvun käytöstä, sillä tekijän mainitsema huolellinen ja ymmärtävä asiakirjojen tulkinta on kaiken historian tutkimuksen peruslähtökohta. Työ olisi voinut toimia vielä nykyistakin selkeämpänä metodologi-

sena esimerkkinä ja inspiraationa muille suku- ja paikallishistoriasta kiinnostuneille henkilöille, jotka haluavat päästä kiinni nimien takaiseen todellisuuteen. Tutkimuksen lopusta löytyy yli seitsemänkymmenen nimen lista niistä johtavan porvariston naisista, jotka esiintyivät Turun raastuvan- ja kämnerinoikeudessa vuosina 1623–1670. Lista on kaikkien mielenkiintoinen lisä työlle, mutta sitä olisi ollut mahdollista täydentää eri tutkimusmenetelmin. Syntyneitä tietokantaa olisi voinut hyödyntää tällöin laajemmin tutkimuksessa esimerkiksi kuvaamaan naisten verkostoja ja heidän suhdettaan ympäröivään yhteiskuntaan ja sen tapahtumiin. Tutkimus toimii kuitenkin kaikkiaan mallina siitä, kuinka ahkeran työn kautta tuomioistuinaineistoista saadaan monipuolisesti tietoa myös naisten toimijuudesta 1600-luvulla.

Turun johtavan porvariston ja porvarisnaisten aseman määrittelyä seuraava tutkimuksen kolmas pääluku ”Aviovaimo ja perheenäiti” sisältää lukemattoman määrän mielenkiintoisia tietoja, tarinoita ja jatkokysymysten aiheita. Koko työn otsikkoon – ”Päättäväiset porvarskat” – viitaten lukija odottaa kuitenkin jo malttamattomana työn viimeistä varsinaista päälukua ”Porvarisnaiset kaupankäynnissä”. Kyseinen luku on tutkimuksen ytimessä ja työn vahvinta osaa. Kokonaisuutena tarkasteltuna väitöskirjaa vaivaa lievä tilkkutäkkimäisyys, mikä on ymmärrettävää, koska naisia koskevat tiedot on jouduttu keräämään laajasta ja muista kuin tutkimuksellisia tarkoituksia palvelleesta aineistosta. Samoin lukija olisi kaivannut lähteiden kuvailun sijaan paikoin niiden

tarkempaa analyysia, vaikka vertaukset esimerkiksi Gävleen liittävät havaintoja laajempaan kontekstiin. Tulkintojen tekeminen Turun porvarskojen asemasta osana laajempaa Itämeren piirin kaupunkien porvarisnaisten toimijuutta jää silti harmillisen usein lukijan itse tehtäväksi. Turun porvarisnaisten kaupankäyntiin keskittyminen ja ennen kaikkea kauppiaa ja rautaruukien hoitaja Elin Sägerin monipuolisen toimijuuden sujuva kuvaaminen antaa kuitenkin värikkään väläyksen Turun 1600-luvun porvarskoista.

Antti Räihä

.....

Korjaus Genokseen 1/2018

Genoksen 1/2018 Ulla Koskisen ja Virpi Nissilän kirjoittamaan artikkeliin ”Eurajoen Lavilan suurtilan emäntä, nimismies Dorde Olofintytär ja hänen sukupiirinsä” on toimituksen käsittelyssä pujahtanut harmillinen virhe sivulle 6 toisen palstan ensimmäisen kappaleen loppuun. Siinä sanotaan virheellisesti *Dorden* kirjoittaneen kuitenkin saksaksi.

Kappaleen viimeinen virke korjauksen jälkeen kuuluu näin:

Muita saman vuoden vieraita olivat kuusimiehinen ratsumiesjoukko Sten Fincken alaisuudesta sekä Pontus De la Gardien tallimestari 16 ratsumiehen kanssa. Hän kirjoitti kuitenkin saksaksi.”

Kuitenkin kirjoitti saksaksi Pontus De la Gardien tallimestari, ei Dorde.

Toimitus

Seurassa tapahtuu ▪ Det händer i Samfundet

Rovaniemeläissuvun kirja voitti Vuoden sukukirja -kilpailun

Suomen Sukututkimusseura on valinnut Vuoden sukukirjaksi 2017 Kustaa Hulkon, Sirkka Uskin ja Matti Hakavuoren toimittaman teoksen *Pöykkölästä maailmalle*, jonka on kustantanut Pöykön sukuseura ry. Kirja kertoo rovaniemeläisen Pöykön suvun tarinan alkaen kantavanhemmista Tuomas Pöyköstä ja Brita Korkalosta.

Kilpailun raadin mukaan ”Kirja koostuu selkeistä tarinajaksista ja sukutauluolosuhteista. Kirja on kooltaan hyvin kätevä sopiva sekä ulkoasultaan tyylikäs ja harkittu. Sen taitossa on selvästi nähty vaivaa. Kirjan rakenne on looginen ja teksti sujuvaa, ja siinä on myös sopivasti hyvälaatuista kuva-aineistoa. Kokonaisuutena kirjaa voidaan pitää ammattimaisen näköisenä ja sisällöltään ansiokkaana teoksena, jonka sivuilta löytää mielenkiintoista lukemista myös sukuun kuulu-

matonkin. Ja jos on kiinnostunut rock-musiikista, niin kirjassa pääsee perehtymään suvun tunnetuimpaan henkilöön Antti Hulkkoon. Hänet tunnetaan myös nimellä Andy McCoy.”

Vuoden 2017 sukukirjajärjestyksessä laajuus, ulkonäkö ja sisältö vaihtelivat runsaasti. Osa teoksista oli romaanityyppisiä, vahvasti tarinallisia teoksia, osa taas koostui lähinnä pelkistetyistä sukutauluista. Vuoden sukukirjaa valitessaan raati painotti yhtäältä sisältöä ja sukututkimuksellisia ansioita, toi-

saalta myös kirjan luettavuutta, informatiivisuutta ja ulkonäön tyylikkyyttä. Raati piti tärkeänä, että kirjassa on selkeä rakenne ja sitä hahmottava sisällysluettelo, lähdeluettelo sekä vähintään sukunimet sisältävä henkilöhakemisto. Raati piti tärkeänä, että edustavassa sukukirjassa esitellään tasapuolisuuden nimissä myös naishaaroja eikä keskitytä pelkästään mieslinjaan.

Suomen Sukututkimusseura on järjestänyt Vuoden sukukirja -kilpailun vuodesta 1991 lähtien.

Voittajien on helppo hymyillä. Tampereella Suku 2018 -tapahtuman (s. 110–114) avajaisissa julkistetun Vuoden sukukirja 2017 -palkinnon vastaanottivat Kustaa Hulkko (vas.), Sirkka Uski, Elisa Hartikka ja Matti Hakavuori. Kuvat: Mervi Lampi.

Kultainen ansiomitali Veijo Saloheimolle

Suomen Sukututkimusseuran hallitus on myöntänyt Suomalaisen sukututkimuksen kultaisen ansiomitalin professori Veijo Saloheimolle huomionosoituksena hänen mittavasta itäistä Suomea koskevasta paikallis- ja asutushistoriallisesta tutkimustyöstään, joka on ollut suureksi hyödyksi myös sukututkijoille. Lisäksi hallitus myönsi Suomalaisen sukututkimuksen ansiomitalin sukututkimuksen hyväksi tehdystä ansiokkaasta työstä Eeva Häkkiselle (Mikkeli), Leena Immoselle (Joensuu), Anneli Koskelalle (Rovaniemi),

Timo Koskiselle (Rovaniemi) Tytti Mäkipäälle (Ikaalinen) ja Martti Skytälle (Lohja) sekä suku- ja henkilöhistorian tutkimuksessa osoitetuista ansioista Jouni Kakkoselle (Turku), Eino Niskaselle (Laukaa), Aimo Patrikaiselle (Outokumpu), Raimo Vasaralle (Tampere), Kyösti Väänäselle (Mikkeli) ja Ilkka Väätille (Rovaniemi). Seura onnittelee mitalisteja!

Osallistu Sukutarinakilpailuun 2018

Suomen Sukututkimusseura julkistaa kirjoituskilpailun Sukutarinakilpailu 2018. Kilpailulla etsitään asiakirja-aineistoon, muistitietoon tai omakohtaisiin kokemuksiin perustuvia tarinoita, jotka kertovat henkilöiden ja perheiden vaiheista. Tarinat voivat kertoa omassa tai jonkun toisen suvussa tapahtuneista merkittävistä hetkistä tai mielenkiintoisista tapahtumista. Niiden lähdeaineistona voi käyttää esimerkiksi kirkonkirjoja, tuomiokirjoja tai sotilaspäiväkirjoja tai yksityisarkistojen aineistoja, kuten kirjeitä tai päiväkirjoja. Tarinat voivat pohjautua suvussa kerrottuun, haastatteleamalla kerättyyn tai muuten kuultuun kertomusperinteeseen. Kilpailuun voi lähettää myös omiin kokemuksiin perustuvia tarinoita. Tarinat tulee lähettää kilpailuun 31.7.2018 mennessä.

Sukutarinoissa voi olla myös fiktiivisiä piirteitä, vaikka ne kertovat historiallisista henkilöistä ja todellisista tapahtumista. Kirjoittaja voi itse valita tarinansa näkökulman, tyylin ja luonteen. Tarinat voi kirjoittaa suomeksi tai ruotsiksi. Lue lisää osallistumisesta Seuran verkkosivustolta (→ sukutarina-kilpailu).

Seloste käsittelytoimista

Suomen Sukututkimusseura julkaisee viimeistään 25.5.2018 verkkosivustollaan (www.genealogia.fi) EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisen selosteen käsittelytoimista, josta käy ilmi, missä eri rekistereissä henkilötietoja käsitellään ja mihin tarkoitukseen. Selosteessa ilmoitetaan myös rekisteröityjen oikeudet.

Seuran keskeisin rekisteri on jäsenrekisteri, jonka tietoja käytetään Aikakauskirja *Genoksen*, Jäsenviesti Jalmarin ja tiedotteiden postittamiseen. Jäsenillä on oikeus milloin tahansa peruuttaa antamansa suostumus *Genoksen*, Jalmarin tai tiedotteen postittamiseen.

Katso opastusvideoita Seuran YouTube-kanavalla

Seuran YouTube-kanavalla julkaistaan sukututkimuskouluttaja Juha Vuorelan kuvaamia opastusvideoita. Noin viiden minuutin pituiset videot käsittelevät sukututkimuksen aloittamista, tekemistä ja Seuran palveluiden käyttöä. Kanavalla voit katsoa jo opastusvideot HisKin ja SukuHaun käytöstä sekä virkatodistuksen tilaamisesta. Lisäksi Juha opastaa Seuran koulutuksiin Sukututkijan verkkokaupan kautta ilmoittautumista. Seuran kanavan löydät YouTubebesta hakusanalla ”Suomen Sukututkimusseura”. Mukavia katseluhetkiä!

KOKOUSKUTSU

Suomen Sukututkimusseuran syyskokous pidetään lauantaina 24.11.2018 klo 10.00 Tieteiden talolla (Kirkkokatu 6, Helsinki).
Kokouksessa käsitellään sääntöjen 12 §:ssä mainitut asiat.

Hallitus

MÖTESKALLELSE

Genealogiska Samfundets i Finland höstmöte hålls lördagen 24.11.2018 kl. 10.00 i Vetenskapernas Hus (Kyrkogatan 6, Helsingfors).
På mötet behandlas de ärenden som nämns i § 12 i stadgarna.

Styrelsen

Suomen Sukututkimusseura on vuonna 1917 perustettu valtakunnallinen sukututkijoiden järjestö. Se on tieteellinen seura, harrastajayhteisö ja kulttuuritoimija. Seura edistää suomalaista suku- ja henkilöhistorian tutkimusta ja levittää sen tuntemusta ja tuloksia. Seura on sukututkijoiden edunvalvoja ja tuottaa palveluja sukututkijoiden harrastuksen tueksi.

Seuran jäsenmaksu vuonna 2018 on 39 euroa. Seuran jäsenetuihin kuuluu Aikauskirja Genoksen digitaalinen vuosikerta. Voit saada vuosikerran myös paperisena 5 euron lisämaksulla, joka maksetaan jäsenmaksun yhteydessä vuodeksi kerrallaan. Lisäksi Seuran jäsenet saavat alennuksia Seuran omista julkaisuista ja koulutuksista sekä muiden tieteellisten seurojen julkaisuista Tiedekirjassa. Jäsenet saavat myös käyttöönsä Seuran digitaaliset hakutietokannat.

Suomen Sukututkimusseura, Liisankatu 16 A, 00170 Helsinki
www.genealogia.fi, seura@genealogia.fi, p. 050 373 3715

.....

Genealogiska Samfundet i Finland grundades 1917 och är en riksomfattande organisation för släktforskare. Det är ett vetenskapligt samfund, en släktforskarförening och en kulturaktör. Samfundet främjar finländsk släkt- och personhistorisk forskning samt sprider kunskap och forskningsresultat. Samfundet är en intressebevakare för släktforskarna och producerar tjänster till stöd för dessa.

Samfundets medlemsavgift 2018 är 39 euro. Till Samfundets medlemsförmåner för Tidskriften Genos i digitalt format. Du kan också få tidskriften i pappersformat mot en tilläggsavgift på 5 euro, som betalas i samband med medlemsavgiften för ett år åt gången. Därtill får Samfundets medlemmar rabatt på Samfundets egna publikationer och kurser samt på andra vetenskapliga samfunds publikationer i Vetenskapsbokhandeln. Medlemmarna får också tillgång till Samfundets digitala sökdatabaser.

Genealogiska Samfundet i Finland, Elisabetsgatan 16 A,
00170 Helsingfors, www.genealogia.fi, samfundet@genealogia.fi,
tel. 050 373 3715

.....

The Finnish Genealogical Society was founded in 1917 as a national organisation of genealogists. It is a learned society, an amateur association and a cultural agent. The Society promotes Finnish family-history and personal-history research, and makes its expertise and results widely available. The Society is a guardian of genealogists' rights, and offers services to support the pastime of genealogy.

The membership fee for the Society for 2018 is 39 euros. Membership benefits include the annual journal Genos in digital form; you may also subscribe to it in printed form for an additional 5 euros, to be paid along with the membership fee on a yearly basis. In addition, members are entitled to reductions on the Society's own publications and courses, and on other learned societies' publications in the Tiedekirja bookshop. Members may also search the Society's digital databases.

Finnish Genealogical Society, Liisankatu 16 A, 00170 Helsinki
www.genealogia.fi, seura@genealogia.fi, tel. +358 50 373 3715

Aikauskirja Genos edistää suku- ja henkilöhistorian tutkimusta Suomessa. Genoksessa julkaistaan korkeatasoisen suku- ja henkilöhistorian tuloksia sekä monipuolisesti tutkimusta myös muilta tieteenaloilta. Vertaisarvioitujen artikkelien ohella lehdessä julkaistaan muun muassa näkökulmia, keskustelua ja uutisia ajankohtaisista teemoista, tiedonantoja ja kirja-arvioita.

Tidskriften Genos främjar släkt- och personhistorisk forskning i Finland. I Genos publiceras resultat från högklassig släkt- och personhistorisk forskning samt ett mångsidigt urval av forskning inom andra vetenskaper. Utöver referentgranskade artiklar innehåller tidskriften bland annat synpunkter, debatt och nyheter om aktuella ämnen, meddelanden och bokrecensioner.

The journal Genos presents the results of high-level research into family history and individual historical personages in Finland, as well as many-faceted investigations within other areas of study. Apart from peer-reviewed articles, Genos also publishes opinions, discussions and news on current themes, reviews books, and disseminates information.